

ДЖОН ЛЬО КАРЕ УБИЙСТВО ОТ КЛАСА

Част 2 от „Смайли“

Превод от английски: Огняна Иванова, 1991

chitanka.info

ГЛАВА 1.

ЧЕРНИ СВЕЩИ

Всички са на мнение, че колежът Карне дължи славата си на Едуард VI, а според историците, той от своя страна дължи страстта си към образование на Съмърсетския херцог. Но в Карне изпитват по-голямо уважение към монарха, отколкото към съмнителната политическа дейност на съветника му, и тяхната увереност е следствие от схващането, че знаменитите учебни заведения, също като кралете от династията на Тюдорите, са плод на божествен замисъл.

И наистина — величието на Карне навежда на мисълта за чудо. Основан от неизвестни монаси, поддържан материално от един болнав невръстен крал и измъкнат от забравата от един викториански грубиян, колежът изправя глава, сменя провинциалните си одежди и се представя в пълен блясък пред обществото на XX век. Не минава много време и това дорсетско селянче става любимец на Лондон — все едно че пристига Дик Уитингтън от известната приказка. Карне притежава латински манускрипти, восъчни печати и плодни земи зад Абатството. Карне има сгради, параклиси и дървесни червеи, място за наказания и е споменат с един род в първите поземлени регистри от XI век — какво повече му е необходимо, за да предлага образование на богаташките синове?

И те идваха. Пристигаха за всяко полугодие (думата „семестър“ не е достатъчно изискана), така че по цял следобед влаковете стоварваха на перона тъжни групи момчета с черни палта. Стигаха до Карне с лимузини, блеснали от жалейна чистота. Идваха да погребат клетия крал Едуард, като бутаха ръчни колички по калдъръмените улици или носеха сандъчета с храна, напомнящи детски ковчези. Някои бяха облечени с тоги и приличаха на гарвани или на черни ангели, делили за погребението. Други крачеха поединично, като неми разсилни от погребално бюро и се чуваше само тракането на обувката им. В Карне винаги бяха в траур: новодошлите момчета — защото трябваше да останат, големите — защото трябваше да си заминат, а

преподавателите — защото достойнството е зле платено. Сега, когато полугодieto на Великите пости (така наричаха Великденския семестър) наближаваше своя край, облаците на мрачното настроение бяха забулили, както обикновено, сивите кули на Карне.

Мрачно настроение и студ. Студът беше сух и остър като кремък. Режеше лицата на момчетата, които бавно си тръгваха от опустялото поле след училищния мач. Пронизваше черните им палта и превръщаше колосаните им якички с остри върхове в ледени обръчи около вратовете. Замръзнали, те едва се влачеха от полето към дългия, ограден със зид път, водещ към главния хранителен магазин и към града. Потокът им постепенно се раздели на две групи, а групите се разпаднаха на двойки. Две момчета, които изглеждаха по-измръзнали от останалите, прекосиха пътя и тръгнаха по тясната алея към по-отдалечения, но по-безлюден магазин.

— Струва ми се, че ще умра, ако отново ми се наложи да гледам такъв дивашки мач. Шумът е страхотен! — каза едното момче. Беше високо, русокосо и се наричаше Кейли.

— Крещят само защото преподавателите ги гледат от трибуната — добави другото момче — и всеки е длъжен да подкрепя отбора си. За да могат преподавателите да се хвалят колко силно крещят техните студенти.

— Ами Роуд? — попита Кейли. — Защо тогава стои при нас и ни кара да крещим? Не е от преподавателите, които отговарят за студенти, прост помощник е.

— Непрекъснато се мъчи де се издигне до преподавателите. Нали виждаш как в почивките между лекциите все се върти около професорите. Всички помощник-преподаватели го правят.

Другарят на Кейли беше цинично червенокосо момче на име Пъркинс, отговорник на студентите от групата на Фийлдинг.

— Бях на вечеря у Роуд — каза Кейли.

— Роуд е отвратителен. Носи кафяви ботуши. Как мина вечерята?

— Скучно. Любопитно е как вечерите ги издават. Госпожа Роуд обаче е доста приятна, макар че у тях цари някакъв плебейски уют —

бродирани покривчици и порцеланови птички. Храната е хубава, като от готварски курсове, но е хубава.

— Следващото полугодие Роуд ще се кандидатира за преподавател. Това ще го поукроти. Толкова се старее, непрекъснато тича насам-натам. Личи си, че не е истински джентълмен. Знаеш ли къде е учил?

— Не.

— В Бранксъмската гимназия. Фийлдинг го е казал на мама, когато тя си дойде от Сингапур миналото полугодие.

— Божичко! Къде е това?

— На крайбрежието. Близо до Борнмът. Мен само Фийлдинг ме покани на вечеря — добави Пъркинс, след като помълча. — Там се поднасят печени кестени и кейк. Но нали знаеш, не е разрешено да благодариш за поканата. Според Фийлдинг, емоциите са за нисшите класи. Такъв си е той. Изобщо не се държи като преподавател. Мисля, че момчетата го отегчават. Цялата група го кани на вечеря веднъж на полугодие, после той ни кани на свой ред — по четирима души заедно, и това е горе-долу единственото време, когато повечето от нас разговарят с него.

Известно време вървяха мълчаливо, после Пъркинс каза:

— Довечера Фийлдинг пак е поканил гости.

— Тия дни доста се е развихрил — подметна неодобрително Кейли. — Сигурно храната при вас е по-лоша от всякога?

— Това е последното полугодие на Фийлдинг, ще се пенсионира. До края ще покани всеки преподавател със съпругата му поотделно. Вечерят на черни свещи. В знак на траур. Екстравагантно до немай-къде.

— Да. Според мен е позъор.

— Моето отче казва, че Фийлдинг е сбъркан.

Двете момчета прекосиха пътя и влязоха в магазина, където продължаваха да обсъждат сериозните проблеми на Терънс Фийлдинг, докато Пъркинс си тръгна с неохота. Понеже науките не му вървяха особено, за жалост трябваше да взема допълнителни часове.

Вечерята, за която Пъркинс спомена следобеда, приближаваше своя край. Господин Терънс Фийлдинг, старши преподавател в Карне,

си наля още малко портвайн и с досада побутна гарафата наляво. Виното беше от собствената му изба, най-доброто, което можеше да се намери. Запаси имаше достатъчно, за да му стигнат до края на полугодieto, а после да става каквото ще. Фийлдинг се чувстваше малко уморен, след като наблюдава мача, и леко пиан, при това Шейн Хехт и съпругът ѝ нещо го дразнеха. Шейн изглеждаше толкова грозна. Едра и всеобхватна, като застаряла валкирия. И само колко черна е косата ѝ. Трябваше да покани други на вечеря. Например семейство Сноу, но пък съпругът беше прекалено умен. Или Феликс Д'Арси, но Д'Арси не умееше да изслушва. Е, няма значение — малко по-късно щеше да подразни Чарлс Хехт и ядосаният Хехт щеше да си тръгне с жена си.

Хехт нервничеше, искаше да си запали лулата, но Фийлдинг не възнамеряваше да допусне това. Щом му се пуши, да запали пура. Лулата му обаче можеше да си седи в джоба на смокинга, където ѝ беше, или по-скоро не ѝ беше мястото, и спортният профил на Хехт да си стои неукрасен.

— Искаш ли пура. Хехт?

— Не, благодаря ти. Би ли имал нещо против, ако...

— Препоръчвам ти пурите. Бащата на младия Хавлейк ги изпрати от Хавана. Нали знаеш, че е посланик там?

— Да, скъпи — намеси се любезно госпожа Хехт. — Вивиан Хавлейк е бил кадет при Чарлс, когато Чарлс е изпълнявал длъжността комендант.

— Хавлейк е добро момче — подхвърли господин Хехт и стисна устни, за да покаже, че го бива да преценява точно.

— Интересно, колко се промениха нещата. — Шейн Хехт каза това припряно, със скована усмивка, сякаш наистина беше интересно. — Сега живеем в такъв скучен свят. Спомням си, че преди войната Чарлс инспектираше кадетите на бял кон. Вече не се правят такива работи, нали? Нямам нищо против господин Айърдейл като комендант, абсолютно нищо. Кой беше неговият полк, Терънс, помниш ли? Сигурна съм, че каквото и да правят сега във войската, той се справя отлично. Толкова добре се разбира с момчетата, нали? А и жена му е много приятна... Чудно ми е само защо прислужниците у тях нещо не

се задържат... Чух, че следващото полугодие Роуд ще помага с корпуса.

— Горкичкият Роуд — бавно каза Фийлдинг, — тича като кутренце и гледа да заслужи кокала. Толкова усилия полага: виждали ли сте как вика по време на мачовете? Нали знаете, преди да дойде тук, не е виждал ръгби. В гимназиите не играят ръгби, а само футбол. Чарлс, спомняш ли си пристигането му? Забележително беше. Отначало се спотайваше, всичко попиваше: игрите, жаргона, обноските. После сякаш за един ден доби дар слово и заговори на нашия език. Изумително, като пластична хирургия. Основната заслуга, разбира се, беше на Д'Арси. Но такова нещо виждах за първи път.

— Милата госпожа Роуд! — намеси се Шейн Хехт с доста безизразен глас, който използваше специално, когато се готвеше да каже нещо злобно. — Толкова е приятна, но не мислите ли, че вкусът ѝ е малко просташки? Имам предвид порцелановите патици. Кой би си ги окачил по стените? Отпред са големите, отзад — малките. Очарователно, нали? Като в някоя сладкарничка. Чудя се къде ли ги е купила? Трябва да я попитам. Научих, че баща ѝ живее близо до Борнмът. Сигурно там се чувства самотен, нали? Такова просташко място, да няма с кого две думи да размениш.

Фийлдинг се облегна и огледа масата. Сервизите му бяха хубави. Казваха, че са най-изисканите в Карне и той беше склонен да се съгласи. Това полугодие използваше само черни свещи. С такива неща човек остава в чуждите спомени: „Какво мило старче беше Терънс! Чудесен домакин. През последното си полугодие даваше вечери на преподавателите, покани всички. И то с жените им. На черни свещи. Трогателно, нали? Сърцето му се късаше, че напуска“. Не, струваше си да ядоса Чарлс Хехт... Шейн щеше да се зарадва. Щеше да налива масло в огъня, понеже мрази Чарлс, понеже в огромните ѝ грозни тела се крие змийско коварство.

Фийлдинг погледна Хехт, после съпругата му и тя му се усмихна в отговор с бавната покварена усмивка на уличница. За миг Фийлдинг си представи как Чарлс разполага с това масивно тяло — сцена, достойна за Лотрек... Да, точно така! Чарлс — помпозен, с цилиндър на главата, седи сковано върху плюшената кувертюра, а Шейн е огромна, месата ѝ висят отвсякъде, отегчена е... Картината му допадна

— толкова беше перверзно да прехвърли тоя глупак Чарлс от спартанската чистота на Карне към парижките бардаци от ХІХ век...

Фийлдинг започна да говори или, по-точно, да държи проповед с приятелски, „обикновен“ тон — знаеше, че Хехт ненавижда това.

— Като си припомня трийсетте години, прекарани в Карне, разбирам, че съм постигнал доста по-малко от един уличен метач — сега и двамата го гледаха. — Едно време смятах, че уличните метачи стоят по-долу от мен, но вече доста се съмнявам дали е така. Нещо е мръсно, метачът го изчиства и светът се придвижва по-напред, а аз какво успях да направя? Окопахвах една управляваща класа, която не се отличаваше нито с талант, нито с култура, нито с остър ум. Поддържах живота ѝ, та за още едно поколение да се запазят различията на отминалите времена...

Чарлс Хехт, който не беше успял да усъвършенства изкуството да пуска покрай ушите си приказките на Фийлдинг, почервения и се засуети в другия край на масата.

— Но нали ги учим, Фийлдинг? Нали в някои случаи успяваме, нали отпусваме стипендии?

— През целия си живот не съм научил на нищо нито едно момче. Обикновено момчетата не са достатъчно умни, а се случва и аз да се проявя като глупак. Виж сега, при повечето момчета способността да схващат се изгубва в пубертета. А когато открием, че някои са я запазили, ние в Карне полагаме особено старание, за да я унищожим. Ако оцелее въпреки това, момчето получава стипендия. Подкрепи ме, Шейн, та това е последното ми полугодие тук!

— Последно или не, Фийлдинг, ти говориш врели-некипели! — възмути се Чарлс.

— Това е традиция в Карне. Преуспяващите, както ги наричаш ти, всъщност са провалилите се, изключенията, които не са научили уроците на Карне. Пренебрегвали са култа към посредствеността. Нищо не можем да направим за тях. Но за останалите, за обърканите малки послушници и слепите войничета... За тях истината за Карне е написана на стената и момчетата ни мразят.

Чарлс Хехт се засмя доста пресилено.

— Защо тогава много от тях се завръщат, щом толкова ни мразят? Защо ни помнят, защо идват да ни видят?

— Защото ние, скъпи ми Чарлс, сме написаното на стената! Ние сме единственият урок на Карне, който те не са забравили. Не разбираш ли? Идват, за да ни прочетат. От нас узнават тайната на живота: че се остарява, без да се помъдрява. Разбрали са, че сме пораснали, без да ни се случи нищо: нито ослепителен лъч светлина по пътя за Дамаск, нито внезапно усещане за зрелост — Фийлдинг облегна глава назад, взря се в нелепата викторианска украса на тавана и мръсния ореол около лампата. — Заварват ни само поостарели. Все същите шеги си правим, все същите мисли ни идват наум, все същите са желанията ни. Година подир година ние си стоим непроменени. Чарлс, нито по-мъдри ставаме, нито по-добри. За последния половин век от живота ни на никого от нас не е хрумнала и една оригинална идея. Момчетата виждат, че всичко е измама: и Карне, и ние с академичните си одежди, с даскалските си смешки, с дребните си дискретни жертвоприношения, с които ги напътстваме. Затова и се връщат тук всяка година от обърканото си безплодно съществуване — за да ни гледат, без да могат да откъснат очи, като деца пред изкопан гроб, които искат да проумеят тайната на живота и смъртта. Прав си, научили са нещо от нас, тъкмо това са научили.

Един миг Чарлс Хехт гледа Фийлдинг, без да проговори.

— Да ти подам ли гарафата. Чарлс? — попита го Фийлдинг в знак на помирение, но Хехт продължи да го гледа.

— Ако смяташ, че това е шега... — започна той и жена му със задоволство отбеляза, че е много ядосан.

— Знам ли, Чарлс... — отговори Фийлдинг, като се престори на сериозен. — Де да знаех! Едно време ми се виждаше умно смесването на комедията с трагедията. Сега ми се ще да можех да ги отличавам... — Фийлдинг явно хареса последната си мисъл.

Пиха кафе в гостната, където Фийлдинг премина към клюки, но Чарлс не се поддаде. Фийлдинг се укори, че не му бе позволил да си запали лулата. После си спомни как си представяше семейство Хехт в Париж и това му върна доброто настроение. Доста умело се беше справил тази вечер. В някои моменти и сам си вярваше.

Докато Шейн отиде да си вземе дрехата, двамата мъже стояха в антрето, но никой не проговори. Шейн се върна с пожълтялата си от времето хермелинова наметка, загърнала с нея огромните си бели

рамене. Наклони глава надясно, усмихна се и протегна ръка на Фийлдинг, с отпуснати пръсти.

— Терънс, скъпи! — каза тя, докато Фийлдинг целуваше потъналите в тлъстина кокалчета. — Толкова си мил! И то през последното си полугодие! Трябва да дойдеш у нас на вечеря, преди да си заминеш. Толкова е тъжно. Толкова малко от нас останаха! — и тя отново му се усмихна с полуспуснати клепачи, за да покаже вълнението си, след което последва съпруга си на улицата. Все още беше страшно студено, миришеше на сняг.

Фийлдинг затвори входната врата и старателно я залости — може би един миг по-рано, отколкото го изискваше любезността, а после се върна в гостната. Чашата на Чарлс Хехт все още беше наполовина пълна. Фийлдинг я взе и внимателно изля съдържанието ѝ в гарафата. Надяваше се Чарлс Хехт да не е много разстроен, предпочиташе хората да го харесват. Духна черните свещи, разтърка фитилите им с пръсти. Запали лампата, взе от помощната масичка бележник от шест пенса и го отвори. Вътре имаше списък на гостите, които трябваше да покани до края на полугодието. Фийлдинг отметна с красива чертичка името Хехт. С тях приключи. В сряда щеше да покани семейство Роуд. Съпругът имаше доста качества, но общуването с нея, разбира се, беше ад... Със семейните невинаги беше така. Обикновено съпругите се оказваха много по-симпатични.

Отвори бюфета и извади от него бутилка коняк и чаша. Понесе го с една ръка и уморено се довлече до гостната, като се опираше с другата ръка на стената. Господи! Изведнъж се почувства остарял, усещаше лек бодej в гърдите, ръцете и краката му тежаха. Такова усилие е бъдеш с хора, непрекъснато да играеш на сцената. Мразеше самотата, но хората го отегчаваха. Да си сам е като да си уморен, а да не можеш да заспиш. Някакъв немски поет го беше казал и веднъж Фийлдинг дори го цитира: „Ти можеш да заспиш, но аз ще танцувам“. Или нещо подобно.

„И с мен е така — помисли си Фийлдинг. — И в Карне е така: музиката свири, а старият сатир танцува“. Темпото непрекъснато се увеличаваше, телата им старееха, но те продължаваха да танцуват, защото зад кулисите чакаха млади хора. Отначало изглеждаше смешно — стари танци в един нов свят. Фийлдинг си наля още коняк. В

известен смисъл щеше да си замине оттук с радост, макар че се готвеше пак да преподава другаде.

Но Карне си имаше и своята красота... Алеята край Абатството напролет... Дългокраките като фламинго младежи, очакващи религиозния ритуал... Поток от деца, неспирен като годишните времена, и сред тях старците, които умират, Фийлдинг съжали, че не може да рисува. Щеше да нарисува шествието в Карне с червеникавокафявите краски на есента... Колко е жалко, помисли си Фийлдинг, че един ум, така добре възприемащ красотата, не притежава и творчески талант...

Той погледна часовника си. Дванайсет без петнайсет. Почти време за излизане... За танци, не за сън.

ГЛАВА 2.

ЧЕТВЪРТЪЧНО УСЕЩАНЕ

Беше четвъртък вечер и работата по броя на „Християнски глас“ току-що беше приключила. Едва ли за улица „Флийт“ това събитие можеше да се нарече историческо. Пъпчивият младеж, който отнесе парцаливия куп шпалти, не се държа по-тържествено, отколкото бе необходимо, за да не го забравят при евентуалната коледна премия. По този въпрос той се бе осведомил, че от светските списания на „Юнипрес“ може да се очаква по-голямо милосърдие в материален смисъл, отколкото от „Християнски глас“. Милосърдието бе пряко свързано с тиража.

Госпожица Бримли, редакторката на списанието, се намести върху надувната възглавничка и запали цигара. Нейната секретарка и помощничка (едно лице изпълняваше и двете длъжности) се прозя, пусна шишенцето с аспирин в чантата си, вчеса червените си коси и си взе довиждане с госпожицата, като остави след себе си обичайния мирис на парфюмирана пудра и празна кутия от книжни носни кърпички. Госпожица Бримли чу с доволство как стъпките ѝ отсечено кънтят и заглъхват по коридора. Радваше се, че най-после е сама и предвкушаше преминаването към по-обикновени занимания. Никога не преставаше да се учудва на себе си — всеки четвъртък сутрин тя изпитваше известна неловкост, когато влизаше в огромната сграда на „Юнипрес“ и нелепо се качваше на един, а после на друг ескалатор с чувството, че е жалък товар в трюма на луксозен презокеански параход. Господ ѝ беше свидетел, тя издаваше „Гласа“ вече от четиринайсет години и имаше хора, според които оформлението му беше най-доброто в „Юнипрес“. И все пак всеки четвъртък това отчетливо усещане не я напускаше — дремещото безпокойство, че някой ден, може би днес, няма да бъде готова, когато дойде момчето от печатницата. Тя често се чудеше какво ли щяха да правят тогава. Беше чувала за провали къде ли не в големия комплекс, за отхвърлени материали и уволнени служители. За нея беше загадка защо изобщо

държаха тук „Гласа“, с разкошната му стая на седмия етаж, тъй като тиражът му, доколкото бе известно на госпожица Бримли, не покриваше дори разходите за кламери.

Списанието „Християнски глас“ беше основано в началото на века от стария лорд Ландсбъри, едновременно с един антиконформистки всекидневник и вестник „Въздържание“. Но другите две издания отдавна бяха забравени, а наскоро синът на Ландсбъри се беше събудил една сутрин, за да открие, че целият му бизнес, заедно със служителите, мебелите, мастилото, кламерите и карфичките е купен със скритото злато на „Юнипрес“.

Това стана преди три години и всеки ден оттогава насам госпожица Бримли чакаше своето уволнение. Но не я уволняваха. Не ѝ даваха указания, не я питаха за нищо, не ѝ казваха нито дума. И понеже беше разсъдлива жена, тя продължаваше да върши всичко както преди и престана да се учудва.

Доволна беше, макар че списанието лесно предизвикваше насмешки. Всяка седмица то скромно и без излишен шум предлагаше спомени за участието на лорда в световните дела, разказваше простичко и на не съвсем научен език библейски истории и над един фиктивен подпис даваше майчински съвети на всеки, който се обърнеше към редакцията с такава молба. „Християнски глас“ изобщо не се занимаваше с петдесетте и няколко милиона от населението, които не бяха чували за съществуването му. Духът беше семеен — вместо да обижда хората, които не го поддържат, списанието се стараеше да удовлетворява читателите си. За тях то беше приятно, оптимистично и информативно четиво. Ако в Индия умират милион деца от чума, може да сте сигурни, че седмичната уводна статия ще описва чудодейното избавление от пожар на методистко семейство в Кент. „Християнски глас“ не дава съвети как да прикривате бръчките около очите си или да контролирате теглото си. Ако сте стар, то не ви обезкуражава със собствената си вечна младост. Самото списание е на средна възраст, принадлежи на средното съсловие, напътства девойките да са предпазливи и предлага милосърдие на всички. Антиконформизмът е най-консервативният от всички навици и семейства, абонирали се за списанието през 1903 година, продължаваха да го получават и през 1960.

Госпожица Бримли не беше напълно в тон със своето списание. Военните времена и капризите на разузнаването я бяха отвели до сътрудничество с младия лорд Ландсбъри и цели шест години те работиха заедно, ефикасно и без да бият на очи в една безименна сграда в Найтсбридж. Мирните времена превърнаха и двамата в безработни, но Ландсбъри прояви добри чувства, както и великодушие, и предложи на госпожица Бримли ново поприще. През войната „Християнски глас“ не излизаше и изглежда никой не се бе загрижил да го поднови. Отначало госпожица Бримли малко се срамуваше, че съживява и издава списание, което в никакъв случай не изразява слабата ѝ съпричастност към деизма, но много скоро, щом започнаха да се получават трогателните писма и абонаментът се поднови, тя обикна и работата си, и читателите, които прогониха първоначалните ѝ страхове. „Християнски глас“ стана смисъл на живота ѝ, а читателите — главното и занимание. Мъчеше се да отговаря на странните им и тревожни въпроси, допитваше се до други хора, ако самата не можеше да даде съвет, и след време, използвайки куп псевдоними, тя стана ако не техен мъдър учител, то поне техен наставник и приятел — в общи линии, стана добрата леля на всички.

Госпожица Бримли угаси цигарата, разсеяно прибра карфиците, кламерите, ножиците и лепилото в горното дясно чекмедже на бюрото и взе донесената ѝ следобедна поща, която едва сега щеше да прегледа, понеже беше четвъртък. Имаше няколко писма, адресирани до Барбара Фелоушип, името, под което списанието от основаването си насам отговаряше лично или на страниците си на множеството въпроси, поставяни от читателите. Тях можеше да остави за утре. „Проблемната“ поща ѝ доставяше удоволствие, но тя я четеше в петък сутринта. Госпожица Бримли отвори малкия шкаф за документация редом с бюрото и пусна писмата в обемистата като кутия папка, сложена най-отпред. В този миг едно от писмата се захлупи и тя с изненада забеляза, че на гърба му има залепен изящен син делфин. Тогава вдигна плика и го разгледа с любопитство, като го обърна от всички страни. Хартията беше бледосива, с много ситни чертички. Скъпа, може би ръчно производство. Под делфина се виждате мъничък свитък, на който едва се четеше мотото: *Regem defendere, diem videre*.

[1] Клеймото беше от Карне, графство Дорсет. Сигурно колежа̀т имаше за емблема делфин. Но защо градчето Карне ѝ звучеше познато?

Госпожица Бримли се гордееше с отличната си памет и се притесняваше, когато не можеше да си спомни нещо. Оставаше и само едно — тя разреза плика с пожълтения нож от слонова кост и прочете писмото.

Скъпа госпожице Фелоушип,

Не зная дали съществувате наистина, но това е без значение, след като винаги отговаряте добронамерено и любезно. Аз ви пратих през юни миналата година рецептата за сладкиш. Не съм луда. Сигурна съм, че съпругът ми се опитва да ме убие. Моля ви, нека дойда при вас при първа възможност. Не се съмнявам, че ще ми повярвате и ще видите, че съм нормална. Моля ви, нека това стане колкото може по-скоро... Страх ме е от дългите зимни нощи. Не зная към кого друго да се обърна. Можех да опитам и с отец Кардю, но той не би ми повярвал, а пък баща ми е твърде лабилен. Понякога предпочитам да съм вече умряла. Съпругът ми, изглежда, не е съвсем наред. Случва се нощем, когато смята, че спя, той да стои и да се взира в тъмнината. Зная, че е грешно човек да си мисли такива лоши неща и в сърцето ми има боязън, но не мога да се овладеея.

Надявам се, че не получавате много такива писма.

Искрено ваша: Стела Роуд

(по баща Гластон)

Известно време госпожица Бримли остана неподвижна на бюрото си, загледана в адреса, отпечатан с красив син шрифт в началото на страницата: „Норт Фийлдс. Колеж Карне, Дорсет“. В този миг на шок и изумление една фраза изникна в съзнанието ѝ: „Степента на интелигентност зависи от това как е била създавана тази интелигентност“. Това беше любимата максима на Джон Ландсбъри. Докато не се знае какъв произход има човекът, доставящ информацията, не могат да се оценят донесенията му. Да, точно така казваше той: „Ние не сме демократични. Обръщаме гръб на интелигентността, щом не е свързана с произхода“, а тя му

отговаряше: „Прав си, Джон, но дори и най-знатните родове са започнали отнякъде“.

Стела Роуд обаче *не беше* без род. Госпожица Бримли изведнъж си спомни всичко. Стела Роуд беше „Момичето на Гластонови“. Момичето, за чиято сватба писаха в уводна статия, момичето, което спечели летния конкурс. Дъщерята на Самюел Гластон от Бранксъм. Беше заведена в редакционната картотека.

Госпожица Бримли стана изведнъж, все още с писмото в ръка, и отиде до прозореца, който беше без завеси. Точно пред нея се намираше модерно сандъче за цветя от кован бял метал. Странно, помисли си тя, че така и не можа да отгледа нищо в това сандъче. Погледна надолу към улицата: слаба изящна фигура, леко сведена напред, на фона на сгъстяващата се навън мъгла — мъгла, откраднала от уличните лампи на Лондон светлина, която я прави жълта. Госпожица Бримли едва различаваше бледите помръкнали лампи далеч в ниското. Изведнъж почувства нужда от чист въздух и импулсивно, което съвсем не беше характерно за спокойната редакторка, отвори широко прозореца. Тутакси студът и сърдитата вълна на шума я връхлетяха, последвани от коварната мъгла. Уличното движение гърмеше непрестанно, така че за миг ѝ се стори, че боботи огромна машина. После, над постоянното бучене, чу вестникарчетата. Виковете им ѝ заприличаха на крясъци на чайки пред приближаваща буря. Вече ги различаваше — на стража сред сгъстяващия се мрак.

Можеше и да е истина. Тъкмо в това се криеше трудността. И през войната фактите се установяваха след неспокойно търсене. Можеше и да е истина. Няма смисъл да се проучва достоверността на сведенията, ако не съществува обем от предварителни данни, за да послужи като начало. Тя си спомни първите разузнавателни донесения от Франция — за направлявани снаряди и бетонни писти, скрити сред горите. Налагаше се да се съпротивляват срещу драматизма, да не му се поддават. Защото все пак това можеше и да е истина. Утре или вдругиден същите вестникарчета може би щяха да крещят, че Стела Роуд, по баща Гластон, е мъртва. И ако станеше така, ако съществуваше и най-малката вероятност мъжът да замисля убийството на жена си, то тя, Ейлса Бримли, трябваше да направи необходимото, за да го предотврати. При това Стела Гластон имаше повече право да настоява за нейната помощ от всекиго друг: и баща ѝ, и дядо ѝ са

били абонати на „Християнски глас“, а когато Стела се омъжи преди пет години, госпожица Бримли спомена с два реда за това в уводната статия. Семейство Гластон и изпращаше картичка за всяка Коледа. Бяха едни от първите, абонирали се за списанието...

На прозореца беше студено, но тя остана там — не можеше да откъсне очи от неясните сенки, които се събираха и се разделяха долу. Уличните лампи мъчително и безплодно светеха сред тях. Започна да си представя мъжа като една от тези блъскащи се и бутаци се сенки, с очи на убиец, скрити в черни очни кухни. Изведнъж госпожица Бримли усети, че се страхува и че има нужда от помощ.

Но не от полицията, все още не. Ако Стела Роуд бе пожелала, можела е и сама да го стори. Защо не го беше направила? Защото обичаше съпруга си? От страх да не я помислят за глупава? Или защото инстинктът не е факт? В полицията искат доказателства. Но доказателството за едно убийство е смъртта. Това ли трябва да стане?

Но кой би могъл да помогне? Тя веднага си помисли за Ландсбъри, но той беше станал фермер в Родезия. С кого още бяха работили през войната? Фийлдинг и Дж. Б. Д. бяха мъртви, Стийд-Аспри изчезна. Смайли... Къде беше Смайли? Джордж Смайли, най-умният и може би най-странният от всички. Да, сега госпожица Бримли си спомни. Смайли сключи един невъзможен брак и замина за Оксфорд. Но не беше останал там... Бракът се беше разпаднал... И къде отиде Смайли тогава?

Госпожица Бримли се върна на бюрото си и взе последния том на телефонния указател. Десет минути по-късно тя седеше в едно такси на път за площад Слоун. В ръцете си с елегантни ръкавици държеше мукавена папка от картотеката с данните за Стела Роуд, както и кореспонденцията, която си бяха разменили от времето на летния конкурс. Наближаваха Пикадили, когато госпожица Бримли си спомни, че е оставила прозореца в редакцията отворен. Но това не ѝ се стори важно.

— Онова, което са за другите хора персийските котки и голфът, за мен са „Християнски глас“ и моите читатели. Зная, че изглеждам смешна стара мома, но това е положението. Няма да се обадя в полицията, преди да направя нещо, Джордж.

— И затова дойде тук?

— Да.

Госпожица Бримли седеше в кабинета на Джордж Смайли, в къщата му на улица Байуотър. Единствената светлина идваше от сложно, наподобяващо черен паяк осветително тяло, което сипеше ярките си лъчи върху изписаните на ръка листа, пръснати наоколо.

— Значи не работиш вече в разузнаването? — попита тя.

— Не, напуснах — Смайли енергично кимна, сякаш за да се увери, че това неприятно преживяване наистина е приключило, и пригответи на госпожица Бримли уиски със сода. — Поработих още малко там след... след Оксфорд. Знаеш ли, в мирно време е съвсем различно — продължи той.

Госпожица Бримли кимна:

— Мога да си представя. Гадна работа.

Смайли не каза нищо. Запали цигара и седна насреща ѝ.

— И познати сигурно не са останали — продължи тя. — Фийлдинг, Стийд, Дж. Б. Д. ги няма — подхвърли тя между другото, докато вадеше от голямата си удобна чанта писмото на Стела Роуд. — Ето писмото. Джордж.

За кратко време Смайли го доближи до лампата и лицето му, осветено в този миг, изглеждаше комично със своята сериозност. Госпожица Бримли се почуди какво ли впечатление правеше той на хора, които не го познават добре. Тя самата го смяташе за най-разсеяният човек, когото е срещала. Беше нисък и пълен, носеше очила със солидни рамки, косата му оредяваше — на пръв поглед Смайли изглеждаше съвършен прототип на неуспял ерген на средна възраст, водещ застоял живот. По природа беше небрежен и в най-обикновените неща: дрехите му бяха скъпи, но не му прилягаха, понеже се оставяше в ръцете на шивача си, който го ограбваше.

Смайли остави писмото на близката масичка, инкрустирана със слонова кост и метал, втренчи в госпожицата късогледите си очи и попита:

— А другото писмо, което ти е изпратила тя. Брим? Къде е то?

Госпожица Бримли му подаде папката. Той я отвори и прочете на глас писмото на Стела Роуд.

Скъпа госпожице Фелоушип,
Бих искала да направя едно предложение за вашия конкурс „Хитрости в кухнята“.

Веднъж месечно домакинята приготвя обичайната смес за кейк със сметана: равни части мазнина и захар, по едно яйце на всеки 250 грама смес. За пудинг или сладки се добавя допълнително брашно. Тази смес издържа цял месец.

Прилагам адресиран плик с марка.

Искрено ваша: Стела Роуд

(по баща Гластон)

П.П. Между другото, тел за чистене на съдове може да се предпази от ръжда, като се държи в буркан със сапунена вода. Позволено ли е да се правят по две предложения? Ако е позволено, това е второто ми предложение.

— Тя спечели конкурса — отбеляза госпожица Бримли, — но не е там работата. Ето какво исках да ти кажа. Джордж: тя е от рода Гластон, а Гластонови четат „Гласа“ от самото му начало. Дядото на Стела е старият Руфъс Гластон, кралят на ланкаширската керамика. Двамата с бащата на Джон Ландсбъри са построили черкви и параклиси почти във всяко селище на Средна Англия. Когато Руфъс умира, списанието прави мемориален брой, а некрологът е написан от самия лорд Ландсбъри. Самюел Гластон поема бизнеса на баща си, но му се налага да се премести на юг по здравословни причини. След като овдовява, се заселва близо до Борнмът с единствената си дъщеря, със Стела. Тя е последната издънка на рода. Всички до един са земни хора, по-земни не биха могли и да бъдат. Включително Стела, така си мисля. Не ми се вижда вероятно да страда от мания за преследване.

Смайли я погледна с изумление.

— Скъпа ми Брим, умът ми не го побира. Откъде знаеш такива подробности?

Вместо извинение госпожица Бримли се усмихна.

— С Гластонови е лесно, те са едва ли не част от списанието. Изпращат картички за Коледа и кутии с шоколадови бонбони за всяка годишнина от основаването. Имаме около петстотин семейства, които образуват нашата „върхушка“, както казвам аз. От самото начало поддържат „Християнски глас“. Те ни пишат. Джордж. Ако нещо си притеснява, споделят го с нас. Ако се венчават, ако се местят или се пенсионира, ако са болни, потиснати или ядосани, те ни пишат. Бога ми, не го правят често, но ни пишат.

— Как си запомнила всичко това?

— Не съм го запомняла. Имам си картотека. Нали разбираш, винаги отговарям на писмата, само че...

— Какво?

Госпожица Бримли го погледна сериозно.

— Това е първият случай, когато някой ни пише, защото изпитва страх.

— И какво очакваш да направя?

— Досега ми е хрумнала само една гениална мисъл. Спомних си, че Ейдриан Фийлдинг имаше брат, който преподава в Карне...

— Той заема висок пост там, ако не се е пенсионира.

— Не, ще се пенсионира следващия семестър. Споменавах го в „Таймс“ преди няколко седмици, в малката рубрика за светски вести, където обикновено пишат и за Карне. Бележката гласеше: „Днес в колежа Карне започва полугодието на Великите пости. В края на това полугодие ще се пенсионира Т. Р. Фийлдинг, след като е водил студентски групи в продължение на 15 години“.

Смайли се засмя.

— Честна дума. Брим, абсурдно е да имаш такава памет?

— Запомних го заради името Фийлдинг... Както и да е, помислих си, че може и да му позвъниш. Сигурно го познаваш.

— Е, да, познавам го. Запознахме се в колежа Модлин, на вечеря за преподавателското тяло. Но... — Смайли леко се изчерви.

— Но какво, Джордж?

— Как да ти кажа... Той доста се различава от брат си.

— Няма как да е другояче — подхвърли малко рязко госпожица Бримли. — Но все пак той би могъл да ти даде някакви сведения за Стела Роуд. И за съпруга ѝ.

— Не мисля, че е за телефона. Предпочитам да отида и да се срещна с него. Но какво всъщност пречи ти да се обадиш на Стела Роуд?

— Ами... Тази вечер е късно да го направя, нали? Съпругът ѝ сигурно вече си е вкъщи. Мислех си веднага да ѝ изпратя писмо, че може да дойде тук по всяко време. Но... — поколеба се госпожицата и леко потропа с крак от нетърпение — иска ми се да направя нещо още сега. Джордж.

Смайли кимна и отиде до телефона. Позвъни на телефонни справки и попита за номера на Терънс Фийлдинг. След дълга пауза го посъветваха да се обади в централата на колежа Карне, която ще го свърже с желаното лице. Докато го наблюдаваше, госпожица Бримли си помисли, че не би било зле да знаеше малко повече за Джордж Смайли — доколко се преструваше на скромен и доколко беше уязвим. „Най-способният — беше казал за него Ейдриан. — Най-стабилният и най-способният“.

По време на войната обаче толкова много хора бяха станали стабилни, научавайки ужасни неща, а щом войната свърши, с радост се бяха отървали от наученото.

Чу, че търсеният номер дава сигнал „свободно“ и за миг я обзе страх. За пръв път се уплаши да не я помислят за глупачка, уплаши се, че ще ѝ се наложи да дава невероятни обяснения на безразлични, изпълнени с подозрение хора.

— Свържете ме с господин Фийлдинг, моля.

Последва пауза.

— Добър вечер, Фийлдинг. Обажда ви се Джордж Смайли. Бяхме близки с брат ви по време на войната. Всъщност ние се познаваме. Да, да, именно, май че в Модлин, по-миналото лято, нали? Вижте сега, какво ще кажете, ако дойда, за да се срещнем по един личен въпрос? Малко е трудно да го обсъждаме по телефона. Моя приятелка е получила доста тревожно писмо от съпругата на един преподавател в Карне. Ами, не знам... Тя се казва Стела Роуд, а съпругът ѝ...

Смайли изведнъж застина и госпожица Бримли, вторачена в него, с ужас забеляза, че на пълното му лице се изписа изражение на болка и погнуса. Тя престана да чува какво говореше Смайли. Не можеше да откъсне поглед от страшната промяна на лицето му, от побелелите кокалчета на пръстите, стиснали слушалката. Сега той я

гледаше, казваше й нещо... Било твърде късно. Стела Роуд умряла. Била убита в сряда през нощта. Същата вечер всъщност съпрузите били на вечеря у Фийлдинг.

[1] Да защитаващ краля значи да си прозорлив (лат.). — Б.пр. ↑

ГЛАВА 3.

НОЩТА НА УБИЙСТВОТО

Влакът в седем и пет, тръгващ от гара Уотърлу за Йоувил, не се ползваше с популярност, макар че в ресторанта предлагаха чудесна закуска. Без всякакви затруднения Смайли си намери празно първокласно купе. Денят беше извънредно студен и мрачен, небето изглеждаше натежало от сняг. Той седеше, загърнат в огромен балтон с европейски произход и държеше в ръце, от които не беше смъкнал ръкавиците, куп сутрешни вестници. Понеже обичаше точността и предпочиташе да не се притеснява, Смайли беше пристигнал половин час преди отпътуването на влака. Все още уморен от напрежението предната вечер, когато седя и разговаря с Ейлса Бримли кой знае до кое време, той още не изпитваше желание да чете. Когато хвърли поглед през прозореца към почти празната гара, за свое голямо учудване зърна госпожица Бримли, която вървеше по перона и надничаше в купетата, с пазарска чанта в ръка. Смайли смъкна прозореца и я повика.

— Скъпа ми Брим, както търсиш тук посред нощ? Мислех си, че още спиш.

Тя влезе, седна срещу него, започна да изпразва чантата от съдържанието ѝ и да му го подава: термос, сандвичи и шоколад.

— Не бях сигурна дали има вагон-ресторант — обясни му тя, — пък и ми се искаше да те изпратя. Толкова си мил, Джордж, щеше ми се да те придружа, но в „Юнипрес“ ще се побъркат, ако го сторя. Единственото време, когато забелязват, че съществувам, е ако отсъствам.

— Чете ли вестниците? — попита я той.

— Само ги прегледах по пътя. Изглежда смятат, че убиецът не е той, а някой луд.

— Зная, Брим. Нали това каза и Фийлдинг?

Последва неловка пауза.

— Джордж, дали не съм ужасна тъпачка, която и теб подвежда? На идване снощи бях сигурна, но сега се чудя дали...

— Когато си тръгна, позвъних на Бен Спароу от Специалния отдел. Спомняш си го, нали? Работихме заедно през войната. Разказах му цялата история.

— Джордж, беше три часа през нощта!

— Зная. Той ще позвъни на полицейския началник в Карне. Ще му разкаже за писмото и ще го уведоми за пристигането ми. Бен смята, че случаят ще бъде възложен на някой си Ригби. Двамата са съученици от полицейския колеж — за миг Смайли погледна с усмивка Ейлса Бримли и добави: — При това, аз съм свободен човек, Брим. Една промяна ще ми се отрази добре.

— Слава богу, Джордж — каза госпожица Бримли, чиято женска интуиция ѝ подсказваше, че може да му повярва.

Скоро стана да си върви, а Смайли се обади:

— Брим, ако имаш нужда от още нещо, каквото и да е, а не можеш да се свържеш с мен, обади се на Мендел, живее в Мичъм. Той е пенсиониран полицейски инспектор, вземи телефона му от указателя. Ако му позвъниш от мое име, той ще ти услужи, с каквото може, а аз ще отседна в „Соли Армс“, запазих си стая.

Когато отново остана сам, Смайли притеснено огледа донесеното му от госпожица Бримли. Беше си обещал лукса да закуси във вагон-ресторанта. Щеше да запази кафето и сандвичите за по-късно, това беше най-разумното — за обед например, а сега можеше да закуси като хората.

В ресторанта Смайли прочете най-напред по-малко сензационните статии за смъртта на Стела Роуд. Пишеше, че в сряда вечерта господин и госпожа Роуд били поканени на вечеря от господин Терънс Фийлдинг, изтъкнат преподавател в Карне и брат на покойния Ейдриан Фийлдинг, известния учен романист, изчезнал безследно по време на войната, докато изпълнявал специална задача на Военното министерство. Съпрузите си тръгнали заедно от дома на Фийлдинг приблизително в единайсет без десет и извървели пешком разстоянието от половин миля между центъра на Карне и своята къща, която се намирала на усамотено място в края на игрищата за ръгби, с които се слави Карне. Когато стигнали дотам, господин Роуд си спомнил, че е забравил при Фийлдинг изпитните теми, които трябвало да прегледа същата нощ. (На това място от статията Смайли се сети, че не си е взел смокинга, а Фийлдинг непременно ще го покани на

вечеря.) Роуд твърдо решил да се върне у Фийлдинг и да си прибере изпитните работи. Тръгнал за там приблизително в единайсет и пет. Госпожа Роуд си направила чай и седнала в гостната, за да изчака завръщането му.

Към задната част на къщата имало пристроена оранжерия, свързана с врата, водеща към гостната. Когато Роуд се върнал, след дълго търсене именно там открил жена си. Имало следи от борба и от трупа били изчезнали някои украшения без особена стойност. Бъркотията в оранжерията била невъобразима. За щастие, в сряда следобед навалял сняг и рано в четвъртък сутринта детективите от Дорчестър огледали следите от стъпки наоколо. Господин Роуд бил отведен в шоково състояние в Централната дорчестърска болница. Полицията търсела за разпит една жена от Пайл — съседното село, — която местните хора наричали Джейни Лудата, понеже проявявала чудатости и живеела сама. Знаело се, че госпожа Роуд, добре известна в Карне поради енергичното си участие в Международната година на бежанците, проявявала милосърдие и интерес към съдбата на клетниците, която изчезнала безследно в нощта на убийството. Полицията засега била на мнение, че убиецът е видял госпожа Роуд през прозореца на гостната (тя не била дръпнала завесите) и че госпожа Роуд отворила на убиеца входната врата, защото сметнала, че това е нейният завърнал се съпруг. Съдебният лекар от криминалния отдел бил натоварен да направи аутопсия.

Другите репортажи не бяха с такъв умерен тон. „Отвратително убийство е осквернило светото футболно поле на Карне“ — започваше една от статиите; „Учител по естествени науки открива убитата си съпруга в опръсканото с кръв оранжерия“ — съобщаваше втора статия, а трета направо крещеше: „Търси се една луда жена във връзка с убийството в Карне“. С израз на отвращение Смайли сгъна всички вестници, освен „Гардиан“ и „Таймс“, и ги остави на рафта за багажа.

В Йоувил той се прехвърли на пътнически влак по линията Стърминстър, Оукфорд и Карне. Накрая, малко след единайсет часа, влакът пристигна на гара Карне.

От гарата Смайли позвъни в хотела и изпрати там багажа си с такси. „Соли Армс“ имаше клиенти само по време на колежакия

празник и за празника на свети Андрю. През другите месеци хотелът стоеше почти винаги празен. Намираше се сред запустелите ливади между гарата и Абатството и с моравия цвят на плочестия си покрив приличаше на педантична викторианска дама в траур.

По земята още имаше сняг, но времето беше хубаво и сухо. Смайли реши да отиде пешком до града, където да си уговори среща с полицейския служител, натоварен с разследването на убийството. Тръгна от гарата, построена в суровия викториански стил и продължи по алеята с голи дървета, водеща към високата кула на Абатството, която се открояваше, плоска и черна, на фона на безцветното зимно небе. Прекоси Абатския площад — тих и красив, ограден от четири страни със средновековни къщи, чиито покриви бяха заснежени, а по белите морави тук-там се виждаха стръкчета трева. Когато минаваше покрай западната порта на Абатството, мекият сняг скърцаше под краката му, часовникът над главата му удари на трийсетата минута и двама рицари на коне излязоха от малкия си замък над входа и бавно вдигнаха копията си в знак на приветствие. После, сякаш част от същия часовников механизъм, се отвориха още врати около площада и през тях се изсипа тълпа от момчета в черни палта, които се втурнаха през снега към Абатството. Едно момче мина толкова близо до Смайли, че дрехата му се отърка в ръкава на неговия балтон. Смайли извика подире му:

— Какво става?

— Обедната служба! — викна в отговор момчето и изчезна.

Смайли влезе през главния вход на колежа и веднага се озова в централната част на градчето: приказна страна в жалейния дух на XIX век, изградена от местен камък, с еднакви сложни готически комини и прозорци бойници на сградите. Тук беше Градският съвет, на върха му се развяваше знамето на свети Георги, виждаше се полицейският участък, построен преди деветдесет години, за да противостои на набезите на стрелците и на стенобойните машини.

Смайли съобщи името си на дежурния сержант и помоли да се срещне със служителя, разследващ смъртта на госпожа Роуд. Сержантът — възрастен непроницаем мъж — позвъни по телефона толкова тържествено, сякаш се канеше да изпълни някакъв сложен технически фокус. За учудване на Смайли обаче сержантът скоро го уведоми, че инспектор Ригби с радост ще го приеме веднага и изпраща

един младши полицаи да го придружи до кабинета му. Поведоха с борда крачка Смайли по широкото стълбище, започващо наред помещението, и след броени мигове той се озова пред инспектора.

Ригби беше много нисък човек с широки рамене. Приличаше на келт от калаените мини в Корнуол или от въгледобивните райони на Уелс. Тъмносивата му коса беше подстригана много ниско, а към средата на челото се събираше във връх и приличаше на смешна шапка. Имаше огромни и яки ръце, торсът и стойката му бяха като на борец, но гласът му беше тих и той говореше бавно, с характерното за Дорсет звучно „р“.

Смайли веднага отбеляза, че Ригби притежава едно рядко за ниските мъже качество: прямота. Въпреки святкащите тъмни на цвят очи и бързите движения, инспекторът правеше впечатление на честен човек, който действа открито.

— Бен Спароу ми се обади тази сутрин, сър. Много се радвам, че дойдохте. Сигурно ми носите писмо — каза Ригби, замислено погледна Смайли и реши, че той му харесва. По време на войната инспекторът беше работил доста активно и беше подочул, макар и съвсем малко, за успехите на Джордж Смайли в разузнаването. Щом Бен казваше, че Смайли е свестен, това стигаше на Ригби, почти му стигаше. Бен обаче беше казал не само това.

„Прилича на жаба, облича се като събирач на залози за конни надбягвания, но има такъв ум, че на мен би ми било все едно дали съм сляп, стига да имам ум като неговия. Доста тежко му е било по време на войната, доста тежко“.

Да, вярно, приличаше на жаба. Нисък и тромав на вид, носеше кръгли очила с дебели стъкла, от които очите му изглеждаха огромни. И дрехите му наистина бяха странни. Е, личеше си, че са скъпи, но самото му се нагърчваше точно където не трябва. И все пак онова, което изненада Ригби, беше стеснителността на Смайли. Беше очаквал някой, който да се държи ту малко рязко, ту прекалено меко за Карне, а се оказа, че Смайли е сериозен и делови. Това задоволи консервативния вкус на Ригби.

Смайли извади писмото от портфейла си и го остави на бюрото, а Ригби измъкна от очукан метален калъф стари очила с позлатена рамка и внимателно си ги сложи.

— Не зная дали Бен ви е обяснил, че това писмо е получено в отдел „Кореспонденция“ на малко, независимо списание, за което госпожа Роуд е била абонирана — каза Смайли.

— А госпожица Фелоушип е жената, която ви е донесла писмото?

— Не, името и е Бримли. Тя издава списанието. „Фелоушип“ е псевдонимът, с който подписва рубриката за отговор на читателски писма.

За миг тъмнокафявите очи се спряха върху Смайли.

— А кога е получила писмото?

— Вчера, на седемнайсети. Четвъртък е денят, когато предават списанието за печат и са много заети. Обикновено отварят следобедната поща едва привечер. Мисля, че това писмо е било прочетено към шест часа.

— И тя веднага ви го е донесла?

— Да.

— Защо?

— Работихме в един отдел по време на войната, тя беше под мое ръководство. Не ѝ се е искало да отиде направо в полицията, а аз съм се оказал единственият подходящ човек, който да не е полицай — обясни Смайли с чувството, че казва глупост. — Искам да кажа единственият, който е можел да помогне.

— Може ли да ви попитам, сър, с какво се занимавате?

— С нищо особено. Правя от време на време самостоятелни литературни изследвания за Германия от XVII век — отговорът му се стори много тъп.

Ригби изглеждаше притеснен.

— А какво е предишното писмо, за което се споменава?

Смайли му подаде втория плик и огромната тежка лапа се протегна, за да го вземе.

— Оказа се, че е спечелила конкурс — каза Смайли. — Писмото е съдържало предложението ѝ. Научих, че семейството ѝ е абонирано за списанието от самото му основаване. По тази причина госпожица Бримли не е била склонна да сметне написаното за празни приказки. Не че непременно е така.

— Кое?

— Ами фактът, че нейното семейство е получавало списанието в продължение на петдесет години, не води до логичното заключение, че не е възможно жената да бъде с лабилна психика.

Ригби кимна, сякаш разбра основанието на Смайли, но Смайли се почувства неудобно, понеже му се стори, че всъщност не го е разбрал. Ригби бавно се усмихна и каза:

— Е. женска му работа...

Смайли, напълно объркан, се засмя. Ригби замислено го погледна.

— Познавате ли някого от преподавателите, сър?

— Само господин Терънс Фийлдинг. Запознахме се преди време на вечеря в Оксфорд. Мисля да му се обадя. Бях доста близък с брат му.

При споменаването на Фийлдинг, Ригби леко трепна, но не каза нищо и Смайли продължи:

— Когато госпожица Бримли ми донесе писмото, позвъних на Фийлдинг. Той ми съобщи какво се е случило. Това стана снощи.

— Ясно.

Отново двамата мълчаливо се погледнаха. Смайли явно се чувстваше малко неловко и изглеждаше смешен, а Ригби, изпълнен с уважение към него, се чудеше дали да му каже какво мисли.

— Колко време ще останете? — попита накрая той.

— Не зная — отвърна Смайли. — И госпожица Бримли искаше да дойде, но не може да се откъсне от списанието. Да ви кажа, тя смяташе, че е много важно да направи за госпожа Роуд всичко необходимо, дори когато научи за смъртта ѝ, тъй като е била абонирана за списанието. Обещах ѝ веднага да предам писмото, където трябва. Мисля си, че едва ли мога да направя нещо повече. Може би ще остана ден-два — просто, за да си поприказвам с Фийлдинг, сигурно ще отида и на погребението. Ангажирах си стая в „Соли Армс“.

— Хубав хотел е — увери го Ригби, внимателно прибра очилата си в калъфа и ги сложи в едно чекмедже. — Карне е странно място. Между градчето и колежа има пропаст, както казваме тук. Хората от двете общности не се смесват нито се харесват взаимно. Причината е в страха, в страха и невежеството. Е, мога да се отбия у господин Фийлдинг или при Д'Арси, те ме посрещат с „Добър ден, сержанте!“, черпят ме с чай в кухнята, но не ме допускат до средата си. Нали

разбирате, те са затворена общност, външният човек няма достъп... Никакви приказки по кръчмите, никакви контакти, нищо... Само чаша чай, парче кейк с ким и обръщението „сержанте“ — Ригби изведнъж се засмя и Смайли с облекчение го последва. — Има много неща, за които бих искал да ги попитам, много неща: дали са обичали семейство Роуд, кой не ги е обичал, дали господин Роуд е бил добър учител, дали жена му се е разбирала с хората. Разполагам с всички необходими факти, но са голи и нямам дрехи, с които да ги облека — завърши Ригби и погледна с очакване Смайли. Мълчаха дълго.

— Ако желаете да ви помогна, ще го сторя с радост — каза накрая Смайли. — Но първо ми изложете фактите.

— През нощта в сряда, шестнайсетото число, между единайсет и десет и дванайсет без петнайсет Стела Роуд е била убита. Нанесени са й петнайсет-двайсет удара с къса тояга, парче тръба или нещо подобно. Ужасно убийство... ужасно. Нараняванията са по цялото тяло. Предполагам, че е отишла от гостната до входната врата за нещо или се е позвънило, а когато е отворила, са я повалили и са я завлекли в оранжерията. Вратата към оранжерията не е била заключена, имайте предвид.

— Ясно. Странно е, че това ни е известно, не мислите ли?

— Може би убиецът се е криел в оранжерията, но там следите не си личат. Обувките на убиеца са с размер десет и половина. По разстоянието между крачките от следите в градината съдим, че е с ръст към шест стъпки. След като я завлякъл в оранжерията, изглежда е продължил да я удря, най-вече по главата. Там е оплискано с много ясна кръв, тоест с кръв от засегната артерия, а по пътя няма никакви следи.

— И по мъжа й ли няма?

— Ще стигна и дотам, но накратко, отговорът е отрицателен — Ригби спря за миг, после продължи: — Както казах, имаше следи от стъпки. Убиецът е дошъл през задната градина. Откъде е дошъл и къде е отишъл, един господ знае. Не са оставени следи в обратна посока, не и от гумени ботуши. Никакви следи няма. Възможно е, разбира се, да си е тръгнал по пътеката към портата и следите да са заличени по-късно от влизащите и излизащите през нощта. Само че според мен едва ли бихме ги заличили напълно — Ригби хвърли поглед на Смайли. — Но е забравил нещо в оранжерията: стар вълнен колан,

тъмносин, изглежда от евтино палто. Все още не сме изяснили напълно въпроса.

— Била ли е ограбена или... изнасилена?

— Няма данни за това. Имала е гердан от зелени мъниста, който е изчезнал, убиецът май се е опитал да смъкне и пръстените от ръката ѝ, но не е успял — Ригби замълча, после добави: — Едва ли е нужно да ви казвам, че от цялата страна пристигат съобщения за високи мъже със сини палта и гумени ботуши, но доколкото ми е известно, никой от тях не е с крила. Или с вълшебни обувки, та да скочи от оранжерията до шосето.

Младши полицаи влезе с поднос, на който имаше чаши и чайник. Сложи го на бюрото, погледна скришом Смайли и реши, че ще остави инспектора да налее чая. Измести чайника така, че дръжката да е откъм Ригби, и се оттегли. Смайли беше приятно изненадан, че чашите и порцелановият чайник са от един и същ сервиз, че подносът, губещ се в огромните ръце на кадета, е застлан със снежнобяла покривчица. Ригби наля чай. Известно време пиха чай и мълчаха. Смайли си помисли, че Ригби прави впечатление на човек, който си е съвсем на мястото. И инспекторът, и кабинетът му бяха обикновени, напълно в съответствие с обществото, което защитаваха. Безличната мебелировка, дървените шкафове за папки, голите стени, архаичният телефон с фуния вместо слушалка, кафявият фриз около стената и боядисаната в кафяво врата, лъскавият линолеум и лекият дъх на карбол, бълбукането в газовата камина и календарът от застрахователната компания „Пруденшъл“ бяха все признаци на порядъчност и умереност, тяхната строгост създаваше уют и сигурност. Ригби продължи:

— Роуд се върнал в къщата на Фийлдинг, за да вземе забравените изпитни работи. Естествено, Фийлдинг потвърди това. Доколкото домакинът си спомня, Роуд дошъл към единайсет и трийсет и пет. Почти не се забавил там, просто още на прага си взел темите — били в малка чанта, в която си носи помагалата за упражненията. Не си спомня да е срещал някого по пътя. Струва му се, че го е настигнал велосипедист, но не е сигурен. Ако може да му се вярва, върнал се е право вкъщи. Когато пристигнал, позвънил на вратата. Бил облечен със смокинг, така че нямал къде да си сложи ключа. Нали разбирате, жена му е очаквала той да позвъни, там е цялата работа. При това тази нощ

имаше луна и както беше навалял сняг, виждало се е доста надалеч. Той викнал, но тя не отговорила. После забелязал стъпки, които заобикаляли към задната част на къщата. Но не само стъпки, а и кървави следи, а снегът бил слегнат по пътя, където било влачено тялото. Но на лунната светлина той не разбрал, че това е кръв, просто се откроявали по тъмни петна. Роуд ни каза после, че ги помислил за мръсна вода от канавките, преляла на пътеката. Тръгнал подир следите и те го отвели до оранжерията. Но вътре лунната светлина не стигала. Опитал се да светне, но ключът се оказал развален.

— Не е ли запалил клечка кибрит?

— Не, не е носел кибрит. Той не пуши. Жена му не обичала да се пуши... После Роуд се отдалечил от вратата. Стените на оранжерията почти навсякъде са стъклени, с изключение на три стъпки от основата нагоре, но покривът е от плочи. Луната вече се била издигнала високо, но вътре не прониквала почти никаква светлина, освен през прозорчето, което свързвало оранжерията с гостната, но там жена му била запалила само малката настолна лампа. Тогава той пипнешком тръгнал напред, като непрекъснато я викал по име, съпругата му се казвала Стела. Както вървял, спънал се в нещо и едва не паднал. Коленичил, опипал наоколо с ръце и се натъкнал на тялото ѝ. Усетил, че ръцете му са изцапани с кръв. Оттам нататък не си спомня кой знае какво, но по-нагоре по шосето живее, заедно със сестра си, един старши преподавател на име Д'Арси, който чул, че Роуд крещи на пътя и отишъл при него. И лицето, и ръцете на Роуд били изпоцапани с кръв и Д'Арси си помислил, че Роуд се е побъркал. Обадил се в полицията и аз се появих там към един часа след полунощ. Доста отвратителни неща съм виждал през живота си, но чак такова нещо не бях зървал. Навсякъде имаше кръв. Убиецът сигурно е бил в кръв от главата до петите. Отвън, до стената на оранжерията, има чешма. Беше пусната, сигурно убиецът си е измил ръцете. Момчетата намериха и там следи от кръв — долу, в снега. Роуд каза, че неотдавна замразил чешмата.

— А отпечатыци от пръсти? — попита Смайли. — Не е ли имало отпечатыци?

— Навсякъде намерихме отпечатыци на господин Роуд. На пода, по стените, по прозорците, по самото тяло. Но имаше и други следи — размазани петна кръв, само толкова, сигурно оставени от ръка в ръкавица.

— От убиеца ли са?

— Оставени са преди отпечатъците на Роуд. На някои места отпечатъците на Роуд бяха върху другите.

Един миг Смайли мълча. После попита:

— А изпитните работи, за които се е върнал? Толкова ли важни са били?

— Да, така излезе. Поне в известна степен. До петък по обед е трябвало да съобщи на Д'Арси оценките.

— Но защо изобщо ги е носил у Фийлдинг?

— Не ги е занесъл той. Цял следобед провеждал изпити и писмените теми му били предадени в шест часа. Прибрал ги в чантата си и изпратил едно момче да ги отнесе в къщата на Фийлдинг. Момчето отговаря за групата на Фийлдинг, казва се Пъркинс. Миналата седмица Роуд бил дежурен в параклиса, така че нямал време да се прибере у дома преди вечерята.

— Къде тогава се е преоблякъл?

— В стаята, където по принцип се преобличат преподавателите, съседна на преподавателската. Създали са си удобства, главно заради спортните инструктори, които живеят извън Карне.

— А какво е момчето, занесло изпитните работи в къщата на Фийлдинг?

— Не знам много повече от това, което казах. Името му е Пъркинс, отговаря за студентите на Фийлдинг. Фийлдинг разговаря с него и показанията на Роуд се потвърдиха. Нали знаете, преподавателите, които имат групи, гледат да защитят момчетата си. Не разрешават да бъдат разпитвани от други полицаи... — Ригби изглеждаше леко разстроен.

— Ясно! — безпомощно каза накрая Смайли, а после попита:

— Но как тогава ще обясните изпращането на писмото?

— Не само писмото се нуждае от обяснение.

Смайли го изглежда изпитателно.

— Какво имате предвид?

— Имам предвид, че през изминалите няколко седмици госпожа Роуд е направила доста странни неща — бавно отговори Ригби.

ГЛАВА 4.

ГРАДЪТ И КОЛЕЖЪТ

— Вижте какво, госпожа Роуд не принадлежеше към англиканската църква — продължи Ригби. — В Карне има доста такива хора. Да си призная — бавно се усмихна Ригби, — и жена ми е от тях. Преди две седмици местният свещеник се отби при мен. Беше рано вечерта, сигурно към шест и половина. Тъкмо смятах да си тръгвам. Влезе и седна там, където седите вие сега. Свещеникът е едър мъж, много хубав човек. Родом е от Север, както и госпожа Роуд. Казва се Кардю.

— Същият, който е споменат в писмото ли?

— Именно. Познавал е семейството на госпожа Роуд доста преди тя да се засели тук. На север фамилията Гластон е твърде известна и господин Кардю се зарадва, когато узна, че Стела Роуд е дъщеря на господин Гластон. Много се зарадва. Госпожа Роуд ходеше на черква от редовно по-редовно, представете си, а тук обичат такива работи. Жена ми беше страшно доволна. Струва ми се, че за пръв път някой от колежа го прави. Повечето енориаши тук са от търговското съсловие, това са все местни хора — Ригби отново се усмихна. — Както казах, между градчето и колежа има пропаст. Те рядко се срещат.

— А съпругът ѝ? И той ли не е принадлежал към англиканската църква?

— И той, така е казала тя на господин Кардю. Господин Роуд е роден и отрасъл в Бранксъм, цялото семейство са били баптисти. Всъщност разбрах, че тъкмо така са се запознали със Стела Гластон. Били ли сте там? Бранксъмската черква е много хубава, разположена е на хълма над морето.

Смайли поклати отрицателно глава и за миг широко отворените кестеняви очи на Ригби замислено го погледнаха.

— Непременно идете, непременно идете и я вижте — каза Ригби и продължи. — Изглежда, с пристигането си в Карне господин Роуд се приобщил към англиканската църква. Дори се опитал да накара и жена

си да го направи. Англиканската църква е много влиятелна в колежа. Да си призная, научих го от жена си. По принцип тя не се занимава със сплетни, нали е съпруга на полицай, но това ѝ го казал самият господин Кардю.

— Разбирам — каза Смайли.

— Та така, Кардю дойде при мен. Беше много притеснен и угрижен. Не знаеше как да си го обясни, но беше решил да го сподели с мен като с приятел, не като с полицай. После ми разказа каква е работата. Същия следобед го посетила госпожа Роуд. Той не си бил у дома, отишъл при една фермерска жена в Оукфорд и се завърнал към пет и половина, така че госпожа Кардю трябвало да разговаря с нея и да удържи положението, докато се прибере свещеникът. Госпожа Роуд била бледа като платно и седяла, без да помръдне, пред камината. Щом свещеникът си дошъл, госпожа Кардю ги оставила насаме и Стела Роуд започнала да говори за съпруга си — Ригби помълча малко. — Казала, че господин Роуд ще я убие. Когато настъпят дългите нощи. Изглежда, имала е фикс идея, че ще бъде убита през дългите нощи. Отначало Кардю не погледнал много сериозно на въпроса, но като размислил впоследствие, решил да ме уведоми.

Смайли го погледна строго. Ригби продължи:

— Не можеше да си обясни думите ѝ. Смяташе, че се е побъркала. Нали разбирате, свещеникът е земен човек, независимо от призванието си. Смятам, че ѝ е отправил доста укори. Попитал я от къде на къде ѝ е хрумнала тази ужасна мисъл и госпожа Роуд се разплакала. Съвсем не истерично, просто плачела тихо и кротко. Той се опитал да я успокои, обещал да ѝ помогне всячески и отново я попитал защо си мисли подобно нещо. Тя обаче само поклатила глава, после станала и тръгнала към вратата, като продължавала да клати отчаяно глава. Обърнала се към свещеника, сякаш се канела да каже нещо, но си замълчала и си тръгнала.

— Много любопитно — подхвърли Смайли. — Значи, тя лъже в писмото си. Твърди недвусмислено, че не го е споделила с Кардю.

Ригби сви рамене.

— Ще ме извините — каза той, — но се намирам в много неловко положение. Полицейският началник по-скоро би си прерязал гърлото, отколкото да повика Скотланд Ярд. Искане да арестуваме убиеца, и то веднага. Имаме достатъчно улики, за да окачим някого на

бесилката: следи от стъпки, време на убийството, данни за облеклото на убиеца и дори за самото оръдие на убийството.

Смайли го погледна зачудено:

— Намерили сте оръдието на убийството?!

Ригби се поколеба.

— Да, намерихме го. Нито една жива душа не го знае, сър, и ви моля да не забравяте това. Намерихме го на сутринта след убийството, на четири мили северно от Карне, по пътя за Оукфорд, захвърлено в една канавка. Кабел, наричат го коаксиален, дълъг осемнайсет инча. Знаете какви са тези кабели, нали? Имат най-различни размери, но това парче беше с диаметър два инча. През средата му минава медна жица, а пространството между нея и външната обвивка е уплътнено с пластмасова изолация. По кабела имаше кръв — кръвната група е на Стела Роуд, — а по кръвта имаше залепнали косми от главата ѝ. Пазим го в пълна тайна, сър. С божията помощ, откри го един от нашите служители. Така се уточнява посоката, в която се е оттеглил убиецът.

— Предполагам, установено е със сигурност, че именно това е оръдието на убийството? — попита Смайли, макар че изпитваше неловкост.

— Откриха се пращинки мед в раните по тялото.

— Много е странно — замислено подхвърли Смайли, — убиецът е отнесъл кабела толкова далече, за да се отърве от него... Особено, ако не е бил с превозно средство. Човек би си помислил, че ще гледа да го захвърли колкото може по-скоро.

— Странно е, много е странно. Пътят за Оукфорд върви покрай канала в продължение на две от тези четири мили, можел е да хвърли кабела в канала някъде там. Трудно е за проумяване.

— Стар ли е кабелът?

— Не особено. Обикновен кабел, стандартен. Навсякъде се намира — Ригби се поколеба за миг, после избухна. — Вижте сега, сър, ето какво мисля по въпроса: обстоятелствата на това произшествие изискват определен вид разследване. Трябва да се обяви търсене в широк мащаб, да се извърши подробна лабораторна обработка, да се проведат масови разпити. Шефът настоява за това и е прав. Нямаме улики срещу съпруга и да си призная честно, от господин Роуд няма никаква полза. Прави впечатление на объркан, говори малко неясно, противоречи си за някои дреболии, сбърка например датата на сватбата

си и името на домашния си лекар. Намира се в шоково състояние, разбира се, не за пръв път виждам такова нещо. Ясно какво си мислите за писмото, сър, много е странно, но ако можете да ми обясните откъде Роуд е намерил гумени ботуши, от цилиндъра на фокусник ли ги е извадил? А после се е освободил от тях, пребил е до смърт жена си, като се е изцапал със съвсем малко кръв, пренесъл е оръдието на убийството на четири мили от местопрестъплението, и то за десетте минути, в които се е отбил у Фийлдинг. Обяснете ми го и аз ще ви бъда много благодарен. Търсим непознат човек, висок шест фута, обут с нови гумени ботуши, размер десет и половина, с кожени ръкавици и стар син балтон, опръскан с кръв. Човек, който върви пеш, който е бил около Норт Фийлдс между единайсет и десет и дванайсет без петнайсет в нощта на убийството и е тръгнал в посока към Оукфорд, понесъл фут и половина дълъг коаксиален кабел, гердан зелени мъниста и брошка с имитация на диаманти, оценена за 26 шилинга и шест пенса. Търсим убиеца психопат, човек, който убива за удоволствие или за да задигне толкова пари, колкото да се нахрани — Ригби спря, усмихна се тъжно и добави: — Който освен това е прелетял петнайсет фута. Но след като имаме такава информация, с какво друго можем да се заемем? Какво друго можем да търсим? Не мога да изпратя хора да гонят дивото, когато има да се върши толкова работа.

— Това ми е ясно.

— Но аз съм стар полицай, господин Смайли, и обичам да си изяснявам положението. Не ми се нрави да търся престъпници, в чието съществуване не вярвам, и не обичам да ме откъсват от свидетелите. Обичам да се срещам с хората и да разговарям с тях, да се ровя в това-онова, да опипвам почвата. Но не съм в състояние да го направя, не и в колежа. Разбирате ли ме? Така че се налага да разчитаме на лабораторни експертизи, обучени кучета и търсене в национален мащаб, но дълбоко в душата си усещам, че нашият случай е различен.

— Във вестниците четох за някаква жена, Джейни Лудата...

— И за нея ще ви кажа. Госпожа Роуд беше добра жена, с нея се разговаряше свободно. Поне аз съм с такова впечатление. Някои от привържениците на англиканската църква са били настроени против нея, но вие знаете какви са жените. Изглежда, госпожа Роуд се е

държала приятелски с окаяното създание. Джейни просеше, продаваше билки и муски по задните врати, виждали сте такива жени. Тя е странна, разговаря с птиците и тъй нататък. Живее край Пайл, в стара черква от норманско време. Стела Роуд ѝ даваше храна и дрехи, клетницата често гладуваше. Джейни изчезна. Видели я рано в сряда вечер по пътя към Норт Фийлдс и оттогава не са я виждали. Това нищо не значи. Подобни хора се появяват и изчезват, когато си искат. Години наред се въртят в околността, а един ден изчезват като сняг, хвърлен в огъня. Случва се да умрат в някоя канавка или да се разболеят и да се сврат някъде като котки. Джейни не е единственият такъв човек тук. Вълнението е голямо, понеже открихме още стъпки, минаващи край редиците дървета в отдалечения край на градината. Приличаха на женски следи и на едно място стигат доста близко до оранжерията. Може да е била някоя циганка или просякиня. Може да е била и някоя друга жена, но според мен, стъпките са на Джейни. Моля господ да съм прав, сър. Ще имаме полза от очевидец, пък дори и да е умопобъркана жена.

Смайли се изправи. Ръкуваха се.

— Довиждане, сър. Можете да ми се обаждате по всяко време — каза Ригби, написа един номер на бележника си, откъсна листчето и го подаде на Смайли. — Това е домашният ми телефон.

Ригби изпрати Смайли до вратата, изглежда се поколеба, но после попита:

— Да не би случайно да сте възпитаник на Карне, сър?

— За Бога, не!

Ригби отново се поколеба.

— Шефът е учил в Карне, а е служил в Индия. Бригаден генерал Хавлейк. Това е последната му година тук. Сериозно се е ангажирал със случая. Не му се нравят такива работи в колежа. Много е ядосан.

— Ясно.

— Искане веднага да арестуваме убиеца.

— И, естествено, той да не е от Карне, нали?

— Довиждане, господин Смайли. Не забравяйте да се обадите. А, има още нещо... Онова парче кабел...

— Да?

— Преди около три седмици господин Роуд използвал подобен кабел при лабораторно упражнение, за да онагледя лекция по

елементарна електроника. Не помни къде е сложил кабела.
Смайли бавно тръгна към хотела.

Скъпа ми Брим,

С пристигането си предадох писмото на полицейския служител, натоварен със случая. Разследването се провежда от Ригби, както предполагаше Бен. Прилича едновременно на Хъмпти-Дъмпти от „Алиса в страната на чудесата“ и на корнуолски горски дух — нисък и широкоплещест, но според мен е доста умен.

Ще започна от средата. Писмото не постигна докрай желания ефект: преди две седмици Стела Роуд очевидно е казала на Кардю, местния баптистки свещеник, че през дългите нощи — каквото и да значи това — съпругът ѝ ще се опита да я убие. Що се отнася до обстоятелствата на убийството, описанието в „Гардиан“ е в общи линии вярно.

Всъщност колкото повече научавам от Ригби, толкова по-малко вероятно ми се вижда да я е убил съпругът ѝ. Почти всичко говори в негова полза. Като оставим настрана мотива, стои въпросът за мястото, където е намерено оръдието на убийството, за следите в снега (свидетелстващи за висок мъж, обут с гумени ботуши), за наличието на неидентифицирани отпечатьци, направени с ръкавици, в оранжерията. Добави към това и най-силния аргумент: който и да я е убил, трябва да се покрил с кръв. Ригби ми каза, че оранжерията представлявала страшна гледка. Естествено, и по Роуд имало кръв, когато негов колега го открил на пътя, но това са били само петна, а той може да се е изцапал, когато се е спънал в тялото в тъмнината. Между другото, следите в снега водят към градината, но няма следи в обратна посока.

Както стоят нещата в момента, според Ригби може да има само едно тълкуване: убиецът е външен човек, вероятно скитник, може би умопобъркан, който я е убил без причина или заради бижутата ѝ (а те са без стойност) след което се е отправил към пътя за Оукфорд и е

захвърлил оръдието на убийството в една канавка. Но защо е трябвало да го носи цели четири мили и защо не го е хвърлил в канала отатък канавката? Оукфордският път минава през Оукмур, където има много диги срещу наводненията. Ако това тълкуване е вярно, тогава сигурно трябва да разглеждаме писмото на Стела и разговора ѝ с Кардю като деяния на болен дух или предчувствие за смъртта, ако сме суеверни. Ако е така, то това би било най-чудовищното съвпадение, за което съм чувал, и оттам стигам до последния въпрос...

Долових по някои неща, които Ригби не ми спомена, че полицейският началник здравата го е притиснал, иска от него да претърси околността за скитници в окървавени сини палта (нали си спомняш намерения колан). Естествено. Ригби няма друг избор и трябва да тръгне по следите и да изпълни нарежданията на своя началник, но е ясно, че нещо го смущава — или нещо, за което не ми спомена, или нещо, което усеща интуитивно. Мисля, че беше искрен, когато ме помоли да му съобщя, ако установя нещо в колежа — за семейство Роуд, за контактите им с хората и тъй нататък. Според него, стените на манастира Карне са все още прекалено високи.

Тъй че смятам да се повъртя малко там и да видя какво е положението. Когато се върнах от участъка, позвъних на Фийлдинг и той тутакси ме покани на вечеря. Ще ти пиша веднага, щом науча нещо ново.

Джордж

Смайли старателно запечати плика, притискайки краищата с пръсти, а после заключи вратата на стаята си и тръгна по широкото стълбище от бял мрамор, като стъпваше внимателно по рогозката от листа на кокосова палма, застлана в средата. Във фойето имаше червена дървена пощенска кутия за отседналите в хотела, но Смайли, понеже беше предпазлив човек, я отмина. Отиде до пощенската кутия с формата на гъба, която видя на ъгъла, пусна писмото и се зачуди какво да предприеме за обед. Разбира се, можеше да се заеме със

сандвичите и кафето на госпожица Бримли... Неохотно се върна в хотела. Там беше пълно с журналисти, а Смайли мразеше журналистите. Беше и много студено, а Смайли мразеше студа. Пък и в това да ядеш сандвичи в хотелска стая имаше нещо много познато.

ГЛАВА 5.

КОТКАТА И КУЧЕТО

Същата вечер, точно щом стана седем часът, Джордж Смайли се изкачи по стъпалата, водещи към къщата на Терънс Фийлдинг, и позвъни. Дребна пълничка жена на около петдесет и пет години го покани да влезе в хола. Вдясно весело гореше камина с дърва, вече имаше натрупана купчина пепел. Смайли бегло огледа и забеляза горе галерия за менестрели и вита стълба, която стига до покрива. Стаята беше осветена главно от камината и Смайли видя окачени по стените картини от различни периоди и в различен стил, а върху полицата над камината имаше наредени всякакви *objets d'art*^[1]. Той неволно потръпна от мисълта, че нито запалената камина, нито картините успяваха напълно да прогонят едва доловимата миризма на училище: лак, купуван на едро, какао и обща кухня. От хола тръгваха коридори и Смайли забеляза, че всяка стена в долната си част е боядисана в тъмнокафяво или зелено, според непреклонните прищевки на училищните бояджии. Откъм един такъв коридор изникна едрата фигура на господин Терънс Фийлдинг.

Огромна и благ, той се приближаваше към Смайли. Разкошна грива побелели коси се спускаше по челото му, а тогата се издвухваше подире му.

— Смайли? Добре дошъл! Запознахте се с Тру, нали? Това е госпожица Трубоди, моята икономка. Чудесен сняг, какво ще кажете? Като в картините на Брьогел. Видяхте ли кълкьорите на реката, на Ейът? Прекрасна гледка. Черни дрехи, шарени шалове, бледо слънце — всичко е налице, всичко! Брьогел, претворен в живота. Чудно хубаво!

Фийлдинг пое балтона на Смайли и го метна в ъгъла върху един разнебитен дървен стол с плетена от ракията седалка.

— Нали ви харесва този стол? Знаете ли какъв е?

— Не, нямам представа — отговори малко смутено Смайли.

— А. трябва да се сетите, трябва! Поръчах го в Прованс преди войната. Направи ми го един познат млад дърводелец. Сетихте ли се сега? Факсимиле от жълтия стол на ван Гог. Някои хора се сещат.

Фийлдинг поведе Смайли по коридора и двамата влязоха в просторен удобен кабинет, украсен с холандски кахлени плочки и малки скулптури от времето на Ренесанса — загадъчни бронзови предмети, порцеланови кучета и пръстени вази, а Фийлдинг внушително се извисяваше сред тях.

Като старши преподавател и отговарящ за един от пансионите в Карне, вместо с обичайните академични одежди Фийлдинг беше облечен с прекрасно ушита дългопола черна дреха и задължителен нагръдник, като монах, пригответил се за празник. Всичко това навеждаше на мисълта за религиозна суровост и беше в забележителен контраст със заучено светското му държание. Явно осъзнаващ това, Фийлдинг се старееше да омаловажи строгостта на облеклото и да добави към него малко от своя темперамент, като се украсяваше старателно с цветя, подбрани от собствената му градина. Беше скандализирал шивачите в Карне, на чиито матирани прозорци имаше хералдика на кралски родове, понеже поръчваше тогите си с илици. В тях, според настроението си, втъкваше цветя — от пъпки до разцъфтели камбанки. Тази вечер беше предпочел роза, и понеже тя изглеждаше съвсем свежа, Смайли заключи, че Фийлдинг се закичил с нея само преди миг, след като специално е поръчал да му я откъснат.

— Херес или мадейра?

— Благодаря ви, чаша херес.

— Мадейрата е питието на уличниците — каза Фийлдинг, докато сипваше от каната, — но момчетата налитат на нея. Може би тъкмо затова я предпочитат, защото и те обичат да флиртуват — той подаде чаша херес на Смайли и добави, като драматично промени гласа си: — Всички тук сме доста потиснати от ужасната случка. За пръв път сме свидетели на такова нещо. Четохте ли вечерните вестници?

— За съжаление, не. Но както се и очакваше, в „Соли Армс“ е пълно с журналисти.

— Те наистина вече минават всякакви граници. В Хампшир са изкарали навън армията да си поиграят с металотърсачи. Един господ знае какво очакват да намерят.

— Как приеха момчетата случилото се?

— Във възторг са! Моят пансион, разбира се, е на особена почит, понеже същата вечер бях канил семейство Роуд на гости. Някакъв тъпак от полицията дори искаше да разпита едно от момчетата ми.

— Нима? — невинно се учуди Смайли. — И за какво им е било нужно?

— А, нямам представа — отвърна Фийлдинг, без да се разпростира. После смени темата и каза: — Познавали сте добре брат ми, нали? Говорил ми е неведнъж за вас.

— Да, познавах Ейдриан много добре. Бяхме близки приятели.

— И през войната ли?

— Да.

— Значи сте били в неговата тайфа.

— Каква тайфа?

— Ами със Стийд-Аспри, с Дж. Б. Д. и тям подобни.

— Да.

— Изобщо не се чу как е умрял. Вие знаете ли нещо?

— Не.

— В последните години ние с Ейдриан не се срещаме често. Понеже съм имитация, не мога да си позволя да ме виждат редом с оригинала — заяви Фийлдинг с нещо от предишната си покорност.

Бързо почукване на вратата спести на Смайли задължението да отговори. В стаята плахо пристъпи високо червенокосо момче.

— Събрах ги, сър. Очакват ви, сър.

— По дяволите — каза Фийлдинг и обърна чашата си. — Време е за молитва — после каза на Смайли: — Запознайте се с Пъркинс, моя млад помощник. Той е музикален гений, но нещо не му вървят науките. Прав ли съм, Тим? А вие можете да дойдете или да останете. Ще трае само десет минути.

— Дори по-малко, сър — намеси се Пъркинс. Ще се чете Nunc Dimittis^[2].

— Благодаря ти, боже, и за дребните милости — рече Фийлдинг и подръпна нагръдника си. После енергично поведе Смайли по коридора и през хола. Пъркинс се движеше на почтително разстояние подире им. Фийлдинг непрекъснато говореше, без да си прави труда да обръща глава:

— Радвам се, че избрахте тъкмо тази вечер, за да дойдете. По принцип в събота не каня гости, защото всички други го правят, макар

че в момента не ни е до забавления. Тази вечер ще дойде и Феликс Д'Арси, но това едва ли ще е забавление. Д'Арси е професионалист. Между другото, обикновено за вечеря се обличаме официално, но вие не се притеснявайте.

Сърцето на Смайли се сви. Завиха зад един ъгъл и тръгнаха по нов коридор.

— Тук има молитви по всяко време — продължи Фийлдинг. Ректорът възвърна ежедневните молитви: утринна, обедна, вечерня и така нататък. Изобилие през полугодieto, въздържание през ваканцията, това е системата, такъв е правилникът. Служи и като проверка на присъстващите.

Фийлдинг го поведе по втори коридор, отвори с размах една двукрила врата в края му и с бодри стъпки влезе право в трапезарията, а тогата му красиво се развяваше. Момчетата го очакваха.

— Още херес? Какво впечатление ви направи молитвата? Поят много хубаво, нали? Има един-два хубави тенора. Миналото полугодие опитахме и средновековна музика и се получи доста добре, доста добре. Д'Арси скоро ще дойде. Той е много гаден. Прилича на манекен на Сикърт отпреди петдесет години: панталони с ръб и якичка със столче, но все пак вие имате късмет, че няма да дойде и сестра му. Тя е направо ужасна!

— А какъв предмет преподава?

Бяха вече в кабинета на Фийлдинг.

— Предмет ли? Ще ви разочаровам, но тук като че ли няма предмети. Откакто сме завършили следването си, никой от нас не е изнесъл и една лекция по даден предмет — Фийлдинг сниши глас и мрачно добави: — В случай че е завършил университет, разбира се. Д'Арси преподава френски език. Д'Арси е старши преподавател по преценка на преподавателското тяло, ерген по професия и скрит хомосексуалист по наклонности... — сега Фийлдинг седеше съвсем неподвижно, отметнал назад глава, протегнал десницата си към Смайли. — Предметът на Д'Арси са чуждите недостатъци. Главното му занимание обаче, с което той се зае по собствено желание, е да оглави протокола на Карне. Ако караш велосипед, облечен с тога, ако сбъркаш, когато отговаряш на поканата или разположиш неправилно

гостите си за вечеря, ако се обърнеш към свой колега с „господине“. Д'Арси тутакси ще те разкрие, за да те порицае.

— Какви са тогава задълженията на старши преподавателя? — попита Смайли, колкото да каже нещо.

— Играе ролята на рефер между отборите на изучаващите хуманитарни и изучаващите точни науки, съставя графика на часовете и отговаря за изпитните оценки. По принцип обаче клетникът гледа да помирява изкуството с науката — каза Фийлдинг и дълбокомислено поклати глава. — А при такова нещо е нужен човек с по-големи качества от Д'Арси. Не че има особено значение кой печели един час повече в четвъртък вечер — уморено добави той. — Все едно е. Ако някой губи, това са клетите момчета.

Фийлдинг продължи да говори на различни теми, и то най-вече със суперлативи, като понякога размахваше ръка във въздуха, сякаш за да улови някоя изплъзваща му се метафора: с яден присмех споменаваха колегите си, показваше, ако не разбиране, то поне съчувствие към момчетата, пламенно разсъждаваше за изкуството и всичко това — със заученото изумление на самотен апостол.

— Карне не е колеж. Карне е санаториум за болни от интелектуална проказа. Симптомите се появиха още когато дойдохме от университета, началото беше постепенно разлагане на интелектуалните ни крайници. С всеки изминат ден разсъдъкът ни по малко умира, духът ни атрофира и загива. Всеки наблюдава този процес у другите с надеждата да забрави, че и той е заразен — Фийлдинг спря за миг и замислено погледна ръцете си. — При мен процесът е завършен. Пред себе си виждате една умряла душа, а Карне е умрялото ми тяло — извънредно доволен от своето признание. Фийлдинг протегна дългите си ръце и ръкавите на тогата му наподобиха криле на огромен прилеп. — Аз съм вампирът на Карне — каза той и дълбоко се поклони. — *Alcoholique et poete!*^[3]

Театралният етюд беше последван от гръмогласен смях. Смайли не можеше да откъсне очи от Фийлдинг — от внушителната му фигура, от гласа му, от игривия непостоянен темперамент, от целия му широкоекранен стил. Усещаше, не тази поредица от взаимоизключващи се пози едновременно го привлича и отблъсква. Чудеше се дали от него се очаква да вземе участие в представлението, но Фийлдинг изглеждаше толкова заслепен от светлината на рампата,

че явно не се вълнуваше за публиката в салона. Колкото повече го наблюдаваше Смайли, толкова повече му убягваше характерът на човека, който искаше да проумее — променлив, но безплоден; смел, но не и пряк; цветист, с размах, изобретателен, но същевременно лъжлив и дразнещ. Смайли усети, че му се иска да се добере до съществени факти за Фийлдинг: за средствата, с които разполага, за амбициите и разочарованията му.

Размишленията му бяха прекъснати от госпожица Трубоди: беше пристигнал Феликс Д'Арси.

Нямаше свещи и бяха сервирани студени закуски, чудесно приготвени от госпожица Трубоди. Фийлдинг им предложи не кларет, а бяло рейнско вино, което си наливаха подред като портвайн. И този път вече, най-сетне, Фийлдинг спомена Стела Роуд.

Разговаряха доста прилежно за изкуството и за науката, което можеше да е скучно (понеже не носеше информация), ако Фийлдинг непрекъснато не дразнеше Д'Арси и не се мъчеше да го представи в най-лошата му светлина. Мнението на Д'Арси за хора и проблеми в голяма степен се определяше от „очевидното“ (любима негова дума) и от някакъв женски тип злоба към колегите му. След време Фийлдинг го попита кой замества Роуд, докато отсъства, на което Д'Арси каза: „Никой!“ и подир малко продължи угоднически:

— Тази история беше ужасен шок за всички тук.

— Глупости! — възрази му Фийлдинг. — Младите хора обичат страшните случки. Колкото по-далеч е човек от смъртта, толкова по-привлекателна му се вижда тя. Според тях историята е направо възхитителна.

— Сдобихме се с твърде лоша слава — продължи Д'Арси. — От разговорите в преподавателската стая съдя, че повечето мислят като мен. Ние тук непрекъснато се притесняваме поради пресата — обърна се той вече към Смайли. — В миналото такова нещо не е могло да се случи. Едно време известните фамилии и институции са били из вън обсега на журналистите. Наистина. Но сега нещата се промениха. Тъкмо по тази причина много от нас са принудени да се абонират за някой по-евтин вестник. Едно неделно издание само в един брой спомена точно четири от момчетата на Хехт. И то, с извинение, в

неблагоприятен контекст. Естествено, такива вестници никога не пропускат да отбележат, че момчетата са от Карне. Известно ви е, предполагам, че сега тук учи младият принц, на мен се пада честта да му преподавам френски език. И младият Соли е в Карне. По времето, когато родителите му се развеждаха, пресата разви отвратителна дейност. Напълно отвратителна. Да ви кажа, ректорът се принуди да се оплаче в Журналистическия съвет, аз самият съставих писмото. Но в сегашния трагичен случай те минаха всички граници. Снощи журналистите се появиха дори на последната служба, очакваха да чуят специалната молитва. Заеха последните две скамейки в западната част на параклиса. Хехт отговаряше за службата и се опита да ги отстрани — Д'Арси замълча, веждите му се повдигнаха и той се засмя с лек укор в гласа. — Не му беше работа, разбира се, но добрият стар Хехт не се спира пред нищо. Той е един от *атлетическите* ни събратя — обясни Д'Арси на Смайли.

— Стела изглеждаше много обикновена за твоя вкус, нали, Феликс? — попита го Фийлдинг.

— Ни най-малко — побърза да отговори Д'Арси. — Няма да ти позволя да говориш така за мен, Терънс. Правя разлика не според класовата принадлежност, а според държанието. И ще ти призная, че тъкмо в този смисъл според мен тя нямаше недостатъци.

— В много отношения беше тъкмо онова, от което се нуждаем — продължи Фийлдинг, без да обръща внимание на Д'Арси. — Тя олицетворяваше всичко, което се мъчим да не забелязваме: червените тухли, държавните жилища, новите градове, самата антитеза на Карне! Но за теб. Феликс — обърна се той изведнъж към Д'Арси, — Стела Роуд просто беше олицетворение на лошия вкус.

— Нищо подобно. Само че не беше подходяща за тук.

Фийлдинг се обърна към Смайли с израз на отчаяние.

— Нали разбирате? Ние водим академични разговори, обличаме се в академични одежди, организираме официални вечери в преподавателската стая, четем дълги молитви на латински, които никой от нас не би могъл да преведе. Ходим на служба в Абатството и съпругите седят отделно, с ужасни шапки на главите. Но всичко това е игра, няма абсолютно никакво значение.

Д'Арси кисело се усмихна.

— Не мога да повярвам, скъпи Терънс, че човек като теб, който дава такива отлични вечери, може да се отнася толкова пренебрежително към изисканото държание в обществото — каза той, потърси с поглед подкрепа от страна на Смайли и Смайли усърдно потвърди комплимента му. — Имайте предвид — каза му Д'Арси, — че ние в Карне отдавна познаваме Терънс и сме свикнали с яростния му рев.

— Зная защо не обичаше тази жена, Феликс. Тя беше честна, а Карне няма изградена защита срещу подобен вид честност.

Изведнъж Д'Арси много се ядоса.

— Терънс, не съм съгласен да говориш така за мен. Просто няма да ти го позволя. Моето чувство, както и чувството на всички е, че в Карне изпълняваме определен дълг, за да възвърнем и да поддържаме онези стандарти на поведение, които толкова тежко пострадаха по време на войната. Усещам, че твърдата ми решителност да върша това неведнъж ме е представяла в неблагоприятна светлина. Но забележките, които правя, или съветите, които давам, никога — забележи, — никога не са насочени към конкретни личности. Те са насочени към поведението по принцип, към пропуските в държанието. Признавам, че на няколко пъти бях принуден да разговарям с Роуд за държанието на съпругата му. Тези въпрос няма нищо общо с дадено лице, Терънс. Не ти позволявам да твърдиш, че не съм обичал госпожа Роуд. Подобно подмятане би било неподходящо по принцип, а в сегашното трагично положение е направо отвратително. Произходът и образованието на госпожа Роуд не са... не са я подготвили по естествен път за нашата среда, но това е съвсем отделен въпрос. За щастие обаче, той илюстрира, Терънс, схващането, което искам да защитя: това се прави не за да се критикува човекът, а за да се просвети. Ясно ли се изразих?

— Пределно — сухо отговори Фийлдинг.

— А другите съпруги харесваха ли я? — осмели са да попита Смайли.

— Не съвсем — рязко отговори Д'Арси.

— Съпругите ли? Боже господи! — простена Фийлдинг и сложи ръка на челото си. Последва пауза. — Струва ми се, че облеклото ѝ разстройваше някои от тях. При това тя ползваше обществената

пералня, което също не прави благоприятно впечатление. Трябва да добавя също, че не посещаваше и нашата черква.

— Не е ли имала близки приятелки между съпругите? — настоя да узнае Смайли.

— Струва ми се, че младата госпожа Сноу имаше слабост към нея.

— И казвате, че е вечеряла тук в нощта, когато е била убита?

— Да — тихо потвърди Фийлдинг, — в сряда вечер, а Феликс и сестра му прибраха после клетия Роуд... — подхвърли той и погледна Д'Арси.

— Да, така е — побърза да каже Д'Арси, без да откъсва очи от Фийлдинг. На Смайли му се стори, че двамата разговаряха без думи. — Не може да се забрави такова нещо, не може... Терънс, налага се да поговорим по работа само за миг. Преводът на Пъркинс е чудовищно слаб, кълна се, че по-слаба работа не съм виждал. Да не е болен? Научих, че майка му е извънредно културна жена, братовчедка на известните Самфорд.

Смайли погледна с учудване Д'Арси. Смокингът му беше избелял, придобил с годините зеленикав оттенък. Смайли почти го чуваше как казва, че дрехата е принадлежала на дядо му. По лицето му нямаше никакви бръчки и то изглеждаше пълно, без всъщност да е такова. Гласът му беше писклив, с една досадно висока нотка, и той се усмихваше непрекъснато, независимо дали говореше или не. Усмивката никога не напускаше гладкото му лице, беше сраснала с еластичната тъкан на плътта му, разпъваше устните над съвършените му зъби и разтваряше ъгълчетата на червената му уста, сякаш действаша пръстите на невидим зъболекар. И все пак лицето на Д'Арси далеч не беше неизразително, всяка промяна означаваше нещо. И най-малкото помръдване на устата или носа, и най-бързият поглед или намръщване — всичко можеше да се разбере и изтълкува. Не че не искаше да говорят за Стела Роуд (самият той отново започна да я обсъжда няколко минути по-късно) — Д'Арси не искаше да говорят за вечерта, когато тя бе починала, не искаше да се впускат в точно описание на събитията. Нещо повече, Смайли ни най-малко не се съмняваше, че и Фийлдинг го е забелязал, че в погледи те, които двамата си разменяха, имаше съглашение, основано на страх или някакво предупреждение, защото от този миг нататък държанието на

Фийлдинг се промени, той изглеждаше нацупен и угрижен — този факт озадачи Смайли, той и по-късно не можа да му намери обяснение.

Д'Арси се обърна към него с досадна интимност:

— Моля да ме извините, че паднах толкова ниско, та ви занимавах с нашите клюки. Сигурно ви се виждаме малко откъснати от света, нали? Често ни обвиняват в това, известно ми е. „Карне е снобско училище“ — така крещат. Можете да го прочетете всеки ден в жълтата преса. И все пак, независимо от претенциите на авангарда — добави той, като крадешком погледна Фийлдинг, — държа да заявя, че Феликс Д'Арси е най-малко сноб от всички. — В същия миг Смайли забеляза косата му: тъничка, с миши цвят, израсла само отгоре, като розовият му врат си оставаше гол. — Да вземем например клетия Роуд — продължи Д'Арси. — Горкият, нямам нищо против произхода му. Гимназиите вършат чудесна работа, сигурен съм. При това Роуд доста добре се приспособи тук. И на ректора съм го казвал. Казах му, че Роуд се приспособява много добре, справя се възхитително със службите в параклиса, точно това изтъкнах. Нещо повече, смятам, че изиграх положителна роля, помагайки му да свикне. Както споменах на ректора, при внимателно дадени указания такива хора успяват да възприемат нашите обичаи, та дори и обноските ни. И ректорът се съгласи.

Чашата на Смайли беше празна и Д'Арси, без да се обърне към Фийлдинг, я напълни от каната. Ръцете му бяха фини и гладки като на момиче.

— Но трябва да призная, че госпожа Роуд не беше толкова склонна да се ориентира — продължи Д'Арси усмихнат и изискано отпи от чашата си. („Иска да изясни позицията си“, помисли си Смайли.) — Всъщност тя никога нямаше да се приспособи към Карне, поне такава е моето мнение, макар че докато беше жива, изобщо не съм го изказвал гласно. Произходът ѝ пречеше. Вината не беше нейна, както казах, за нещастие, това се коренеше в произхода ѝ. Всъщност, ако ми позволите да ви се доверя и да говоря откровенно, имам основания да смятам, че тъкмо миналото ѝ е причина за нейната смърт.

— Защо мислите така? — побърза да попита Смайли.

Д'Арси хвърли поглед на Фийлдинг и отвърна:

— Изглежда, тя е очаквала да бъде нападната.

— Сестра ми обожава кучетата — продължи Д'Арси. — Може би вече сте научили за това. Стихията ѝ са шпаньолите „Кинг Чарлс“. Миналата година в Норт Дорсет получи първа награда, а малко по-късно се появи и в Кръфс със своята Кралица на Карне. Сигурно знаете, че нейните кучета намират пазар и в Америка. Осмелявам се да изтъкна, че в нашия край има малко хора, които да развъждат кучета така добре, както Дороти. Съпругата на ректора каза същото по един повод миналата седмица. Както знаете, семейство Роуд ни бяха съседи, а Дороти не е човек, който забравя дълга към съседите. Уверявам ви, че там, където става дума за дълг, Дороти не проявява предпочитания. И семейство Роуд имаха куче — едро куче от неопределена порода, доста интелигентно. Доведоха го с тях, когато се заселиха тук. Нямам представа откъде дойдоха, но това е друг въпрос. Изглежда много обичаха кучето си, не се съмнявам в това. Роуд го вземаше на срещите по ръгби, докато не намерих случай да го посъветвам да не го прави, защото очевидно даваше повод на момчетата да му се присмиват. И аз самият съм попадал в такова положение, когато разхождах шпаньолите на Дороти... Сега ще ви обясня за какво става дума. Дороти използва ветеринар, който се казва Хариман, изключителен човек, живее край Стърминстър. Преди две седмици го повика, защото Кралицата на Карне кашляше много лошо. Кучка с такива качества не се гледа лесно, уверявам ви.

Фийлдинг простена, но Д'Арси продължи, без да му обръща внимание.

— Случих се у дома и Хариман остана да прием кафе. Както вече казах, той е изключителен човек. Спомена по някакъв повод кучето на семейство Роуд и тогава истината излезе на бял свят: предния ден госпожа Роуд му поръчала да умъртви кучето. Обяснила, че е ухапало пощаджията, разказала някаква дълга и объркана история: пощата щяла да я съди, от полицията идвали, не знам още какво. И добавила, че без друго кучето не можело да я защити, щяло само да я предупреди. Каза на Хариман: „Никаква полза няма да има от него“.

— Не ѝ ли е било мъчно да се раздели с кучето? — попита Смайли.

— О, мъчно ѝ било. Хариман каза, че когато отишла при него, била обляна в сълзи и госпожа Хариман и направила чай, за да се успокои. Предложили и да даде на кучето още една възможност — да

го изпрати за малко в кучкарник, но тя била непреклонна, напълно непреклонна. Хариман доста се озадачил. Съпругата му — също. Когато по-късно разговаряли по въпроса, единодушно решили, че госпожа Роуд не се е държала съвсем нормално. Всъщност, че изобщо не се е държала нормално. Друг любопитен факт е състоянието на кучето — било бито, и то не на шега. По гърба му имало следи от бой.

— А Хариман поинтересувал ли се е какво е имала предвид? Защо да няма никаква полза от кучето? Как си е обяснил думите й Хариман? — попита Смайли, като гледаше втренчено Д'Арси.

— Тя повторила същото и на госпожа Хариман, но не й обяснила нищо. Но аз си мисля, че обяснението е очевидно.

— Нима? — учуди се Фийлдинг.

Д'Арси наклони глава на една страна и стеснително подръпна меката част на ухото си.

— Всеки от нас е по малко детектив — каза той. — Ние с Дороти обсъдихме въпроса след... смъртта. Решихме, че Стела Роуд е имала някаква неподходяща връзка преди идването им в Карне, която напоследък се е подновила... вероятно против волята й. Някой склонен към насилие грубиян, стар обожател, който е ненавиждал издигането й в обществото.

— А лошо ли е бил ухапан пощаджията? — попита Смайли.

Д'Арси отново го погледна.

— Тъкмо там е работата. В това се крие загатката, скъпи приятелю: пощаджията изобщо не е бил ухапан. Дороти се поинтересува. Цялата история е низ от лъжи от начало до край.

Станаха от масата и се отправиха към кабинета на Фийлдинг, където госпожица Трубоди беше поднесла кафето. Разговорът продължаваше да се върти около трагедията в сряда. Д'Арси беше потресен от липсата на деликатност — от настойчивостта на журналистите, от безчувствието на полицията, от неясния произход на госпожа Роуд, от нещастieto, сполетяло съпруга й Фийлдинг продължаваше странно да мълчи, погълнат от собствените си мисли, от които се отскубваше от време на време, за да изгледа враждебно Д'Арси. Точно в единайсет без петнайсет Д'Арси обяви, че е уморен и тримата отидоха в огромния хол, където госпожица Трубоди донесе

балтона на Смайли и палтото, шала и шапката на Д'Арси. В отговор на благодарностите, изказани от Д'Арси, Фийлдинг само кимна мрачно и попита Смайли:

— А въпросът, заради който ми позвънихте? За какво точно става дума?

— Не е нещо важно. Госпожа Роуд е изпратила едно писмо, преди да бъде убита — каза Смайли, без да се впуска в подробности. — Полицията се занимава с него сега, но не смятат, че е от значение. Ни най-малко. Изглежда тя — тук Смайли притеснено се усмихна — е страдала от мания за преследване. Така ли се наричаше? Все едно, може да поговорим по въпроса. Ще ви покана на вечеря в „Соли Армс“ преди заминаването ми. Ходите ли по принцип в Лондон? Вероятно може да се срещнем и там в края на полугодиято.

Д'Арси стоеше на прага и гледаше снега — бял и съвършен — покрил тротоара.

— Какво ще кажеш. Терънс? — засмя се той, сякаш намекваше за нещо. — Дългите нощи дойдоха. Терънс, дългите нощи...

[1] Предмети на изкуството (фр.). — Бел.пр. ↑

[2] От „Евангелие на Лука“. 2:29. Началото на текст, който се чете като формула за освобождаване от тежка мисия: „Нине, Владико, отпущаш слугата си в мир“. — Бел.пр. ↑

[3] Алкоголик и поет (фр.). — Бел.пр. ↑

ГЛАВА 6.

ЗЕЛЕНИКА ЗА ДЯВОЛА

— Кое наричате „дългите нощи“? — попита Смайли, докато двамата с Д'Арси бързо крачеха през навалелия сняг към Абатския площад.

— Имаме поговорка, че в Карне винаги вали сняг през дългите нощи. Тук това е традиционното название на времето около Коледа — обясни Д'Арси. — Преди Реформацията абатските монаси стояли на всенощни бдения между последната и първата служба. Но може би това вече ви е известно? Сега, понеже в Абатството вече няма религиозен орден, обичаят почти не се практикува. В колежа обаче продължаваме да го спазваме, като се събираме и на късната служба. Тя е последната от молитвите за деня и се изнася точно преди оттеглянето за нощуване. Ректорът, който много уважава традиции от подобен род, възвърна старите названия на службите. Досещате се, че „прайм“ например е службата на зазоряване. „Търс“ е службата в третия час на деня, сиреч в девет сутринта. Така че ние вече не казваме „утринна молитва“, а „търс“. Според мен е чудесно. По същите причини в месеца преди Коледа по обед в Абатството се изнася „секст“.

— Задължителни ли са службите?

— Разбира се. Иначе ще се налага да уплътняваме времето на момчетата, които не ги посещават, а това не е желателно. Пък и не забравяйте, че Карне е религиозна фондация.

Нощта беше красива. Когато прекосиха площада. Смайли погледна към кулата. Изглеждаше по-малка и на лунната светлина излъчваше успокоение. От белотата на снега небето светлееше. Цялото Абатство се открояваше толкова ярко на неговия фон, че дори обезобразените фигури на светци си личаха с най-големи подробности — трагично осакатени нещастни скулптури, загубили предназначението си, без очи, с които да видят променящия се свят.

Стигнаха кръстопътя на юг от Абатството.

— Нощта е много красива — побърза да каже Смайли. — Позволете ми да ви изпратя.

— С удоволствие — съгласи се без въодушевление Д'Арси.

Тръгнаха по пътя за Норт Фийлдс. От едната страна се издигаше висок каменен зид, а от другата се простираше безкрайното поле, където правеха състезания. В продължение на половин миля покрай пътя бяха нанизани поне двайсина игрища за ръгби. Извървяха това разстояние мълчаливо, докато Д'Арси не спря и не посочи с бастуна си малка къща в края на игрищата.

— Това е Норт Фийлдс, къщата на семейство Роуд. Едно време е принадлежала на човека, надзираващ игрищата, но преди няколко години училището построи ново крило, за да се използва от преподаватели. Моята къща е доста по-голяма, намира се по-нагоре по пътя. За щастие, обичам да ходя пеша.

— На този път ли открихте Станли Роуд онази нощ?

Последва пауза, после Д'Арси каза:

— Беше малко по-близо до моята къща, на около четвърт миля по-нататък. Горкият, беше в ужасно състояние, направо ужасно. Аз самият не мога да гледам кръв. Ако бях предположил в какъв вид е, нямаше да го водя у дома, не издържам на подобни гледки. За щастие, сестра ми Дороти се справя с всичко.

Продължиха да вървят мълчаливо, докато накрая Смайли не каза:

— По думите ви тази вечер съдя, че семейство Роуд са били много неподходяща двойка.

— Именно. Ако смъртта я беше споходила по някакъв друг начин, щях да сметна, че Провидението се е намесило, за да отърве Роуд. Тя беше извънредно проклета жена, Смайли, и си беше поставила за цел да zlepостави съпруга си. Смятам, че го правеше нарочно. Доставяше ѝ удоволствие да превръща мъжа си в посмешище.

— Без съмнение, и самия колеж.

— Именно. Сегашният момент е критичен за развитието на Карне. Много колежи се поддадоха на просташкия стремеж към промени, промени на всяка цена. С радост мога да отбележа, че Карне не пое пътя на глупаците от Гадърин. Затова сега е по-важно от всякога да се защитим не само отвън, но и отвътре.

Д'Арси изрече последните думи с неочаквана злост.

— Но наистина ли тя ви е създала проблеми? Положително съпругът и е можел да ѝ обясни някои неща.

— Уверявам ви, че никога не съм го подтиквал да го прави. Не ми е присъщо да се намесвам в съпружески отношения.

Стигнаха до къщата на Д'Арси. Висок лавров плет напълно скриваше къщата от шосето. Отгоре стърчаха само два двойни комина, които потвърдиха впечатлението на Смайли, че къщата е голяма, от викторианско време.

— Не се срамувам от викторианския си вкус — каза Д'Арси, като бавно отвори портата. — Да си призная, ние в Карне не стоим близо до модерния свят. Тази къща е била собственост на църковното настоятелство в Норт Фийлдс, но сега в черквата служи приходящ свещеник от Абатството. Слава богу, че енорията и колежът се зачитат взаимно, та получих къщата. Лека нощ. Отбийте се на чаша херес, докато сте в Карне. Дълго ли ще останете?

— Съмнявам се — отвърна Смайли, — но смятам, че в момента и без мен си имате доста грижи.

— В какъв смисъл? — рязко попита Д'Арси.

— Ами пресата, полицията, целият този шум...

— А, да, имате право. Въпреки всичко животът в нашата малка общност не трябва да спира. В средата на полугодieto винаги организираме вечеринка и според мен е особено важно и сега да я направим. Утре ще ви изпратя покана в „Соли Армс“. Сестра ми много ще се радва. Лека нощ.

Д'Арси затръшна портата и веднага бе посрещнат от страховит кучешки лай, идещ някъде иззад къщата. Отвори се прозорец и дрезгав женски глас извика:

— Ти ли си, Феликс?

— Да, Дороти.

— Защо трябва да вдигаш такъв ужасен шум? Пак събуди кучетата!

Прозорецът многозначително се захлопна, а Д'Арси, без дори да погледне към Смайли, бързо се скри в сянката на къщата.

Смайли тръгна обратно назад към града. След като повървя около десет минути, той спря и отново погледна към къщата на Роуд,

намираща се на стотина ярда оттатък игрищата. Беше скрита в сянката на борова горичка, тъмните дървета се открояваха тайнствено на фона на бялото поле. Към къщата водеше тясна алея. В единия ѝ край имаше тухлен стълб и малка стрелка, издялана от дъбово дърво, съвсем нова, сочеше към алеята. Смайли реши, че това е пътят за село Пайл. Надписът върху стрелката беше покрит от снега. Смайли го изчисти с ръка и прочете: „Норт Фийлдс“, изписано с такова подобие на готически шрифт, че сигурно причиняваше голямо притеснение на Д'Арси. В снега по алеята нямаше пъртина, явно доста бе валяло напоследък. Сигурно нямаше много движение между Пайл и Карне. Като хвърли поглед нагоре и надолу по главния път. Смайли бавно тръгна по алеята. От двете му страни се издигаше висок жив плет и скоро Смайли виждаше само бледото небе над главата си и тънките клони на върбите, които се протягаха към него. По някое време му се стори, че зад гърба му прозвучаха стъпки, но когато спря, чу само как крадешком шушнеха натежалите от сняг плетове. Започна да усеща студа — сякаш стаен в застиналата влага на ниския път, той го пресрещна и го обгърна като хлад в необитаема къща. Скоро плетът отново отстъпи на по-рядка редица дървета и Смайли реши, че те са част от горичката, която се виждаше по пътя. Снегът под дърветата беше на петна и голата земя изведнъж му се видя грозна и парцалива. Алеята постепенно зави наляво и изведнъж Смайли се озова пред къщата, запустяла и жалка на лунната светлина. Стените бяха от тухла и камък, наполовина скрити от гъст бръшлян, който се спускаше над входа като сплъстена грива.

Смайли хвърли поглед към градината. Горичката в края на алеята стигаше почти до ъгъла на къщата, разпростираше се до отдалечената част на моравата и закриваше от погледа полето. Убиецът беше доближил къщата по пътеката, която прекосяваше моравата и горичката и стигаше до алеята в най-отдалечената част на градината. Като се взря внимателно в снега по алеята, Смайли различи пътеката. Бялата стъклена врата вляво от къщата сигурно водеше към оранжерията... Изведнъж Смайли усети страх — страхуваше се от къщата, страхуваше се от ширналата се тъмна градина. Чувството беше такова, че почти изпита физическа болка. Покритите с бръшлян стени сякаш се протягаха да го сграбчат, както старица прегръща капризно дете. Къщата беше голяма, но неугледна и сякаш привличаше

към себе си неземни форми. Изглеждаше черна и хлъзгава в контраст с лунната светлина. Независимо от страха си. Смайли като омагьосан пристъпи към нея. Сенките се разчупиха и отново се събраха, бързо се плъзнаха и застинаха, скриха се в гъстия бръшлян или потънаха в тъмнината на прозорците.

Смайли с уплаха забеляза как неволно го обзема паника. Усещаше страх, после всичко, което чувстваше, се съсредоточи в един вик на ужас. В такива моменти обзетият от безумие разсъдък не прави разлика между видяното, чутото и докоснатото. Смайли се обърна и хукна към портата. Същевременно погледна през рамо към къщата.

На пътеката стоеше жена и го гледаше, а зад нея вратата на оранжерията бавно се поклащаше на пантите си.

За миг жената остана съвсем неподвижна, после се обърна и се затича към оранжерията. Смайли, забравил страха си, я последва. Когато стигна до ъгъла на къщата, за свое учудване видя, че жената стои на прага и полюшва напред-назад вратата замислено и спокойно, сякаш е дете, което си играе. Стоеше с гръб към Смайли, но изведнъж се обърна към него и каза провлечено, с типичното дорсетско произношение и фъфлейки, както фъфлят дебилните деца:

— Мислех си, че сте Дяволът, господине, ама вие нямате крила.

Смайли се поколеба. Ако пристъпеше към жената, тя можеше отново да се уплаши и да побегне. Взря се в нея, като стоеше оттатък снега, и се помъчи да я разгледа. На главата си сякаш носеше шапка или шал, а раменете ѝ бяха наметнати с тъмна пелерина. В ръка държеше клонка с листа и я размахваше, докато му говореше.

— Но вие не можете да сторите нищо, господине, щото си имам зеленика и ще ви прогоня. Тъй че не идвайте, господине, малката Джейн ще ви прогони.

Жената силно размаха клонката към него и започна тихо да се смее. С едната си ръка все още държеше вратата и докато говореше, поклащаше глава на една страна.

— Стойте далече от малката Джейн, господине, нищо, че е хубава.

— Така е, Джейн — кротко каза Смайли, — ти си много красиво момиче, виждам това. И наметката ти е много хубава, Джейн.

Явно доволна от думите му, жената улови краищата на наметката си и бавно се завъртя — като дете, което подражава на изискана дама.

Докато тя се въртеше. Смайли забеляза, че отстрани на дрехата ѝ висят празни ръкави.

— Има някои, дето се смеят на Джейни — каза тя малко раздразнено, — но не са много тия, дето са видели как Дяволът лети, господине. Ама Джейн го видя, Джейн го видя! Джейни видя, че има сребърни крила като люспи на риба!

— Откъде имаш това палто. Джейни?

Жената скръсти ръце и бавно започна да поклаща глава наляво и надясно.

— Ох, той е лош, господине, той е лош — каза тя и тихо се засмя. — Видях го как лети, вятърът го носеше — тя отново се засмя. — А пък месецът му светеше отзад, та да вижда пътя! Месецът и Дяволът са като двама братя, господине!

Смайли импулсивно сграбчи стиска бършлян от стената и тръгна бавно към нея, протегнал ръката си с бършляна.

— Обичаш ли цветя, Джейни? Ето цветя за Джейни, красиви цветя за красивата Джейни.

Почти беше стигнал до нея, когато с изумителна бързина жената изтича на моравата, скри се сред дърветата и после побягна по алеята. Смайли я остави да си отиде. Беше плувнал в пот.

Щом пристигна в хотела, той позвъни на криминалния инспектор Ригби.

ГЛАВА 7.

ЧЕРКВАТА НА КРАЛ АРТУР

Кафе салонът на „Соли Армс“ приличаше твърде много на Тропическия павилион в Кю Гардънс. Построен по времето, когато кактусът беше най-популярното растение, а бамбукът — неразделният му спътник, салонът пресъздаваше архитектурния образ на поляна сред джунглата. Метални колони, съставени от части като палмови стволоче, подпираха високия стъклен покрив, чийто царствен купол заместваше африканското небе. Грамадни бронзови вази или зелени гледжосани пръстени съдове съдързаха всичко, което е изискано и в изобилие в света на кактусите, а сред тях най-старите гости на хотела можеха да си почиват на канапета от извит бамбук, да отпиват от топлото кафе и да съживяват неудобствата на някое свое сафари.

Усилията на Смайли да получи бутилка уиски и сифон със сода вечерта, в единайсет и половина, не се увенчаха веднага с успех. Изглежда и журналистите бяха изчезнали — като лешояди, очистили скелета от месото. Единственият признак на живот в хотела беше нощният портиер, който се отнесе към молбата му с известно неодобрение и го посъветва да си ляга. Смайли, който по природа не беше настойчив, откри половин лира в джоба на балтона си и, леко раздражен, я пхна в ръката на стареца. Резултатът, макар и не като с магическа пръчка, беше положителен и когато Ригби пристигна в хотела, Смайли вече седеше край яркия огън на газовата камина в кафе салона, а пред нещо имаше чаши и бутилка уиски.

Старателно и точно, Смайли разказа преживяванията си от вечерта.

— Вниманието ми привлече палтото. Изглеждаше тежко, като че беше мъжко — завърши той. — Спомних си за намерения син колан и...

Смайли не завърши изречението. Ригби кимна, стана, прекоси салона, мина през летящите врати и отиде при портиера. Върна се след десет минути и направо каза:

— Смятам, че е най-добре да отидем и да я приберем. Обадох се да ни изпратят кола.

— И аз ли да дойда?

— Да, ако нямате нищо против. Какво ви е? Да не се страхувате?

— Да — отвърна Смайли. — Страхувам се.

Село Пайл е на юг от Норт Фийлдс, разположено върху висок хребет, който се издига стръмно над равните влажни пасища на долината Карне. Състои се от шепа каменни къщи и малка странноприемница, където човек може да пие бира в гостната на собственика. Погледнато откъм игрищата на Карне, селото лесно би могло да мине за скална издатина, защото хълмът, на който е построено, откъм северната страна изглежда като конус. Местните историци говорят, че Пайл е най-старото селище в Дорсет, че името датира от англосаксонско време и означава „пристанище“, тъй като е служило за пристанище на римляните, когато околните низини били покрити от морето. Те разказват също, че крал Артур си почивал там, след като прекарал седем месеца в морето, и отдал почит на свети Андрю, закрилника на моряците, на мястото, където е сега черквата — запалил свещ за всеки месец, прекаран в морето, а в черквата, построена, за да увековечи неговото посещение (която и до ден-дневен се вижда самотна и изоставена на хълма), се пази бронзова монета като знак, че е бил там — тъкмо тази монета бил дал крал Артур на черковния служител, преди да вдигне платната и да отплава за остров Авалон.

Инспектор Уилям Ригби, също проявяващ голям интерес към местната история, уведоми накратко Смайли за легендарното минало на Пайл, докато шофираше внимателно по заснежения път.

— Малките отдалечени селца са доста странни места — каза в заключение той. — Често там има едва три-четири рода, които се женят само помежду си, така че накрая селото прилича на хамбар, пълен с котки. Затова се раждат селски идиоти. Наричат това „знака на Дявола“, а аз го наричам кръвосмешение. Но не обичат да имат идиоти в селата, знаете ли? Гледат да ги прогонят на всяка цена, сякаш се опитват да измият срама си, нали разбирате?

— Разбирам.

— Джейн е от религиозния вид. Винаги двама-трима умопобъркани стават набожни. Всички селяни в Пайл сега са методисти, така че черквата на крал Артур не е използвана от Уесли^[1] насам. Празна е и се руши. Някои хора от долината се качват да я разгледат, но никой не полагаше грижи за нея, докато Джейни не се засели там.

— Заселила се е там?

— Да. Зае се да чисти черквата денонощно, украсява я с планински цветя и с какво ли не. Точно затова казват, че е вещица.

Минаха край къщата на Роуд, без да разговарят. След един остър завой колата започна да се катери по стръмния хълм към село Пайл. Снегът по пътя си стоеше непокътнат и макар на места да беше хлъзгаво, напредваха без затруднения. В ниската част на склона имаше гора и пътят беше тъмен, но изведнъж колата се озова на гладко плато, където свиреп вятър разнасяше ситния снежец като дим над ливадите и го пращаше насреща им. От едната страна имаше натрупани преспи и с всяка минута ставаше все по-трудно да се придвижват. Накрая Ригби спря и рече:

— Ако не възразявате, сър, нататък ще вървим пеша.

— Колко остава?

— Малко, но е трудно проходимо. Ей това отпред е селото.

Смайли успя да различи през предното стъкло, иззад кълбящия се, носен от вятъра сняг, две ниски сгради на около четвърт миля. Както гледаше, една висока фигура с неясни очертания се появи на пътя. Вървеше към тях.

— Това е Тед Мънди — каза доволно Ригби. — Поръчах му да дойде. Той е сержант от Оукфорд.

И като се наведе от прозорчето, Ригби весело извика:

— Здравсти, Тед! Как е положението, стари мошенико?

После отвори задната врата, сержантът се качи в колата и Ригби набързо го запозна със Смайли.

— В черквата има светлина — осведоми ги Мънди, — но не знам дали Джейни е там. Нали разбирате, не мога да попитам никого от селото, понеже ще се струпат до един. Мислех, че си е отишла завинаги.

— Дали тя спи там, Тед? Има ли вътре легло или нещо такова? — попита Ригби и Смайли с удоволствие отбеляза, че когато той

разговаря с Мънди, дорсетското му произношение се засилва.

— Така казват, Бил. Но като проверявах в събота, не открих легло. Ще ти кажа обаче нещо странно, Бил. Изглежда госпожа Роуд понякога е идвала тук, в параклиса, за да види Джейни.

— Чух за това — рязко го прекъсна Ригби. — А откъде се минава за черквата, Тед?

— През хълма. Извън селото е, на една ливада — отвърна Мънди. — Сигурно знаете, че тук това е доста разпространено, сър — каза той на Смайли. Мънди говореше много бавно, подбираше думите си. — Нали разбирате, когато върлувала чумата, оставяли умрелите в селата и се местели. Но не далече, заради земите си и заради черквата. Ужасно е било, ужасно.

В известен смисъл Мънди успя да създаде впечатлението, че Черната смърт е сравнително скорошно бедствие по тези земи, едва ли не на живо видяна от мнозина.

Слязоха от колата и с мъка успяха да затворят вратите заради силния вятър. Тръгнаха към селото. Напред вървеше Мънди, втори Ригби, а Смайли накрая. Вятърът бръскаше ситен и твърд сняг в лицата им. Да вървиш в такова нощ по високия, побелял от сняг хълм беше нещо невероятно. Извивката на голия хребет, стенанията на вятъра, снежният облак, закрил луната, мрачните тъмни къщурки, край които минаваха така предпазливо — всичко това принадлежеше на някакъв непознат свят.

Мънди рязко зави наляво и Смайли се досети, че се опитва да заобиколи центъра на селото с надеждата, че няма да бъдат забелязани от обитателите. След около двайсет минути, газейки често дълбок сняг, тримата се озоваха пред нисък плет, разделящ две ливади. В поотдалечения край на ливадата вдясно видяха бледа светлина, която мъждукаше сред снега. Толкова беше бледа, че отначало Смайли трябваше да погледне настрани, после очите му да свикнат с очертанията на далечния плет, за да се увери, че не бърка. Ригби спря и им даде знак.

— Сега аз ще поема нещата — каза той. — Ще ви бъда много задължен, сър, ако стоите малко встрани — обърна се той към Смайли. — В случай че стане неприятно, не би било добре да сте замесен, нали?

— Разбира се.

— Тед Мънди, ти ще ме придружиш.

Тръгнаха край плета, докато стигнаха до портичка между ливадите. Сега през изсечените храсти ясно се виждаше черквата — ниска постройка, по-скоро за прибиране на реколтата от черковните земи, отколкото истински храм. В единия ѝ край се мяркаше бледо сияние като от мъждукаща свещ, което едва се различаваше през стъклата на прозорците.

— Джейни е там — каза Мънди, затаил дъх.

Двамата с Ригби се придвижиха напред, а Смайли ги следваше на известно разстояние.

Сега прекосяваха ливадата. Ригби ги водеше. Приближаваха все по-близо до черквата. Нови звуци се добавиха към стенанията на бурята: сухото проскърцване на врата, шушненето на ронещ се тръстиков покрив, непрекъснатата въздишка на вятъра из умираща къща... Двамата мъже пред Смайли бяха спрели почти в сянката на черквата и разговаряха шепнешком. После Мънди тихо се отдалечи, изчезна зад ъгъла. Ригби изчака един миг, пристъпи към тесния вход в задната стена и побутна вратата.

Вратата бавно се отвори, пантите изскърцаха жалостиво. Ригби изчезна вътре. Смайли го чакаше отвън. Изведнъж чу писък, надвишил всички нощни шумове — изопнат като струна, остър и ясен, той сякаш нямаше източник, а се носеше от всички страни по вятъра, издигаше се с криле към пустото небе. Смайли си представи Джейни Лудата такава, каквато я видя вечерта, и отново долови в безумния ѝ вик страшната нотка на лудостта. Един миг той чака. Ехото заглъхна. Бавно, обзет от ужас, Смайли прекоси снега и застана на прага.

Църквата се осветяваше едва-едва от две свещи и газена лампа, запалена на голия олтар. Пред стъпалото към олтара седеше Джейни и ги гледаше без особен интерес. Безизразното ѝ лице беше покрито със сини и зелени петна, в мръсните ѝ дрехи имаше втъкани клонки зеленика, а навсякъде по пода наоколо се виждаха телцата на горски животинки и птички.

Скамейките за богомолците бяха също така украсени с всякакви мъртви създания, а върху олтара имаше струпани начупени клонки и малки купчинки листа от зеленика. Между свещите стърчеше грубо направен кръст. Смайли мина покрай Ригби, тръгна бързо по пътеката между редовете, без да се спре при поклащащата се фигура на Джейни,

и застана пред олтара. Поколеба се за миг, после се обърна и тихо повика Ригби.

Върху кръста, праметнат през трите му края като груба диадема, висеше гердан от зелени мъниста.

[\[1\]](#) Джон Уесли (1703–1791), основател на методистка секта. — Бел.пр. [↑](#)

ГЛАВА 8.

ЦВЕТА ЗА СТЕЛА

Събуди се с ехото на писъка и в ушите си. Смяташе да спи до късно, но часовникът му показваше едва седем и половина. Запали нощната лампа, защото още беше полумрак, и започна да се взира с късогледите си очи. На стола бяха метнати панталоните му с крачоли, все още подгизнали от снега. Видя и обувките си — налагаше се да си купи нови, а до леглото бяха бележките, които си направи през нощта, преди да заспи — записа по памет някои от монолозите на Джейни Лудата, докато се връщаха в Карне — пътуване, което той никога нямаше да забрави. Мънди седеше отзад с нея. Тя си говореше на глас, както правят децата — задаваше си въпроси и после търпеливо, като възрастен, за когото нещата са очевидни, си отговаряше.

Една натрапчива мисъл беше обсебила съзнанието ѝ: че е видяла дявола. Видяла го как лети с развети сребърни криле, носен от вятъра. Понякога споменът за това я забавляваше, друг път я изпълваше с чувство за собственото ѝ значение и за красотата ѝ, а понякога я плашеше, така че тя стенеше, хлипаше и го молеше да си отиде. После Мънди ѝ говореше внимателно, за да я успокои. Смайли се чудеше дали полицаите по принцип свикват с подобна мизерия, с дрехи, които са миризливи парцали, увити около измъчени тела, с усилието да дърпат малоумни, които са се вкопчили, пицят и плачат. Джейни явно се скиташе от много нощи, от времето на убийството, като намираще храна в полето и в кофите за боклук... Какво ли беше правила онази нощ? Какво беше видяла? Дали не беше убила Стела Роуд? Дали не беше видяла убиеца и не си беше въобразила, че той е дяволът, носен от вятъра? Но защо си го представяше точно така? Ако Стела Роуд е била убита от друг, какво толкова страшно беше видяла Джейни, че цели три дълги зимни нощи се е спотайвала в гората като уплашено животно? Дали дяволът в нея не беше я обладал и не беше придал сила на ръката ѝ, за да повали Стела? Дали това не беше „Дяволът, носен от вятъра“?

Но как можеха да се обяснят мънистата, палтото и следите от стъпки, които не бяха нейни? Смайли лежеше и мислеше, но не измисли нищо. Накрая дойде време да става. Беше сутринта на погребението.

Тъкмо когато ставаше, телефонът иззвъня. Беше Ригби. Гласът му звучеше напрегнато и настойчиво.

— Искам да ви видя — каза той. — Можете ли да наминете?

— Преди или след погребението?

— Ако е възможно, преди. Бих предпочел веднага.

— Идвам след десет минути.

За пръв път, откакто Смайли се запозна с Ригби, инспекторът изглеждаше уморен и притеснен.

— Става дума за Джейни Лудата — каза той. — Шефът смята, че трябва да ѝ предявим обвинение.

— За какво?

— За убийство — сухо каза Ригби и подхвърли на бюрото към него тънка папка. — Старата глупачка направи признание... нещо като изповед.

Седяха и мълчаха, докато Смайли четеше необикновеното признание. Беше подписано с инициалите на Джейни Лудата (Дж. Л.), изписани с детска ръка и с букви, дълги цял инч. Полицаят, който бе водил протокола, в началото се беше опитал да сгъсти и опрости разказа ѝ, но в края на първата страница явно бе изпаднал в отчаяние. Накрая Смайли стигна до описанието на убийството.

И виках ѝ аз на моята мила, виках ѝ: „Ти си лоша, щом се срещаш с Дявола“, ама тя не ме чу, а пък аз ѝ се ядосах, а пък тя пак не ми обърна внимание. Виках ѝ, че не одобрявам тия, дето нощем ходят с дяволите. Тя трябваше да носи зеленика, господине, там е работата. Виках ѝ, господине, ама толкоз ме и чуваше, все това и викаше Джейни и накрая тя прогони Дявола, а никой едно благодарско не рече. „Браво, миличка“ не ми каза, затуй взех нейните скъпоценности и ги занесох на светиите, та

да украся нашата черква, пък взех и едно палто, та да ми е топло.

Смайли бавно остави протокола на бюрото, а Ригби го наблюдаваше.

— Е. какво ще кажете?

Смайли се поколеба. Накрая рече:

— Както изглежда, голяма глупост.

— Вярно — съгласи се Ригби и в гласа му сякаш прозвуча презрение. — Видяла е нещо, докато е скитала, един господ знае какво. Сигурно е ходила да краде, не би ме учудило. Може да е ограбила трупа или пък да е намерила гердана някъде, където убиецът го е изпуснал. Открихме откъде е палтото. Било е на господин Джардийн, пекар от Ийст Карне. Госпожа Джардийн го дала на Стела Роуд миналата седмица в сряда сутринта, събирали дрехи за разни бежанци. Сигурно Джейни го е задигнала от оранжерията. Това е имала предвид, когато казва „палто, та да ми е топло“. Но тя е убила Стела Роуд толкова, колкото сме я убили ние с вас. Иначе чии са тези следи и отпечатъците, оставени от ръкавици? При това Джейни няма достатъчно сила, наистина няма. Не би могла да влачи клетницата четирийсет фута през снега. На всекиго е ясно, че работата е свършена от мъж.

— Защо тогава вие...

— Преустановихме издирването и ми е възложено да подготвя обвинение срещу Джейн Лин от село Пайл за предумишлено убийство на Стела Роуд. Искях да ви го съобщя лично, преди да гръмнат вестниците. За да знаете за какво става дума.

— Благодаря ви.

— Междувременно, ако мога да ви помогна с нещо, все още съм на вашите услуги — каза Ригби, поколеба се дали да добави още нещо, но явно размисли.

Докато слизаше по стълбите, Смайли се чувстваше безпомощен и това много го ядоса, защото едва ли подобно разположение на духа особено подходдаше за погребение.

Организирано беше чудесно. Нито цветята, нито броят на присъстващите надвишаваха количеството, подходящо за случая. Не я погребяха край Абатството, а в енорияшеското гробище, недалеч от Норт Фийлдс, може би, за да зачетат нейната непретенциозност. Ректорът се оказа възпрепятстван, както винаги, и го заместваше съпругата му — дребна и безлична жена, живяла дълго в Индия. Д'Арси заемаше видно място и преди церемонията се суетеше насамнатам като развълнуван клисар. Дошъл беше и господин Кардю, за да преведе клетата Стела през непознатите процедури на англиканската църква. Присъстваше и семейство Хехт. Чарлс беше в черно, спретнат и чистичък, а Шейн, облякла драматични одежди, носеше шапка с много широка периферия.

Смайли, който, както и останалите, бе дошъл по-рано, с предчувствие за нездравия интерес, който може да се появи към церемонията, седна близо до входа на черквата. Наблюдаваше с любопитство всеки новодошъл и очакваше най-после да види Станли Роуд.

Пристигнаха няколко местни жители — облечени в провиснали шевиотени костюми и всичките с черни вратовръзки, те се събраха на малка група в южната част на черквата, далеч от преподавателите и съпругите им. Скоро към тях се присъединиха и други хора от градчето — жени, които познаваха Стела Роуд от баптистките служби. После дойде Ригби, който гледаше право в Смайли, но не се издаде, че се познават. До него вървеше Станли Роуд.

На пръв поглед лицето му не говореше нищо на Смайли, по него нямаше следи нито от темперамента, нито от характера на човека. Незабележимо, обикновено лице със склонност към напълняване, което не прави впечатление. Съответстваше на късия му обикновен торс и черната му обикновена коса. Беше сгърчено от подобаващо за случая скръбно изражение. Докато Смайли наблюдаваше как Роуд завива по средната пътека и заема място сред главната група опечалени, стори му се, че дори походката и стойката на вдовеца създават впечатлението за нещо, напълно чуждо на Карне. Ако се смята простащо да носиш писалка в горния джоб на самото, да предпочиташ шарени пуловери „феър ейл“ и кафяви вратовръзки, да се движиш с леко пружинираща походка и да стъпваш малко накриво, то

нямаше никакво съмнение, че от Роуд се излъчва простащина. И макар че той всъщност нямаше този грях, видът му го предполагаше.

Тръгнаха подир ковчега към гробището и се събраха около изкопания гроб. Д'Арси и Фийлдинг стояха редом и изглежда съсредоточено следяха службата. Високият възрастен човек, влязъл в гробището заедно с Роуд, сега явно се разстрои и Смайли се досети, че това е Самюел Гластон, бащата на Стела. Когато опелото приключи, старецът бързо се отдели от множеството, бегло кимна на Роуд и изчезна в черквата. Правеше впечатление, че върви с усилие, сякаш срещу напора на силен вятър.

Малката група бавно се отдалечи от гроба и там остана само Роуд: странна скована фигура, напрегната и сдържана, с широко отворени очи, които обаче не виждат, и уста, замръзнала в строга назидателна гримаса. После, както Смайли го гледаше, Роуд сякаш се събуди от сън. Тялото му изведнъж се отпусна и той също си тръгна от гроба — бавно, но напълно уверено, по посока на групичката, събрана сега на входа на гробището. В същия миг Фийлдинг, който вървеше в края, също го забеляза и, за учудване на Смайли, предизвикателно побърза да се отдалечи с израз на силно отвращение. Това не беше предварително обмислено действие на човек, решил да обиди другия, защото не беше забелязано нито от Роуд, нито от останалите. За пръв път, изглежда, Терънс Фийлдинг се поддаде на истинските си чувства, безразличен към впечатлението, което прави.

Смайли с нежелание се приближи към групата. Роуд стоеше малко встрани. Там беше Д'Арси, както и още трима-четирима преподаватели. Разговорът не вървеше.

— Вие ли сте господин Роуд?

— Да, аз съм.

Роуд говореше бавно и внимаваше да спазва литературното произношение.

— Тук съм от името на госпожица Бримли от „Християнски глас“.

— А, да.

— Тя много настояваше да присъства представител на списанието. Реших, че не е зле да ви уведомя.

— Видях, че сте поръчали венец. Много мило от ваша страна.

— Съпругата ви беше една от най-ревностните ни читателки — продължи Смайли. — Смятахме я едва ли не за член на общността ни.

— Да, тя много държеше на „Гласа“.

Смайли се почуди дали Роуд винаги се държи така равнодушно или скръбта го е направила безучастен.

— Кога пристигнахте? — внезапно го попита Роуд.

— В петък.

— Разнообразие през почивните дни, а?

Смайли така се изуми, че за миг не се сети какво може да отговори. Роуд продължаваше да го гледа с очакване.

— Имам познати тук... Господин Фийлдинг...

— А, Терънс!

Смайли беше сигурен, че Фийлдинг и Роуд не се обръщат един към друг по име.

— Бих искал, ако е възможно — осмели се да продължи Смайли, — да подготвя малък некролог за госпожа Роуд. Имате ли нещо против?

— Стела би го одобрила.

— Ако сега сте прекалено разстроен, може би е възможно да ви посетя утре за една-две подробности?

— Несъмнено.

— Да речем, в единайсет?

— С удоволствие.

Роуд отговори доста наперено, след което двамата едновременно излязоха от гробището.

ГЛАВА 9.

ОПЕЧАЛЕНИТЕ

Непочтено беше да изиграеш такъв евтин трик на човек, който внезапно е изгубил съпругата си. Смайли знаеше това. Когато внимателно махна резето на портичката и тръгна по алеята към къщата, където преди две нощи бе провел странния си разговор с Джейн Лин, той си призна, че независимо от претекста, с посещението си при Роуд в такъв момент извършва напълно безпринципно действие. Особеност на характера на Смайли беше, че през цялото време на шпионската си дейност той изобщо не съумя да примири целта със средствата. Суров критик на собствените си мотиви, след дълги наблюдения той установи, че проявява склонността да не бъде чак толкова интелектуален тип, колкото предполагаха собствените му предпочитания и навици. Веднъж през войната висшестоящите го бяха описали като човек, лукав не по-малко от Сатаната, но със съвест на невинна девойка, и определението не му се виждаше много несправедливо.

Той натисна звънеца и зачака.

Отвори му Станли Роуд. Беше облечен много прилично, много спретнато.

— О, здравейте! — възкликна той, сякаш бяха стари познати. — Искан да ви попитам, не сте ли случайно с кола?

— За съжаление, оставих я в Лондон.

— Няма значение — каза Роуд, но беше разочарован. — Макар че можехме да се поразходим и да поговорим по пътя. Доскучава ми да се мотая тук сам. Господин Д'Арси ме покани да спя у тях. Много добри хора са, много, но нещо не ми се иска, поне засега.

— Разбирам ви.

— Наистина ли?

Вече бяха в антрето, Смайли си сваляше балтона, Роуд го поемаше.

— Не мисля, че много хора разбират това... Искам да кажа, самотата — продължи Роуд. — Знаете ли какво направиха ректорът и господин Д'Арси? Независимо, че имат добри намерения? Взеха ми всичките работи, изпитните работи, разбирате ли? С какво да се занимавам сега тук, съвсем сам? Нямам часове, нищо нямам, те ме освободиха. Сякаш искат да се отърват от мен.

Смайли кимна, без да реагира. Роуд го поведе към гостната.

— Зная, че го правят за добро, както казах. Но в крайна сметка, трябва да си запълвам някак времето. Поръчах на Саймън Сноу да оцени част от моите изпитни теми. Между другото, запознахте ли се със Сноу? На едно от момчетата е дал шейсет и един процента — шейсет и един! А момчето е пълен глупак, още в началото на полугодieto уведомих Фийлдинг, че вероятно ще пропадне. Казва се Пъркинс, иначе е приятно момче, отговаря за студентите на Фийлдинг. Голям късмет щеше да е и трийсет процента да изкара, а Сноу му дал шейсет и един! Разбира се, още не съм видял изпитната му работа, но това е невъзможно, напълно невъзможно!

Седнаха.

— Не че имам нещо против да напредва — продължи Роуд. — Приятно момче е, с нищо не се отличава, но е добре възпитано. Мислехме с госпожа Роуд да го поканим на вечеря това полугодие. И щяхме да го направим, естествено, ако не беше...

За миг настана тишина. Смайли понечи да отговори, но Роуд се изправи и каза:

— Сложил съм да се топли вода, господин...

— Смайли.

— Сложил съм да се топли вода, господин Смайли. Мога ли да ви предложа кафе?

Роуд говореше сковано, с тих глас, като внимаваше за произношението си. „Сякаш е взел под наем траурни дрехи“ — помисли си Смайли. След няколко минути Роуд се върна с поднос и точно измери количеството кафе за две чаши, според вкуса на всеки.

Смайли установи, че непрекъснато се дразни от претенциозността на Роуд, от постоянния му стремеж да прикрие произхода си. При това неизменно си личеше, от всяка негова дума и жест, какъв е всъщност — и от височината, на която бе вдигнал лакътя

си, докато пиеше кафето, и от бързото отработено движение, с което повдигаше панталоните си, когато сядаше, за да не се измачкат.

— Чудя се дали... дали сега бих могъл... — започна Смайли.

— Казвайте, господин Смайли!

— Ние, разбира се, много се интересуваме от връзките на госпожа Роуд с... нашата църква.

— Естествено.

— Научих, че сте се венчали в Бранксъм.

— Да. Бранксъмската черква е много хубава. — Д'Арси не би одобрил начина, по който Роуд каза това: като нахален младеж, яхнал мотоциклет. С моливи в горното джобче на самото.

— Кога стана това?

— През септември петдесет и първа.

— Дали госпожа Роуд се е занимавала с благотворителна дейност в Бранксъм? Научих, че тук го е правила.

— Не, в Бранксъм не се занимаваше с това, но тук отделяше много време. В Бранксъм се грижеше за баща си, нали разбирате, а тук се посвети на въпроса с бежанците. Не че се вършеше нещо особено, чак към края на хиляда деветстотин петдесет и шеста се наложи заради унгарците, а напоследък...

Без да се усети, Смайли замислено се взираше в Роуд иззад очилата си, после примига и погледна встрани.

— А вземала ли е дейно участие в обществения живот на Карне? Съпругите на преподавателите не са ли организирани в някакво женско дружество? — невинно попита Смайли.

— Да, вземаше известно участие. Но понеже беше баптистка, общуваше главно с баптистите от градчето... Най-добре е да попитате господин Кардю, той е свещеникът им.

— Но мога ли да пиша, господин Роуд, че е участвала активно и в живота на колежа?

Роуд се поколеба, но каза:

— Да, разбира се.

— Благодаря ви.

За миг настъпи мълчание, после Смайли продължи:

— Нашите читатели ще си спомнят, естествено, че госпожа Роуд спечели нашия конкурс „Кухненски хитрости“. Добре ли готвеше съпругата ви, господин Роуд?

— Много добре, но обикновени неща, нищо по-особено.

— Дали няма някой дребен факт, който вие специално бихте желали да включим, нещо, с което самата тя би желала да бъде запомнена?

Роуд го погледна безизразно. После сви рамене.

— Мисля, че няма. Не се сещам за нищо. А, да, можете да споменете, че баща ѝ е бил мирови съдия в Северна Англия. Тя се гордееше с това.

Смайли допи кафето си и се изправи.

— Проявихте голямо търпение с мен, господин Роуд. Уверявам ви, че списанието ще ви е много благодарно. Ще се погрижа предварително да ви изпратя копие от нашата бележка...

— Благодаря ви. Правя го заради нея, нали разбирате. Тя харесваше „Християнски глас“ открай време. Израснала е с това списание.

Стиснаха си ръцете.

— Между другото, знаете ли къде мога да намеря стария господин Гластон? Дали е отседнал в Карне или вече се е завърнал в Бранксъм?

— Вчера беше тук. Днес следобед си заминава за Бранксъм. Полицията искаше да поговори с него, преди да си е отишъл.

— Ясно.

— Отседнал е в „Соли Армс“.

— Благодаря ви. Може да опитам да се видя с него, преди да си тръгна.

— Значи заминавате? Кога?

— Сигурно много скоро. Е, довиждане, господин Роуд. Между другото... — поколеба се Смайли.

— Моля?

— Ако се случи да убивате време в Лондон и искате да си поприказвате с някого, да пийнете чаша чай, ние в „Гласа“ с радост ще ви приемем. Винаги сте добре дошъл.

— Благодаря. Много благодаря, господин...

— Смайли.

— Благодаря, много мило от ваша страна. Отдавна никой не е проявявал внимание към мен. Някой ден ще ви накарам да изпълните обещанието си. Много сте любезен. Довиждане.

Отново се ръкуваха. Ръката на Роуд беше суха и хладна. И сладка.

Смайли се прибра в „Соли Армс“, седна на една маса в празното фойе и написа бележка до господин Гластон.

Уважаеми господин Гластон,
Намирам се тук по поръчение на госпожица Бримли от „Християнски глас“. Нося няколко писма от Стела, които, според мен, би било интересно да видите. Простете, че ви безпокоя в такъв скръбен момент, но научих, че си заминавате от Карне днес следобед, затова бих ви помолил да се видим преди отпътуването ви.

Смайли внимателно запечати плика и го занесе на рецепцията. Там нямаше никой и той натисна звънеца. След малко дойде портиерът — стар служител със сиво, брадясало лице, който дълго оглежда с неодобрение плика и после се съгласи, срещу неприлично голяма сума, да го отнесе в стаята на Гластон. Смайли остана във фойето да чака отговора.

Самият Смайли беше от онези индивиди, които сякаш навлизат в живота напълно зрели на осемнайсетгодишна възраст. По природа обаче беше потаен, такава беше и професията му. Всекидневието на шпионажа не е населено с геройските и разнообразни приключения от романите. Човек като Смайли, работил в течение на години сред врагове на родината си, научава само една молитва: никога, за нищо на света да не прави впечатление. Сливането с обстановката става у него висша цел, той се научава да обича тълпите, минаващи край него на улицата, макар и да не ги поглежда: присламчва се към тях, за да остане анонимен и в безопасност. Страхът го прави сервилен — иде му да прегърне купувачите, които нетърпеливо се блъскат в него и гледат да го избутат от тротоара. Понякога обожаваше чиновниците, полицаите

и шофьорите на автобуси, защото проявяват пълно безразличие към него.

Но този страх, тази сервилност и зависимост бяха развили у Смайли интуицията да разгадава човешките същества — точна женска чувствителност към техните характери и мотиви. Познаваше човечеството така, както ловецът познава средата, в която се спотайва, подобно на лисица в гората. Защото шпионинът ловува и сам е обект на лов, а тълпата е неговото ловно поле. Смайли си правеше колекции от жестове и думи, запомняше зависимостта между погледа и движението така, както ловецът запомня утъпканата папрат и счупената клонка, както лисицата долавя признаците на опасност.

Затова, докато търпеливо очакваше отговора на Гластон и си припомняше купищата събития от последните четирийсет и осем часа, Смайли беше в състояние да ги подреди и оцени безпристрастно. Каква беше причината за отношението на Д'Арси към Фийлдинг, сякаш двамата не по собствено желание бяха узнали някаква срамна тайна? Като се взираше оттатък занемарената градина на хотела към Абатството, Смайли различи иззад ламаринения покрив познатите бойници на колежа: новият свят си стоеше настрани, така че старият да може да запази своята сигурност. Смайли си представи огромния двор на колежа и момчетата, които излизаха от параклиса — групички в черни дрехи, със спокойствието на Англия от XVIII век. Спомни си и другото училище, до полицейския участък в Карне: местната гимназия, сбутаната безлична сграда, като къщичката на пазач сред празно гробище, толкова далече от духа на Карне, колкото тухлите и камъкът ѝ бяха далече от жълтите бойници на актовата зала в колежа.

Да, помисли си Смайли, Станли Роуд е изминал дълъг път от Бранксъмската гимназия дотук. И ако е убил съпругата си, тогава мотивът му (Смайли беше сигурен в това), и дори средствата му трябваше да се търсят именно в трудния му път до Карне.

— Много мило от ваша страна, че сте дошли — каза Гластон. — Много мило, че госпожица Бримли ви е изпратила. Добри хора има в „Гласа“, Винаги са били добри.

Старецът произнесе това така, сякаш добротата е абсолютно качество, с което той бе запознат.

— Предлагам да прочетете писмата, господин Гластон. Боя се, че второто ще ви шокира, но съм убеден, че и според вас не би било редно да не ви го показвам.

Седяха във фоайето с мамутовите растения, изправени като стражи до тях. Смайли подаде на Гластон двете писма, старецът ги пое, без ръката му да трепне, и ги прочете. Държеше ги на разстояние, наклонил назад едрата си глава, с полузатворени очи, а правата линия на устните му бе пречупена в ъгълчета. Накрая каза:

— Вие сте работили заедно с госпожица Бримли през войната, нали?

— Да, при Джон Ландсбъри.

— Ясно. Значи затова се е обърнала към вас.

— Да.

— Баптист ли сте?

— Не.

Известно време старецът мълча с ръце, склучени на скута. Писмата бяха на масата.

— Станли беше баптист, когато се ожениха. После се прехвърли към англиканската църква. Известно ли ви е това?

— Да.

— Аз съм от Север, а там такива работи не са приети. Баптизмът е нещо, за което се борихме и успяхме. То е почти като политическа принадлежност.

— Зная.

Гърбът на стареца беше прав, като на войник. Той изглеждаше по-скоро суров, отколкото тъжен. Изведнъж обърна очи към Смайли и го изгледа дълго и изпитателно.

— Вие преподавател ли сте? — попита той и Смайли си рече, че навремето Самюел Гластон сигурно е бил умен търговец.

— Може да се каже, че съм пенсионер.

— Женен ли сте?

— Вече не.

Старецът отново замълча и Смайли съжали, че не го беше оставил на мира. Накрая рече:

— Много обичаше да си приказва с хората.

Смайли не отговори.

— Съобщихте ли в полицията?

— Да, но те вече знаеха. Тоест знаеха, че според Стела, съпругът ѝ се канел да я убие. Опитала се е да го сподели с господин Кардю...

— Със свещеника ли?

— Той решил, че е преуморена и не е добре.

— А вие как смятате?

— Не зная. Просто не зная. Но по това, което научих за дъщеря ви, съдя, че не е била с лабилна психика. Нещо я е накарало да изпита подозрения, нещо я е изплашило, и то много. Не мисля, че може да бъде подминато, без да му се обръща внимание. Не вярвам, че страхът ѝ от насилствена смърт е просто съвпадение. По тези причини не вярвам, че е била убита от скитницата.

Самюел Гластон бавно кимна. На Смайли му се стори, че старецът се опитва да прояви интерес отчасти от учтивост, отчасти, защото ако не го стореше, идеше да си признае, че е загубил интерес към живота.

После, след дълго мълчание. Гластон събра писмата и ги върна на Смайли. Смайли очакваше, че ще каже нещо, но думи не последваха. Подир малко Смайли стана тихо и си тръгна от фойето.

ГЛАВА 10.

ЖЕНИЧКИ

Шейн Хехт се усмихна и отпи херес от чашата си.

— Трябва да сте много важна личност, щом Д'Арси поднася херес от добро качество — каза тя на Смайли. — Що за човек сте вие, да не сте в Almanach de Gotha^[1]?

— Не, за съжаление. В събота двамата с Д'Арси вечеряхме у Терънс Фийлдинг и Д'Арси ме покани на чаша херес.

— Терънс е зъл, нали? Чарлс го мрази. Боя се, че са на съвсем различно мнение за Спарта... Горкият Терънс. Това е последното му полугодие, нали знаете?

— Зная.

— Толкова мило от ваша страна, че дойдохте на погребението вчера! Мразя погребенията, а вие? Черният цвят е толкова нехигиеничен. Обаче никога няма да забравя погребението на крал Джордж V. По това време лорд Соли беше в двора и даде на Чарлс две покани. Много е мил. Мисля си, че оттогава всъщност не можем да възприемем обикновените погребения. Макар че по отношение на погребенията човек никога не знае какво да мисли, нали? Подозирам, че служат за забава на простолудието — шери-бренди и солени ким в гостната... Мисля, че в наши дни тенденцията за хора като нас е да правят тихи погребения. Без цветя, само с малък некролог и помен след това.

Очичките ѝ блестяха от удоволствие. Тя допи хереса си и подаде празната чаша на Смайли.

— Нали нямате нищо против, любезни? Не обичам херес, но Феликс е толкова неприятен!

Смайли напълни чашата ѝ от каната на масата.

— Историята с убийството е ужасна, нали? Тази скитница сигурно е луда. Стела Роуд беше толкова мила жена, винаги я смятах за толкова... необикновена. Така умело си преправяше дрехите... Но

имаше толкова странни приятели! Падаше си по дърваря Ханс и по рибаря Педро, нали разбирате?

— Обичаха ли я в Карне?

Шейн Хехт леко се изсмя.

— В Карне не обичат никого. Но и тя не беше лесна за възприемане... В неделя си слагаше черен креп. Извинете, но простолюдието винаги ли се облича така в неделя? Допускам, че в градчето са я обичали. Те обожават хората, които изневеряват на Карне. Както и да е, нали принадлежеше към нещо, май към сциентизма...

— Разбрах, че е била баптистка — каза Смайли, без да се замисли.

Шейн Хехт го изгледа за миг с неподправено любопитство и измънка:

— Много интересно! Кажете ми, а вие какъв сте?

Смайли й даде някакъв неопределен отговор — че е безработен, но усети, че малко оставаше да се разкрие пред госпожа Хехт, като че ли е невръстно момченце. Просто грозотата, едрото тяло и гласът, съчетани с изтънчената злоба на думите й, създаваха опасното впечатление, че тя го превъзхожда. Той се изкушаваше да я сравни с Фийлдинг, но за Фийлдинг другите почти не съществуваха. За Шейн Хехт обаче те съществуваха тъкмо за да открива дребните недостатъци в общественото им поведение, да им се присмива, да ги анализира и унищожава.

— Прочетох във вестника, че баща й бил доста заможен. От Северна Англия. Второ поколение бизнесмени. Забележително е колко непревзета беше тя... колко естествена. Човек не би си помислил, че всъщност не е имало нужда да ходи в обикновената пералня и да се сприятелява с просяци, нали... Макар Средна Англия да е нещо по-различно, както знаете. Между Ипсуич и Нюкасъл има горе-долу само три известни фамилии, а вие откъде сте, любезни?

— От Лондон.

— Много мило. Веднъж отидох у Стела на чай. Първо сипа мляко, после добави индийски чай. Толкова странно — заключи тя и изведнъж погледна Смайли. — Ще ви призная нещо. Стела почти ме възхищаваше, виждаше ми се така непоносима. Беше една от ония нищожни снобки, дето смятат, че само скромните хора са

добродетелни — каза с усмивка госпожа Хехт. — Аз дори се съгласих с мнението на Чарлс за Стела Роуд, а това е показателно. Ако изучавате човешката природа, идете и погледнете Чарлс, контрастът с мен е изумителен.

В същия миг обаче при тях дойде сестрата на Д'Арси — кокалеста жена мъжки тип с невчесана прошарена коса и нахална, хищна уста.

— Скъпа Дороти — измънка Шейн, — толкова приятна вечер! Колко мило, че ни събра! И колко вълнуващо, че можем да се запознаем с човек от Лондон, нали? Тъкмо си говорехме за погребението на клетата госпожа Роуд.

— Стела Роуд може и да беше от лошо тесто, Шейн, но тя свърши много работа за моите бежанци.

— Какви бежанци? — направи се на ударен Смайли.

— Унгарци. Събираше помощи за тях. Дрехи, мебели, пари. Една от малкото съпруги, които направиха нещо — каза Дороти и изглежда враждебно Шейн Хехт, която се усмихваше сърдечно и се взираше някъде надалеч, към съпруга си. — Беше много усърдно същество, не се гнусеше да запретне ръкави и да ходи от врата на врата. Привлече и жени от баптистката черква, донесоха сума неща. Не може да им се отрече, такива хора са енергични. Феликс, сипи ми още херес!

В двете стаи имаше двайсетина души, но Смайли, който малко закъсня, се озова в компанията на осмина от тях, най-близо до вратата: Д'Арси и сестра му, Чарлс и Шейн Хехт, млад математик на име Сноу и съпругата му, един свещеник от Абатството и самият Смайли, стреснат и с вид на къртица зад своите очила. Смайли побърза да се огледа за Фийлдинг, но не го видя в стаята.

— Да — продължи Дороти Д'Арси, — тя беше много съвестна, до самия си край. Отидох у тях в петък със свещеника от нейната църква, с Кардю, за да проверя дали не е останало нещо от събраното за бежанците, та да го взема. Всичко си беше на мястото, нямаше дреха, която да не е опакована, и всичкото надписано. Остана само да изпратим колета. Пак ще повторя, много беше съвестна. И на разпродажбата свърши чудесна работа.

— Да, скъпа — каза иронично Шейн Хехт, — добре си спомням. Тъкмо тогава я представих на лейди Соли. Беше си сложила толкова сладка шапчица, същата, дето си я слагаше в неделя, сещаш ли се? И

се държеше с такова уважение, казваше „милейди“ — Шейн се обърна към Смайли и изпръхтя в лицето му: — Доста феодално звучи, не смятате ли, любезни? Такива неща винаги са ми харесвали. Колко малко останахме ние, истинските ценители.

Математикът и съпругата му разговаряха с Чарлс Хехт в един ъгъл. След няколко минути Смайли успя да се откъсне от своята група и отиде при тях.

Ан Сноу беше хубавичка, независимо от ъгловатото си лице и чипия нос. Съпругът ѝ беше слаб, висок и сгърбен, но това не дразнеше. Държеше чашата с херес с правите си тънки пръсти, сякаш беше реторта, а когато говореше, като че ли се обръщаше към хереса, а не към събеседника си. Смайли си спомни, че видя семейството на погребението. Чарлс Хехт изглеждаше порумениял и доста ядно смучеше лулата си. Разменяха мнения по различни въпроси, но разговорът им се губеше сред репликите на съседната група. Накрая Хехт се дръпна, все още намръщен и мълчалив, и застана предизвикателно до вратата.

— Горката Стела — каза Ан Сноу след кратка пауза. — Извинете — добави тя. — Все още непрекъснато си мисля за нея. Лудост, чиста лудост изглежда това. Искам да кажа, защо, защо го е направила тази жена, тази Джейни?

— Близки ли бяхте със Стела? — попита Смайли.

— Разбира се. Тя беше толкова симпатична. Тук сме вече от четири полугодия, а тя е единственият човек, който се е държал мило с нас. — Съпругът на Ан не каза нищо, само кимна на своя херес. — Нали разбирате, Саймън не е учил в Карне, за разлика от повечето преподаватели, така че ние не познавахме никого и никой не се интересуваше от нас. Естествено, всички се правеха, че много ни се радват, но всъщност само Стела...

Врхлетя ги Дороти Д'Арси.

— Госпожо Сноу — сухо каза тя, — имах намерение да поговоря с вас. Искам да поемете работата на Стела с бежанците и като хвърли поглед към Смайли, добави: — Ректорът има много положително отношение към въпроса.

— О, боже! — възкликна Ан Сноу уплашено. — Не бих могла, госпожице Д'Арси, та аз...

— Не бихте могла? Защо не? Нали вие помагахте на Стела Роуд на щанда ѝ по време на разпродажбата?

— Аха, значи оттам се е снабдявала с дрехи — изсумтя зад тях Шейн Хехт.

Ан продължи да мънка:

— Но... аз не съм търпелива като Стела, нали разбирате, при това тя беше баптистка. Всички местни хора и помагаха, даваха ѝ помощи, всички я харесваха. С мен ще бъде друго.

— Ама че глупости! — отрязва я госпожица Д'Арси, която разговаряше с всички по-млади от нея, сякаш са коняри или непослушни деца, а Шейн Хехт, която стоеше редом, каза:

— Нали баптистите са онези, дето са против индивидуалните места в черквите? О, напълно съм съгласна, инак човек смята, че щом си е платил, на всяка цена трябва да ходи на службите.

Англиканският свещеник, който разговаряше за крикет в ъгъла, се принуди леко да се възпротиви:

— Е, хайде, госпожо Хехт, та индивидуалните места си имат много преимущества...

След това се зае надълго да хвали древния обичай и Шейн го изслуша с вид на крайно заинтересувана. Когато най-последно свещеникът свърши, тя каза:

— Благодаря ти, скъпи Уилям, трогната съм! — за да му обърне гръб и да подшушне високо на Смайли, както се шепне на сцена: — Това е Уилям Тръмпър, едновременно ученик на Чарлс. Цяло щастие е, че успя да завърши!

Смайли, в желанието си да не участва в отмъщението, което Шейн Хехт готвеше за свещеника, потърси с поглед Ан Сноу, но тя все още понасяше благоволенieto на госпожица Д'Арси и нейните благотворителни намерения, така че Шейн Хехт отново го заговори.

— Единственият Смайли, за когото съм чувала, е онзи, който се ожени за лейди Ан Съркоум в края на войната. Естествено, скоро след това тя го напусна. Много любопитен брак. Разбрах, че двамата съвсем не си подходжали. Тя е братовчедка на лорд Соли, представяте ли си? Родът Соли е свързан с Карне от четиристотин години. Сегашният наследник е ученик на Чарлс, често ни канят на вечеря в замъка. Не се чу какво стана с Ан Съркоум... Струва ми се, че замина за Африка, ако

пък не беше и Индия? Не, за Америка замина. Такава трагедия! В замъка не говорят по този въпрос.

За миг шумът в стаята изчезна. За миг, не повече от миг, Смайли не различаваше друго, освен вперения в него взор на Шейн Хехт и знаеше, че тя очаква отговор. После тя разхлаби хватката, сякаш казваше: „Виждаш, че мога да те смачкам. Но няма да го направя, живеи си“. След което му обърна гръб и се отдалечи.

Смайли успя да си вземе довиждане точно когато си тръгваха Ан и Саймън Сноу. Те настояха да го откарат със своята стара кола до хотела. По пътя той ги покани:

— Ако нямате нещо по-добро за вечерта, бих искал да ви покана да хапнем в моя хотел. Предполагам, че храната е ужасна.

Семейството се възпротиви, после прие. Петнайсет минути по-късно тримата седяха в ъгъла на огромния хотелски ресторант, за голямо разочарование на трима келнери и десетина поколения прадеди на лорд Соли, надути старци от напукани картини.

— Ние всъщност се сближихме през второто полугодие — започна Ан Сноу. — Стела не общуваше много с другите съпруги, вече си беше научила урока. Не ходеше на кафе и така нататък и имахме късмет, че се срещнахме. Когато пристигнахме, колежът не можа да ни настави в преподавателските къщи и първото полугодие трябваше да живеем на хотел. В края на второто полугодие се преместихме в малка къща на улица Бред. Местенето стана при пълен хаос: Саймън провеждаше изпити за стипендии, а и бяхме съвсем без пари, така че направихме сами каквото можахме. Преместихме се в четвъртък сутрин, денят беше много влажен. Дъждът се лееше, но нищо от похубавите ни мебели не влизаше през входната врата, затова накрая хората от фирмата за пренасяне струпаха всичко на прага, да се оправям сама — тя се засмя и Смайли си помисли, че сигурно е била много сговорчиво дете. — Отвратително се държаха. Мисля, че бяха готови да си заминат веднага, но искаха да им се плати с чек незабавно, щом изпълнят поръчката, а сметката беше много по-голяма от очакваното. Естествено, чековата книжка не беше у мен, беше останала у Саймън. Служителите на фирмата дори ме заплашиха, че ще натоварят всичко обратно. Беше чудовищно. Мисля, че малко

оставаше да се разплача. („Тя и сега е готова да се разплаче“, помисли си Смайли.) И тогава изневиделица се появи Стела — продължи Ан Сноу. — Нямам представа откъде беше научила, че се местим. Носеше си престилка и стари обувки, беше дошла да помага. Когато видя какво става, тя изобщо не се обърна към работниците, а отиде направо на телефона и позвъни във фирмата на господин Мълиган. Не зная какво му каза, но после накара шефа на работниците да разговаря с него и всичко се уреди. Тя изглеждаше много щастлива, щастлива, че може да помогне. Такъв човек беше. Махнаха врата и успяха да внесат всичко. Тя умееше да помага, но не беше властна, а останалите съпруги — добави с горчивина Ан — много ги бива да се налагат, но не помагат с нищо.

Смайли кимна и без да бие на очи, напълни чашите им.

— Саймън напуска — каза Ан, изведнъж решила да му се довери. — Получи стипендия и се връщаме в Оксфорд. Ще си направи докторската дисертация и ще получи работа в университета.

Пиха за успеха на Сноу, после говориха за други неща, докато накрая Смайли попита:

— А как се работи с Роуд?

— Той е добър преподавател — каза бавно Саймън, — но за колега е досаден.

— О, той съвсем не прилича на Стела — възкликна Ан. — Умът му е все в Карне. Д'Арси го е взел под закрилата си и го е заразил с бацила на колежа. Саймън казва, че всички, завършили гимназия, остават такива, това било усърдието на новопокръстения. Много е гадно. Роуд дори сменил религията си, когато дошъл в Карне. Но Стела не го направи, и през ум не й минаваше.

— Англиканската църква подпомага много Карне — подхвърли Саймън и на Смайли се понрави сухото му и точно изявление.

— Стела положително не се е разбирала особено с Шейн Хехт — леко опипа почвата Смайли.

— Естествено, че не! — раздразнено възкликна Ан Сноу. — Шейн се държеше ужасно с нея, винаги й се подиграваше, че е честна и непретенциозна по отношение на нещата, които харесва. Шейн мразеше Стела. Мисля, че причината беше нежеланието на Стела сама да стане дама от класа. Доволна беше да е такава, каквата е. Тъкмо

това притесняваше Шейн. Шейн обича хората да проявяват амбициите си, за да им се присмива.

— В Карне това е закон — тихо каза Саймън.

— Много я биваше за работа с бежанците и тъкмо с това си докара голямата беда — продължи Ан Сноу, а нежните ѝ ръце леко поклащаха чашата с коняка.

— Беда ли?

— Точно преди да умре. Никой ли не ви е разказал? За ужасната и караница със сестрата на Д'Арси?

— Не.

— Естествено, няма кой да го направи. Стела не се занимаваше с клюки.

— Аз ще ви разкажа — намеси се Саймън. — Историята е много хубава. Когато започнаха да работят за Годината на бежанците, Дороти Д'Арси пламна от благотворителен ентусиазъм. Както и ректорът. Въодушевленията на Дороти винаги съвпадат с неговите. Дороти се хвърли да събира пари и дрехи, да изпраща колетти в Лондон. Достойно за похвала, разбира се, но по същото време имаше напълно приемлив апел в града, отправен от кмета. Само че това не беше достатъчно изискано за Дороти, колежът бил длъжен да предприеме собствена инициатива, всеки трябвало да се занимава отделно с благотворителност. Мисля, че зад цялата работа е стоял Феликс. Както и да е. След като минаха няколко месеца, центърът за бежанци в Лондон писал на Дороти, питали дали някой е готов да приюти семейство бежанци. Вместо да уведоми за писмото. Дороти веднага отговорила, че ще ги приеме лично. Дотук добре. Семейството пристигна, Дороти и Феликс гордо ги показваха и местната преса описа случая като пример за британска хуманност. Около месец и половина по-късно двамата бежанци се появяват на Стелиния праг. Нали знаете, че Роуд и Д'Арси са съседи, пък и Стела била проявила интерес към бежанците на Дороти. Жената била цялата в сълзи, а мъжът направо бесен, но Стела не се разтревожила. Поканила ги веднага в гостната и им направила чай. Накрая те успели да ѝ обяснят на развален английски, че са избягали от Д'Арси, понеже там ги тормозят. От жената искали по цял ден да слугува в кухнята, а вместо да си наемат човек да се грижи за кучетата срещу заплащане, мъжът

вършел тази работа без пари. Нали Дороти отглежда едни свирепи шпаньоли без носове.

— От породата „Кинг Чарлс“ — подсказа му Ан.

— Историята е ужасна. Жената била бременна, а по професия той бил напълно правоспособен инженер, така че всъщност и двамата не ставали за домашни прислужници. Казали на Стела, че Дороти ще се прибере чак вечерта — била на киноложка изложба. Стела ги посъветвала да останат при нея, а вечерта отишла при Дороти и ѝ казала какво е станало. Тя не беше от страхливите, нали разбирате. Макар че това не е само безстрашие. Стела просто е направила каквото е било необходимо в случая. Дороти се вбесила и настояла Стела незабавно да ѝ върне бежанците. Стела ѝ отговорила, че според нея те нямало да се върнат и се прибрала у дома. Оттам се обадила на бежанския център в Лондон и помолила за съвет. Те изпратили една жена, за да се срещне с Дороти и със семейството. Резултатът бил, че на следващия ден бежанците се върнали с нея в Лондон... Можете да си представите какво би направила Шейн Хехт от цялата тази работа!

— Не е ли научила за станалото?

— Стела го сподели само с нас, а ние го запазихме в тайна. Дороти започна да разправя, че бежанците си намерили работа в Лондон, нищо повече.

— Кога се случи това?

— Заминаха точно преди три седмици — напомни Ан на съпруга си. — Стела ми беше на гости вечерта, когато ти отиде в Оксфорд да разговаряш за стипендията и ми разказа историята. Днес стават точно три седмици оттогава.

После Ан се обърна към Смайли:

— Горкият Саймън, ужасно се измъчи напоследък. Феликс Д'Арси го натовари с изпитните работи на Роуд. И за един изпит да се поставят оценки е тежко, а за два е направо лудост.

— Да — замислено каза Саймън. — Лоша седмица. И всичко е доста унижително. Няколко от момчетата, на които преподавах миналото полугодие, сега са при Роуд. Неколцина, според мен, бяха безнадеждни случаи, но Роуд, изглежда, ги е подготвил чудесно. Прегледах работата на едно от тях, на Пъркинс, стигна до шейсет и един процента, а миналото полугодие получи едва петнайсет процента

за далеч по-лесна тема. Изпитът му се зачете само защото Фийлдинг вдигна голям шум. Момчето е от студентите на Фийлдинг.

— Зная го. Червенокос младеж, отговаря за пансиона.

— Господи, нима го познавате? — възкликна Саймън.

— Фийлдинг ни запозна — обясни набързо Смайли. Между другото, споменавал ли ви е още някой за историята с бежанците на госпожица Д'Арси? Имате ли потвърждение и от другаде?

Ан Сноу го погледна учудено.

— Не. Научихме я от Стела. Естествено. Дороти Д'Арси изобщо не говори за това. Но сигурно е намразила Стела.

Смайли ги изпрати до колата и независимо от протестите им изчака, докато Саймън запали. Накрая потеглиха, колата се понесе с рев по тихите улици. За миг Смайли остана на тротоара — странна, самотна фигура, взираща се в безлюдния път.

[1] Прочут Алманах с родословието на кралски и благороднически родове. — Бел.пр. ↑

ГЛАВА 11.

ПАЛТО, ТА ДА Й Е ТОПЛО

Пощаджията не бил ухапан от куче; дявол се носел по вятъра; една жена знаела, че ще умре; един дребен обезпокоен човек по балтон стоеше в снега пред хотела си, а старателните удари на часовника от Абатската кула го зовяха да си ляга.

Смайли се поколеба, после сви рамене и прекоси шосето. Изкачи се по стъпалата и влезе във фойето, осветено от безвкусната жълта светлина. После тръгна бавно по стълбището нагоре.

Ненавиждаше „Соли Армс“. Приглушеното осветление във фойето беше типично за такива места — уж с дух на старинност, но твърде слабо, за да се вижда достатъчно. Ненавиждаше и келнерите в ресторанта, тихите гласове в салона за гости, както и собствената си омразна стая със сини и позлатени порцеланови вази и сложения в рамка гоблен, изобразяващ градина в Бъкингамшир.

В стаята му стана ужасно студено, сигурно прислужницата беше проветрявала. Смайли пусна шилинг в газовата отоплителна печка и я запали. Чу се сърдито бълбукане и огънят угасна. Смайли промърмори нещо, огледа се за хартия и за свое учудване откри канцеларски пособия в чекмеджето на бюрото. Облече пижамата си, а върху нея — халата, и тъжно се пъхна в леглото. След като прекара там няколко минути, но не се почувства по-удобно, той стана, взе балтона си и го метна над юргана. *Палто, та да ѝ е топло...*

Как пишеше в протокола? „Никой едно благодарско не рече. «Браво, миличка» не ми каза, затуй взех нейните скъпоценности и ги занесох на светиите... пък и едно палто, та да ми е топло...“ Палтото е било дадено на Стела миналата сряда, като помощ за бежанците. От протокола можеше логично да се предположи, че Джейни е взела палтото от пристройката по същото време, когато е откъднала гердана на убитата Стела. Но в петък сутринта Дороти Д'Арси беше ходила там, наистина беше ходила, заедно с господин Кардю, нали вечерта у тях го спомена: „Всичко си беше на мястото, дрехите бяха прибрани,

опаковани и адресирани. Много съвестна беше Стела, така си е“. Защо тогава Стела не е пхнала и палтото в колета? Защо е прибрала всичко, само не и палтото?

Да не би Джейни да е откраднала палтото по-рано същия ден, преди колетът да е бил готов? Ако е така, то в обвинението срещу Джейни се появяваха слаби места. Но не е било така. Не е било така, защото е напълно невъзможно Джейни да е откраднала палтото следобеда и същата вечер отново да се е появила в къщата.

„Започни отначало — промърмори Смайли, като че изричаше сентенция, отправена към листовете и герба на хотела, сложени на скута му. — Джейни е откраднала палтото по същото време, когато е откраднала гердана, тоест когато Стела вече е била убита. Следователно, или палтото не е било опаковано заедно с другите дрехи, или...“

Или какво? Или някой друг, а не Стела Роуд е опаковала дрехите. След смъртта на Стела, преди Дороти Д'Арси и господин Кардю да отидат до Норт Фийлдс в петък сутринта, а защо, по дяволите, е било необходимо да се прави това?

Един от основните принципи на Смайли, когато извършваше проучвания, независимо дали ставаше дума за ранното творчество на някой потънал в забвение поет или за разузнавателни данни, събирани трошица по трошица, беше да се ограничава само с доказателства. Един факт, до който се е стигнало по пътя на логиката, не бива да се тълкува извън естественото му значение. Затова и сега не започна да размишлява върху направеното забележително откритие, а се насочи към най-неясния от всички въпроси: за мотива на убийството. Започна да пише.

Дороти Д'Арси — ненавист след гафа с бежанците. Недостатъчно солиден мотив за убийство. Но защо госпожица Д'Арси положи толкова усилия, за да хвали Стела?

Феликс Д'Арси — не е обичал Стела Роуд, понеже тя не се е съобразявала със стандартите на Карне. Като мотив за убийство — смехотворно.

Шейн Хехт — омраза.

Терънс Фийлдинг — той не може да има мотив в един свят на здравомислещи.

Но беше ли това свят на здравомислещи? Година подир година тук са живеели без промени, говорели са едно и също на едни и същи хора, пеели са едни и същи псалми. Няма паре, няма надежда. Светът е ставал друг, модата е ставала друга, жените са я виждали не непосредствено, а от лъскавите вестници, после са стеснявали роклите си, събирали са косите си на кок и омразата към съпрузите им е нараствала за пореден път. Дали Шейн Хехт не е убила Стела Роуд? Дали в безплодната мощ на грамадното ѝ тяло се крият не само омраза и завист, но и куражът да убие? Дали не се е уплашила заради глупавия си съпруг, дали не се е побояла, че Роуд е умен и ще направи кариера? Дали наистина не се е ядосала прекалено много, когато Стела е отказала да се включи към съсловието на плъховете с изискано възпитание?

Ригби беше прав — не е възможно да се разбере истината. Трябва човек да е болен, да е с разклатено здраве, за да го проумее. Да се намира тук в санаториум, и то не седмици, а години наред — да лежи в редицата бели легла, да познава миризмата на храната или лакомията, скрита в очите. Човек трябва да е виждал и да е чувал, да е част от всичко това, за да знае правилата и да усеща кога ги престъпват. Този свят беше свит в калпа на ненормалните норми. Беше сляп и фарисейски, но действително съществуващ.

И все пак някои неща си личаха достатъчно ясно: необяснимата връзка между Феликс Д'Арси и Терънс Фийлдинг, независимо че не се обичаха; нежеланието на Д'Арси да обсъжда нощта на убийството; явните предпочитания на Фийлдинг към Стела Роуд, а не към съпруга ѝ; презрението на Шейн Хехт към всички.

Шейн Хехт не му излизаше от ума. Ако Карне беше нормално място и се налагаше някой да умре, то това несъмнено трябваше да е Шейн Хехт. Тя представляваше хранилище на чужди тайни и безпогрешно долавяше човешките слабости. Та не беше ли разкрила и самия Смайли? Присмя му се за неговия нещастен брак, поигра си с него за собствено удоволствие. Да, Шейн Хехт беше подходяща за жертва.

Но защо, за бога, трябваше да умира Стела Роуд? Защо и как? Кой беше приготвил колета след смъртта ѝ? И защо?

Смайли се помъчи да заспи, но не успя. Накрая, когато часовникът на Абатството удари три, той светна лампата и седна в

леглото. Стаята се беше позатоплила и отначало Смайли си помисли, че някой посред нощ е пуснал централното отопление, след като цял ден бе стояло изключено. После чу, че навън вали. Отиде до прозореца и дръпна завесите. Дъждът валеше непрестанно, до сутринта щеше да отмие снега. По пътя бавно вървяха двама полицаи. Смайли чу как скърцат ботушите им, които стъпваха в снега. Мокрите им пелерини проблеснаха под светлината на уличната лампа.

Изведнъж сякаш чу гласа на Ригби: „Всичко беше в кръв. Убиецът сигурно е бил в кръв от главата до петите“. После си спомни как Джейни Лудата викаше оттатък осветения от луната сняг: „Джейни го видя... Със сребърни криле като люспи на риба... Летеше, носен от вятъра... Не са много хората, видели как Дяволът лети...“ Разбира се! Колетът!

Смайли дълго стоя на прозореца и гледа дъжда. Накрая, доволен, отново се пхна в леглото и заспа.

Цяла сутрин се мъчи да се свърже с госпожица Бримли по телефона. Все се оказваше излязла, но той не поръчваше да ѝ предадат защо я търси. Най-сетне по обяд успя да я намери.

— Много съжалявам. Джордж, но в Лондон е пристигнал един мисионер и трябваше да взема интервю, а следобеда ще ходя на баптистка конференция. И двете теми са за тазседмичния брой. Късно ли ще е да отида утре сутринта?

— Не — каза Смайли. — Няма да е късно.

Работата не беше бърза. Без друго имаше едно-две неща, които Смайли искаше да си изясни този следобед.

ГЛАВА 12.

НЕУДОБНИ ДУМИ

Пътуването с автобуса му се стори приятно. Кондукторът беше много намусен човек, който можеше дълго да разказва как транспортната компания работи на загуба. Леко окуражаван от Смайли, той се развихри великолепно и докато стигнат в Стърминстър, вече беше превърнал дорсетските директори в стадо гадорейски свине, които се носят към бездната на собствения си банкрут. Кондукторът упъти Смайли как да намери Стърминстърския кучкарник и когато стигнаха селцето, Смайли слезе и уверено тръгна към група къщички на около четвърт миля оттатък черквата, по пътя за Оукфорд.

Изпитваше неприятното чувство, че господин Хариман няма да му допадне. Фактът, че Д'Арси го бе описал като изключителен човек, стигаше, за да настрои Смайли срещу него. Не че самият той беше против социалните различия, но предпочиташе сам да ги определя.

На портата се четеше надпис: *Стърминстърски кучкарник. Собственик К. Дж. Рийд-Хариман, ветеринарен лекар. Отглеждам немски овчарки и лабрадори. Давам подслон на питомци.*

Тясна пътечка водеше към място, което, изглежда, представляваше заден двор. Навсякъде висеше окачено пране: ризи, бельо и чаршафи, повечето дрехи в цвят таки. Вонеше на кучета. Виждаше се ръждясала дворна помпа с десетина кучешки каишки, метнати през тръбата. До нея стоеше момиченце. То тъжно наблюдаваше как Смайли търси път през гъстата кал към вратата. Смайли дръпна въженцето на звънеца и зачака. Повтори опита си и тогава момиченцето рече:

— Не работи. Развален е. Развален е от години.

— Има ли някой у дома? — попита го Смайли.

— Ще проверя — нелюбезно каза момиченцето, отново го зяпа дълго, после заобиколи къщата и изчезна от погледа му. Скоро Смайли чу вътре шум, приближиха се стъпки и вратата се отвори.

— Добър ден — поздрави го човекът. Косата и мустаците му бяха русоляви. Беше облечен в риза цвят каки, с по-светла вратовръзка. Панталоните му също бяха от стара военна униформа, а на спортното му сако имаше кожени копчета.

— Търся господин Хариман.

— Майор Хариман е пред вас — бодро отговори мъжът. — Не че чинът има някакво значение. С какво можем да ви бъдем полезни?

— Намислил съм да си купя немска овчарка — отвърна Смайли.
— За пазач.

— Чудесно. Заповядайте, влезте. Госпожа съпругата не е у дома. Не обръщайте внимание на детето, то е съседско. Мотае се тук заради кучетата.

Смайли последва Хариман във всекидневната. Седнаха. Камината не беше запалена.

— Откъде сте? — попита Хариман.

— В момента съм отседнал в Карне, баща ми живее в Дорчестър. С възрастта започна да се страхува и иска да му намеря хубаво куче. Имаме градинар, който ще го гледа през деня: ще го храни, ще го разхожда и тъй нататък. Естествено, градинарят не живее у нас, затова и старецът така се безпокои нощем. От доста време се каня да му взема куче, а станалото в Карне ме убеди, че е необходимо.

Хариман не обърна внимание на намека му.

— Добър човек ли е градинарят?

— Да, много добър.

— Не ви трябва изключително умно животно — каза Хариман.
— Имате нужда от добро солидно куче. На ваше място бих взел кучка.

Ръцете на Хариман бяха мургави, китките също. Държеше кърпичката си пъхната в маншета. Смайли забеляза, че часовникът му е закопчан така, че циферблатът да е откъм вътрешната страна на ръката, което потвърждаваше негласните правила на военния *demi-monde*^[1], откъдето навярно идваше.

— А как се държи такова куче? Напада ли, какво прави?

— Зависи от обучението, приятелю, зависи от обучението. Във всеки случай предупреждава, а това е главното. Плаши чуждите хора и ги прогонва. Слагате си табела „Зло куче“, оставяте кучето да лае и славата му се разнася. В радиус от една миля няма да се завърти крадец.

Отново излязоха в градината и Хариман го поведе към клетките, където пет-шест кутрета свирепи ги джафкаха през мрежата.

— Всичките са добри зверчета — извика Хариман. — Много ги бива.

Той отключи вратата и накрая се появи с топчесто женско кутре, свирепи захапало самото му.

— Тази млада дама сигурно ще ви свърши работа — каза Хариман. — Не мога да ви я покажа добре, понеже е доста дива.

Смайли се престори, че се колебае, даде възможност на Хариман да го убеждава и накрая се съгласи. Върнаха се в къщата.

— Бих желал да оставя депозит и да дойда за кучето след десетина дни. Може ли?

И той даде на Хариман чек за пет лири, след което отново седнаха. Хариман започна да търси из бюрото си документите за ваксинация и за чистотата на породата. В този миг Смайли каза:

— Жалко, че госпожа Роуд не е имала куче, нали? Според мен е можело да й спаси живота.

— О, не, тя имаше куче, но поиска да бъде умъртвено точно преди да я убият — обясни Хариман. — Между нас казано, тази история беше много странна. Госпожа Роуд умираше за животното. Нищо и никакъв дребосък, помияр с неопределен произход, но тя го обичаше. Един ден го доведе тук, разправи някаква измислица — че е ухапало пощаджията, и ме накара да го умъртвя, каза, че било опасно, а кучето си беше наред. Мои приятели в Карне се заинтересуваха от случая. Не научиха някой да се е оплаквал от кучето. Пощаджията се е спогаждал с животното. Ужасно е глупаво човек да лъже така на място, където всички се познават. Истината веднага излиза наяве.

— Защо тогава е излъгала?

Хариман направи жест, който особено много раздразни Смайли. Прокара пръст по дължината на носа си, после много бързо докосна краищата на своите нелепи мустаци. В цялото движение се криеше известна стеснителност, сякаш подражаваше на някакви по-висши офицери и се боеше, че могат да му направят забележка.

— Тя създаваше неприятности — сухо отвърна той. — Знам ги тия жени. И в полка имахме няколко такива съпруги. Глупави нищожества. Ни лук яли, ни лук мирисали, вода ненапита. Кичат черквата с цветя и други такива, набожни до немай-къде. Според мен,

тя беше от истеричния тип, дето всичко драматизират и дни наред циврят из къщи. Готови са на какво ли не, само и само да вдигнат врява.

— Не са ли я обичали? — попита Смайли и предложи цигара на Хариман.

— Не ми се вярва. Благодаря. Научих, че в неделя се обличала в черно. Това също е типично. На изток наричахме жените, които носят черно, „врани“ или „неделни девици“. Бяха главно методистки или от някакви секти, но не и от англиканската църква. Имаше обаче и католички. Надявам се, че не ви...

— Ни най-малко.

— Човек няма как да се ориентира предварително, нали така? Лично аз не мога да ги понасям. Не че страдам от предразсъдъци, но не обичам католиците, а и баща ми беше такъв.

— А познавате ли съпруга й?

— Не, не го познавам добре, горкия.

Смайли си помисли, че Хариман изглежда изпитва много повече съчувствие към живите, отколкото към умрелите. Може би това беше типично за военните, кой знае.

— Чувам, че е страшно съсипан — продължи ветеринарят. — Ужасен шок, нали? Като превратностите на войната — добави той и Смайли кимна. Но Роуд е от другия тип. Скромен по произход, с добри офицерски качества, достойна личност в цялата тази каша. Тъкмо такива хора най-често се съсипват, защото жените им виждат сметката.

Вървяха по алеята към портата. Смайли си взе довиждане и обеща да се върне след около седмица, за да прибере кутрето. Вече излизаше, когато Хариман му подвикна:

— А. между другото...

Смайли се спря и се обърна.

— Ще осребря чека, нали може, и сумата ще се отнесе към вашата сметка.

— Разбира се. Няма пречки да го направите — потвърди Смайли и тръгна към автобусната спирка, размишлявайки върху странните обрати в разсъжденията на един военен.

Върна се в Карне със същия автобус; същият кондуктор отново руга работодателите си, старият шофьор през целия път кара на втора скорост. Смайли слезе на гарата и тръгна към изградения от червени

тухли храм. Внимателно отвори готическата врата, направена от кафеникав чам, покрита с плътен слой лак, и влезе вътре. Една старица по престилка лъскаше тежкия бронзов полилей, окачен над централната пътека. Смайли изчака малко, после на пръсти я доближи и попита къде е свещеникът. Жената му посочи входа на канцеларията. Той се подчини на безмълвните ѝ указания, упъти се нататък, почука и зачака. Вратата отвори висок мъж в свещенически дрехи.

— Идвам от името на „Християнски глас“ — тихо каза Смайли.
— Може ли да поговорим?

Господин Кардю го поведе през страничния вход. Излязоха сред старателно обработена малка зеленчукова градина с яркожълти пътечки между голите лехи. Слънцето грееше, въздухът беше свеж. Денят, макар и студен, изглеждаше хубав. Прекосиха градината и се спряха на една поляна. Независимо от снощния дъжд, почвата беше твърда, а стръкчетата трева едва се показваха. Двамата с Кардю вървяха редом и разговаряха.

— Това са земи, принадлежащи на колежа. Тук си правим летните празненства, много е удобно.

Кардю не изглеждаше типичен представител на своя сан. Смайли, който изпитваше някаква детинска подозрителност към свещениците, бе очаквал да види строг баптист, многословен, внушаващ боязън човек, със склонност към метафоричен изказ.

— Изпраща ме госпожица Бримли, нашата редакторка — започна Смайли. — Госпожа Роуд беше абонатка на списанието, семейството ѝ го получава от основаването му. Чувствахме я почти като член на нашата общност. Искаме да публикуваме некролог, в който да опишем работата ѝ за църквата.

— Разбирам.

— Успях да поговоря със съпруга ѝ, искам да сме сигурни, че ще предадем вярно нещата.

— И какво ви каза той?

— Каза, че трябва да се осведомя от вас за работата ѝ, особено за работата с бежанците.

Известно време крачиха, без да приказват, после Кардю рече:

— Тя беше родена на Север, недалеч от Дарби. Баща ѝ доста е преуспял там, но парите не са го променили.

— Разбрах това.

— Познавам семейството от години, общували сме почти непрекъснато. Видях стария и баща преди погребението.

— Как бих могъл да опиша работата ѝ за църквата, влиянието и върху тукашните баптисти? Мога ли да кажа, че се е радвала на всеобща обич?

— Боя се, че нямам високо мнение за подобни писания, господин Смайли. Човек никога не се радва на всеобща обич, дори и след смъртта си — отвърна Кардю след кратка пауза и северният му изговор прозвуча ясно.

— Какво тогава бих могъл да кажа? — продължи да настоява Смайли.

— Не зная — с безизразен глас отговори Кардю. — А когато не зная нещо, обикновено си мълча. Но след като проявявате добрината да ме попитате, ще ви кажа, че засега не съм срещал ангели, така че Стела Роуд не правеше изключение.

— Но нима тя не е била водеща фигура в работата с бежанците?

— Вярно е, беше.

— Значи е окуражавала и други да правят подобни усилия?

— Разбира се. Тя работеше съвестно.

Продължиха да крачат мълчаливо. Пътеката през полето се спускаше надолу, после завиваше и тръгваше успоредно на един поток, почти скрит от гъсталака на преципа и глога по бреговете му. Отвъд потока се извисяваха редица оголели брястове, а зад тях се виждаха познатите очертания на Карне.

— Само това ли искахте да знаете? — внезапно го попита Кардю.

— Не — отговори Смайли. — Нашата редакторка беше много обезпокоена от едно писмо на госпожа Роуд, получено точно преди тя да умре. Представляваше нещо като... обвинение. Уведомихме полицията. В известен смисъл госпожица Бримли се укорява, че не е успяла да окаже никаква помощ. Маже и да не изглежда логично, но е така. Желанието ми е да съумея да я уверя, че между писмото на Стела Роуд и смъртта ѝ няма никаква връзка. Това е другата причина за посещението ми...

— А кого обвинява с писмото?

— Съпругът си.

— На ваше място бих уведомил госпожица Бримли, че няма никаква причина да се укорява — бавно каза Кардю.

[\[1\]](#) Полусвят (фр.) — хора, неприети във висшето общество. — Бел.пр. [↑](#)

ГЛАВА 13.

ПЪТЯТ ДО ДОМА

Беше понеделник вечер. По времето, когато Смайли се прибра в хотела след разговора с господин Кардю. Тим Пъркинс, момчето, което отговаряше за пансиона на Фийлдинг, си вземаше довиждане с госпожа Харлоу, която му преподаваше виолончело. Макар и нервна, тя беше добра душа и се разтревожи, когато видя, че момчето е много притеснено. Пъркинс беше най-способният ученик, който ѝ бяха пращали от Карне, и тя го харесваше.

— Днес свири безобразно, Тим — каза му тя, когато се сбогуваха на вратата. — Съвсем безобразно. Няма какво да ми обясняваш, остава ти само едно полугодие, а ти все още не си получил достатъчно високи бележки по три от предметите, ще трябва да се явяваш и на годишни изпити. Изобщо, закъсал си го. Ако желаеш, няма да имаме урок другия понеделник. Мини, ще те почерпя с кифли и ще слушаме плочи.

— Добре, госпожо Харлоу — каза Пъркинс и прикрепи с ремък към багажника на колелото си калъфа с виолончелото.

— Фарът ти работи ли, Тим?

— Да, госпожо Харлоу.

— Е, не прави опити да чупиш рекорди днес, Тим. Имаш достатъчно време до вечерята в пансиона. И внимавай, пътят е все още много хлъзгав от снега.

Пъркинс не отговори нищо. Бутаеше си колелото по чакълестата алея към портата.

— Тим, не забрави ли нещо?

— Извинете, госпожо Харлоу...

Момчето се обърна и се ръкува с нея. Тя винаги настояваше да се разделят така.

— Тим, какво има? Да не си направил някоя глупост? На мен можеш да кажеш, нали? Не съм като преподавателите в колежа, знаеш това.

Пъркинс се поколеба, после рече:

— Няма нищо, госпожо Харлоу, заради изпитите е.

— Добре ли са родителите ти? Да нямаш неприятности вкъщи?

— Не. Добре са, госпожо Харлоу.

Пъркинс отново се поколеба, накрая каза:

— Лека нощ, госпожо Харлоу.

— Лека нощ.

Тя го изпрати с поглед. Пъркинс излезе, затвори портата и подкара велосипеда по тясната алея. След петнайсет минути щеше да е в Карне, предстоеше му да се спуска все по нанадолнище.

Обикновено изминаваше с радост пътя до дома. За него това беше най-приятният миг от седмицата. Тази вечер обаче Пъркинс почти не забелязваше това. Караше бързо, както винаги. Живият плет сякаш летеше на фона на тъмното небе, а зайците се разбягваха от снопа светлина, хвърлен от фара. Но тази вечер той не ги забелязваше.

Трябваше да каже на някого. Трябваше да каже на госпожа Харлоу, съжали, че не ѝ каза. Тя щеше да знае какво да направи. И с господин Сноу можеше да го сподели, но нали вече не учеше при него, а при Роуд... Половината беда беше в това. В това и във Фийлдинг.

Можеше да каже и на Тру... Да, тъкмо на нея, на Тру, трябваше да го каже. Щеше да отиде при госпожица Трубоди още тази вечер след консултацията, щеше да ѝ каже истината. Баща му никога не би приел случилото се, разбира се, защото това би означавало Тим да бъде изключен, а може би и наказан. Значи нямаше да отиде в Сандхърст в края на следващото полугодие, значи щеше да има нужда от още пари, с които семейството не разполагаше...

Наближаваше най-стръмната част на склона. Плетът от едната страна свърши и там се появи чудесен изглед към замъка Соли, а нощното небе зад него беше като платно, опънато за фон на „Макбет“. Пъркинс обичаше театъра. Хубаво щеше да е, ако Фийлдинг разреши да поставят пиеси...

Момчето се наведе напред, за да увеличи скоростта и да премине през брода на плитката рекичка в ниското. Студеният въздух жулеше лицето му и за миг Пъркинс почти забрави... Изведнъж натисна спирачките и усети, че колелото рязко се изплъзна под него.

Нещо не беше наред. Отпред се виждаше светлина, която светваше и угасваше, а един познат глас настойчиво го зовеше от мрака.

ГЛАВА 14.

КАЧЕСТВОТО НА МИЛОСЪРДИЕТО

Училищният комитет за подпомагане на бежанците (под патронажа на Сара, графиня Соли) има кантора на площад Белгрейв. Изобщо не е ясно дали това разкошно местоположение е избрано, за да привлича богатите или за да окуражава несретниците. Или, както непочтително шепнеха някои гласове в изисканото общество — за да си има графиня Соли евтино pied-à-terre^[1] в Западен Лондон. Работата с нуждаещите се от помощ бежанци за удобство бе прехвърлена на юг от Темза, на един от онези забутани площи в Кенингтън, които са част от лондонската архитектурна шизофрения. Някой ден площад Йорк Гардънс (така му е името) ще бъде открит от света и неговото очарование ще изчезне, но ако отидете там сега, може би ще видите на пътя истински деца, които играят на дама, а майките им, по домашни чехли, ги гълчат от прага.

Госпожица Бримли, появила се там вследствие на телефонното обаждане на Смайли предната сутрин, притежаваше рядката дарба да разговаря с деца така, сякаш те са човешки същества, затова без особен труд откри разнебитената къща с липсваща табела, където комитетът събираше изпратените колетни. С помощта на седем момченца тя позвъни и търпеливо зачака. След време чу шум от стъпки по незастлано стълбище. Вратата отвори много красиво момиче. За миг двете се гледаха одобрително.

— Извинете за безпокойството — започна госпожица Бримли, — но една моя приятелка от провинцията ме помоли да проверя нещо във връзка с колет дрехи, изпратен преди няколко дни. Направила е една доста глупава грешка.

— Божичко, колко неприятно! — мило възкликна момичето. — Заповядайте, влезте. За съжаление, хаосът е пълен, няма къде да седнете, но можем да ви предложим чаша кафе.

Госпожица Бримли я последва, влезе вътре и затвори вратата под носа на седемте деца, които крадешком се промъкваха покрай нея.

Озова се в хола. Където и да погледнеше, виждаше колети от всякакъв тип — някои увити в юта и красиво надписани, други пакетирани криво-ляво с вече изпокъсана бакалска хартия, трети в сандъчета, в кошове за пране или в очукани куфари, а имаше дори и един извънредно стар пътнически сандък с избледнял жълт надпис, който гласеше: „За багаж“.

Момичето поведе госпожица Бримли нагоре по стълбите към голяма стая, явно служеща за канцелария. Вътре имаше чамова маса, отрупана с писма, и кухненски стол. В единия ъгъл пращеше нафтова печка, а редом меланхолично се вдигаше пара от електрически чайник.

— Извинете, но долу просто няма къде да разговаряме — каза момичето, когато влязоха. — Не можем да приказваме, застанали на един крак като инки, нали? Чакайте, май не го правеха инките, а афганците. Как ни открихте?

— Първо се отбих в кантората в Западен Лондон, където ми казаха да дойда тук, за да поговорим. Мисля, че доста се ядосаха. След това се оставих на децата, а те винаги знаят кое къде е. Вие сте госпожица Дони, нали?

— За бога, не. Аз просто идвам да помагам през деня. Джил Дони отиде на среща с митничарите в Родърхайд. Ако искате да се видите с нея, тя ще си дойде за следобедния чай.

— Моля ви, миличка, та аз ще ви отнема само две минути. Една моя приятелка, която живее в Карне („Божичко! Какъв разкош!“, възкликна момичето)... всъщност тя ми е братовчедка, но ми е по-лесно да казвам, че ми е приятелка, нали? Та така — миналия четвъртък тя дала една стара сива рокля за бежанците, а после се сетила, че на корсажа е останала забодена брошка. Да си призная, сигурна съм, че това не е така, братовчедка ми е ужасно разпиляна, но ми се обади вчера сутринта, беше в ужасно състояние и ме накара да обеща, че веднага ще дойда, за да проверя. За съжаление, не можах да дойда вчера, от сутрин до вечер съм ангажирана с моето списание. Но ми се струва, че вие сте изостанали с обработката на колетите, така че не съм закъсняла.

— Божичко, наистина е така! Изоставаме с дни! Долу е натъпкано с колети, които трябва да бъдат разопаковани, а вещите — сортирани. Получаваме ги от доброволните ученически организации — понякога ги приготвят учениците, понякога — преподавателите.

Събират дрехите, правят големи колети и ги изпращат по влака или с обикновена поща, също по влака, а ние ги сортираме, преди да ги препратим в чужбина.

— Точно така ми обясни и Джейн. Щом разбрала какво се е случило, тя се свързала с жената, която събира вещите и ги изпраща, но естествено, била закъсняла. Колетът вече бил потеглил.

— Ама че история... А разбрала ли е кога е бил пуснат колетът?

— Да. В петък.

— От Карне ли? С влака или по пощата?

Госпожица Бримли се боеше от този въпрос, но реши да рискува:

— По пощата, струва ми се.

Момичето се втурна край госпожица Бримли и започна да рови в купчината хартии на бюрото, докато измъкна тетрадка с твърди корици и надпис „Входящ дневник“. Отвори я наслуки и взе да прелиства страниците, като сегиз-тогиз с безпокойство плюнчеше пръст.

— Пристигнал е най-рано вчера — рече то. — Положително още не сме го отворили. Честно казано, изобщо не виждам как ще смогнем, а с наближаването на Великден ще става все по-зле. Отгоре на всичко вещите гният в складовете на митницата. А, ето! — възкликна то и побутна тетрадката към госпожица Бримли, сочейки с нежния си пръст записаното с молив в средната колонка: „Пощенска пратка от Карне, тегло 27 фунта“.

— Нали няма да имате нищо против само да надникна в колета?
— попита госпожица Бримли и двете влязоха в хола.

— Хаосът не е толкова голям, колкото изглежда — викна момичето през рамо. — Пратките от понеделник трябва да са близо до вратата.

— А как разбирате откъде са изпратени, щом няма пощенско клеймо? — попита госпожица Бримли, докато момичето се ровеше в пакетите.

— Изпращаме напечатани адреси на инициативните групи. Подателят е отбелязан с номер, а в някои случаи просто ги молим да изписват с печатни букви името на училището. Нали разбирате, не можем да си позволим и придружителни писма, би станало направо ужасно. Когато ни докарат колет, остава само да пуснем картичката с готов текст, с благодарност, че сме го получили на тази и тази дата и че тежи толкова и толкова. Нали разбирате, на нашия адрес изпращат

вещи само организации, а отделните хора използват по-известния адрес на площад Болгрейв.

— И системата ви върши работа, така ли?

— Но, не върши — отвърна момичето. — В училищата или забравят да използват готовите адреси, или ги свършват и не си правят труда да поискат нови. След десет дни гневно ни се обаждат по телефона, защото не сме потвърдили получаването. Сменят се и хората им, натоварени с изпращането, а не уведомяват новите какви са изискванията за пакетирането и изпращането. Понякога учениците решават да го направят сами, а никой не им обяснява какво е необходимо. Лейди Сара започва да съска като змия, ако колетите се получават в главната кантора, защото се налага да се пренасят дотук, където отново ги опаковаме и ги описваме.

— Разбирам.

Госпожица Бримли с тревога наблюдаваше как момичето се рови в пакетите, докато говори.

— Вашата приятелка преподава в Карне, така ли казахте? Сигурно е много важна личност. Интересно какво ли представлява принцът, на снимките изглежда доста изтънчен. Един мой братовчед отиде в Карне. Той е пълен алкохолик. Знаете ли, каза ми, че по време на конните състезания там... А, ето го!

Момичето се изправи с голям четвъртит пакет в ръце и го отнесе на масата, разположена до стълбището. Докато развързваше внимателно здравия канап, госпожица Бримли, застанала редом, с любопитство се вгледа в напечатания текст. В горния ляв ъгъл имаше печат с обозначението, което комитетът явно бе определил за Карне: „К-4“, а след цифрата с химикалка бе записана и буквата „Б“.

— Какво означава това Б? — попита госпожица Бримли.

— О, това е местно обозначение, от Карне. Наш представител там е госпожица Д'Арси, но напоследък развила толкова голяма дейност, че тя привлякла своя приятелка, за да помага с колетите. Когато изпращаме потвърждение, винаги отбелязваме дали пратката е от А или от Б. Не зная коя е Б, но е извънредно старателна.

Госпожица Бримли се побоя да зададе въпроса какъв процент от пакетите на Карне са били изпратени от Д'Арси в сравнение с пратките на анонимната ѝ помощничка.

Момичето махна канапа и обърна пакета наопаки, за да смъкне хартията, с която беше увит. В този миг госпожица Бримли забеляза бледокафеникаво петно, не по-голямо от шилинг, близо до мястото, където се прихлупваше хартията. В унисон с присъщата и разсъдливост, тя сметна, че трябва да потърси някакво друго обяснение извън очевидното. Момичето, което все още разопаковаше пакета, изведнъж каза: „Чакайте, онова ужасно убийство не беше ли станало в Карне? Една циганка убила жената на преподавател. Отвратително, нали? Само колко често се случват такива неща! Хм... Така си и мислех...“ — подхвърли то и изведнъж замълча. Беше вече махнала хартията отвън и се готвеше да извади съдържанието, когато вниманието му явно бе привлечено от състоянието на вещите.

— Какво има? — побърза да попита госпожица Бримли.

Момичето се засмя:

— Нищо, просто не е пакетиран добре, а колетите „К-4 Б“ обикновено са много добре увити, най-добрите, които получаваме. Но този път не е така. Не го е приготвил същият човек. Сигурно го е замествал случаен помагач. Личеше си още от външната опаковка.

— Откъде сте толкова сигурна?

— О, та това е като почерка. Веднага се разбира.

Момичето отново се засмя и без повече приказки свали и последната хартия.

— Става дума за сива рокля, нали? Сега ще проверим.

И с две ръце то взе да вади дрехи от купа и да ги слага отстрани. Беше изпразнило колета почти наполовина, когато възкликна: „Е, това вече на нищо не прилича! Трябва да са се побъркали!“ И в същия миг измъкна от кашона с употребявани дрехи прозрачна мушама за дъжд, чифт много износени кожени ръкавици и чифт галоши.

Госпожица Бримли се беше вкопчила здраво в края на масата. Усещаше как кръвта пулсира в дланите ѝ.

— Има и пелерина. При това е мокра — добави с отвращение момичето и хвърли гадните вещи на пода до масата.

Госпожица Бримли не можеше да мисли за друго, освен за писмото на Смайли: „Който я е убил, сигурно е бил в кръв от главата до петите“. Да, при това, който я е убил, е носил мушама с качулка и

галоши, а на ръцете му са били тези стари кожени ръкавици, изпоцапани с глина. Който е убил Стела Роуд, не го е направил случайно през нощта, а отдавна е замислил делото си и е изчакавал. „Да, изчакавал е дългите нощи“ — помисли си госпожица Бримли. Момичето отново ѝ заговори:

— За съжаление, изглежда роклята я няма.

— Няма я, мила — каза госпожица Бримли. — И сама виждам. Благодаря ви, много бяхте любезна — за миг гласът ѝ потрепна, после тя успя да добави: — Струва ми се, мила, че трябва да оставите пакета в същия вид, както е сега, по отношение и на опаковката, и на съдържанието. Случило се е нещо ужасно. Полицията що поиска да... да го проучи и да види колета. Трябва да ми повярвате, мила... Положението не е точно такова, каквото изглежда...

По някакъв начин госпожица Бримли успя да избяга от успокоителната свобода на Йорк Гардънс и зяпналите от почуда очи на чакащите отвън деца.

Отиде до телефонната будка. Позвъни в „Соли Армс“ и помоли един много отегчен служител на рецепцията да я свърже с господин Смайли. Линията потъна в пълна тишина, докато от пощата не ѝ казаха да пусне още три шилинга и половина. Госпожица Бримли рязко възрази, че за парите си досега е получила само триминутен вакуум. Последва звук, който несъмнено означаваше, че телефонистката си поема дъх и после, съвсем внезапно, се разнесе гласът на Джордж Смайли.

— Джордж, обажда се Брим. Найлонова мушама с качулка, галоши и кожени ръкавици, които сякаш са изпоцапани с кръв. Струва ми се, че и по хартията, с която е увит колетът, има такива петна.

Последва мълчание.

— Адресът на ръка ли е изписан?

— Не. Благотворителната организация разпраща напечатани адреси.

— А къде са сега нещата? При теб ли са?

— Не. Поръчах на момичето да остави всичко както си е. Нищо няма да им се случи за час-два. Джордж, чуваш ли ме?

— Да.

— Кой го е извършил? Съпругът ли?

— Не зная. Просто не зная.

— Смяташ ли, че трябва да направя нещо? Имам предвид дрехите. Да позвъня ли на Спароу, да предприема ли нещо?

— Не. Отивам веднага при Ригби. Довиждане. Брим. Благодаря ти, че се обади.

Госпожица Бримли затвори. Помисли си, че гласът на Смайли й звучеше по-особено. Изглежда, той понякога губеше представа за реалността. Сякаш изключваше.

Тя тръгна на северозапад, по посока на Ембанкмънт. Отдавна минаваше десет часа. За пръв път, бог знае откога, закъсняваше. По-добре щеше да е, ако вземеше такси. Но понеже беше пестелива жена, тя се качи на автобуса.

Ейлса Бримли не смяташе, че съществуват спешни неща, тъй като, за щастие, в мисловните й процеси имаше такъв ред, с какъвто рядко могат да се похвалят мъжете и още по-рядко — жените. Колкото по-спешен бе случаят, толкова по-голямо спокойствие я обземаше. По този повод Джон Ландсбъри бе отбелязал: „Ти си извънредно устойчива на драматични ситуации, Брим. Притежаваш редкия талант да презираш неотложното. Познавам десетина души, които биха ти плащали по пет хиляди годишно, за да им повтаряш всеки ден, че важните неща рядко не търпят отлагане. За теб неотложното е равно на ефимерното, а ефимерното е равно на маловажното“.

Госпожица Бримли слезе от автобуса, като грижливо пусна билета си в кошчето за боклук. Както стоеше на улицата под лъчите на топлото слънце, забеляза местата за афиши, рекламиращи първите издания на вечерните вестници. Ако не беше слънцето, можеше и да не ги забележи, но светлината я заслепи и я накара да погледне надолу. Така че очите й се спряха на тях, тя прочете още мокрите, набрани с плътен черен шрифт надписи, сред вече набъбващата истерия на улица Флийт: „Цяла нощ продължи търсенето на изчезналото момче от Карне“.

[1] Убежище (фр.). — Бел.пр. ↑

ГЛАВА 15.

ПЪТЯТ ДО ФИЙЛДИНГ

Смайли затвори телефона, бързо мина край рецепцията и се отправи към изхода. Веднага трябваше да се срещне с Ригби. Тъкмо когато излизаше от хотела чу, че го викат. Обърна се и видя стария си враг. Нощният портиер, осмелил се да излезе на дневна светлина, му даваше знак със сивата си ръка, като зовящ Харон.

— Търсиха ви от полицейския участък — осведоми го той с нескрита радост. — Господин Ригби, инспекторът, иска да се явите при него. Трябва да отидете веднага. Веднага, ясно ли е?

— Тъкмо там отивам — с раздражение обясни Смайли и докато буташе въртящата се врата чу как старецът повтаря: „Имайте предвид, казаха веднага! Чакат ви!“

Докато вървеше по улиците на Карне, Смайли за стотен път се замисли върху неясните мотиви за човешките действия — сякаш на света няма нищо достоверно. Няма постоянни величини, няма сигурна отправна точка, независимо дали става дума за съвършено чиста логика или за неясна мистика, а най-необясними са мотивите на хората, принудени да употребят насилие.

Дали убиецът, на когото сега оставаше малко, преди да бъде разкрит, бе изпитал задоволство заедно педантично бе осъществил своя план? Вече беше ясно и нямаше никакво съмнение, че убийството е било премислено до последната подробност, включваща и това, че оръдието на престъплението беше намерено необяснимо далеч от мястото на използването му. Нарочно бяха оставени улики, които да насочат към погрешна следа — това бе убийство, подготвено така, че да изглежда случайно, сякаш е било извършено заради гердана от мъниста. Сега и загадката с оставените следи намери обяснение: прибирайки галошите в колета, убиецът е отишъл по алеята до

портата, а собствените му стъпки после са били заличени от миналите оттам множество хора.

Ригби изглеждаше уморен.

— Предполагам, че новините са ви известни, сър?

— Какви новини?

— За момчето, момчето от пансиона на Фийлдинг. Цяла нощ не се е прибирало.

— Не — каза Смайли и изведнъж усети, че му прималява. — Нищо не съм чул.

— Господи, а аз си мислех, че знаете! Снощи в осем и половина ни позвъни Фийлдинг. Пъркинс, отговорникът на учениците му, не се прибрал след урок по музика при госпожа Харлоу, която живее в Лонгмийд. Обявихме тревога и започнахме да го търсим. Патрулна кола обходи пътя, по който трябвало да се върне — бил е с велосипед. При първия оглед не видели нищо, но на връщане шофьорът спрял в подножието на хълма, точно където минава рекичката. Хрумнало му, че момчето може да се е спуснало с голяма скорост към брода и да е пострадало около вира. Намерили го там — наполовина в канавката, колелото лежало редом. Момчето е починало.

— Боже господи!

— Отначало не го съобщихме на журналистите. Родителите на Пъркинс са в Сингапур, бащата е армейски офицер. Фийлдинг им изпрати телеграма. Свързахме се и с Военното министерство.

Известно време мълчаха, после Смайли попита:

— Как е станало това?

— Затворихме пътя и се опитахме да възстановим произшествието. Сега там има и детектив, оглежда мястото. Бедата е, че не успяхме да свършим много, преди да разсъмне. При това хората ни са утъпкали земята навсякъде, но нямат вина за това. Изглежда момчето е паднало в подножието на хълма и си е ударило главата на камък, дясното слепоочие.

— А как прие случилото се Фийлдинг?

— Много е потресен. Наистина. Да си призная, дори не можех да си представя... Сякаш изпадна в пълно отчаяние... Имаше много неща за вършене: да се звъни на родителите, да се намери чичото на момчето в Уиндзор и така нататък. Но Фийлдинг остави госпожица Трубоди, своята икономка, да се оправя с всичко. Ако не беше тя, не

зная как щяхме да успеем. Стоях при Фийлдинг около половин час, след което той напълно рухна и помоли да остане сам.

— Какво имате предвид с това „рухна“? — побърза да попита Смайли.

— Разплака се. Плака като дете — обясни Ригби с равен глас. — През ум не ми е минавало, че е възможно.

Смайли предложи на Ригби цигара и сам запали.

— Предполагам, че става дума за нещастен случай? — осмели се да попита той.

— Сигурно — с безизразен глас отвърна Ригби.

— Може би, преди да продължим, ще е най-добре да ви съобщя и моите вести. Тъкмо бях тръгнал насам, когато се обадохте. Преди малко говорих с госпожица Бримли.

И както бе характерно за него, съвсем прецизно и доста сухо Смайли разказа наученото от госпожица Бримли, а също така събщи и причините, поради които се е заинтересувал от колета.

Смайли почака, докато Ригби се обади в Лондон. Почти машинално Ригби изброи какво иска да бъде направено: колетът и съдържанието му да бъдат прибрани и да се пристъпи веднага към експертиза, като повърхностите се изследват за отпечатащи. Той лично щял да отиде в Лондон с образци от почерка на момчето, взети от изпитните работи, за да потърси мнението на графолог. Не, щял да вземе влака от Карне в 4 и 25, който пристига на гара Уотърлу в 8 и 5. Биха ли могли да го посрещнат там с кола? Последва мълчание, след което Ригби каза раздразнено: „Е, по дяволите, ще хвана някое такси!“ и доста рязко приключи разговора. За миг гледаше сърдито Смайли, после се засмя, подръпна ухото си и рече:

— Извинете, сър, нещо взе да става нервно. Сигурно защото борбата е на много фронтове — и Ригби посочи с глава по-отдалечената стена. — Изглежда ще трябва да съобщя на шефа за колета, но в момента той е на лов. Предполагам, че стреля гривяци с двама приятели и няма да се забави. Но всъщност досега не съм споменавал, че сте тук, в Карне, та ако нямате нищо против...

— Разбира се — побърза да го прекъсне Смайли. — Много по-лесно ще е да не намесвате името ми.

— Ще го уведомя, че просто сме направили обичайното запитване. И госпожица Бримли ще трябва да споменем едва по-късно... Няма смисъл да усложняваме положението, нали така?

— Да, разбира се.

— Сигурно ще трябва да освободя Джейни... Но излиза, че тя е имала право. Сребърни криле на лунната светлина...

— На ваше място, Ригби, не бих... не бих я освобождавал — каза Смайли разпалено, което не бе характерно за него. — Задръжте я колкото може по-дълго. За бога, стига вече нещастни случаи!

— Значи не вярвате, че смъртта на Пъркинс е нещастен случай?

— Господи, разбира се, че не вярвам! — внезапно повиши глас Смайли. — И вие не го вярвате, нали?

— Изпратих детектив — хладно каза Ригби. — Не мога самият аз да се заема със случая, още съм нужен за убийството на Стела Роуд. Сега шефът ще трябва да повика Скотланд Ярд. Уверявам ви, ще си платя с лихвите. Шефът си мислеше, че въпросът е приключен, макар че крещеше.

— А междувременно?

— Междувременно, сър, възнамерявам да направя и невъзможното, но да открия убиеца на Стела Роуд.

— Ако намерите отпечатъци от пръсти по мушамата... — бавно започна Смайли, — в което се съмнявам, ще имате ли с какво... с какви местни отпечатъци да ги сравните?

— Разбира се, разполагаме с отпечатъците на Роуд и на Джейни.

— Но не и на Фийлдинг?

Ригби се поколеба.

— Да си призная, имаме и негови отпечатъци. Отпреди доста време. Но нямат нищо общо с подобни въпроси.

— Било е по време на войната — успокои го Смайли. — Брат му ми го е разказвал. Станало е на Север. Потулили са работата.

Ригби кимна.

— Доколкото ми е известно, само господин и госпожица Д'Арси знаят за това. И ректорът, естествено. Случило се е по празниците, с някакъв младеж от военновъздушните сили. Шефът много е помогнал.

Смайли си взе довиждане с Ригби и слезе по познатото дървено стълбище. Отново усети лек дъх на подово масло и карболов сапун — същата миризма като в къщата на Фийлдинг.

Смайли бавно тръгна към „Соли Армс“. Но на мястото, където трябваше да завие наляво към хотела, той се поколеба и размисли. После бавно, почти неохотно прекоси пътя и тръгна към Абатския площад. Вървеше по южната страна, към къщата на Фийлдинг. Изглеждаше угрижен, дори уплашен.

ГЛАВА 16.

МУЗИКАЛНИ СКЛОННОСТИ

Вратата му отвори госпожица Трубоди. Клепачите и бяха зачервени, сякаш беше плакала.

— Извинете, дали мога да се видя с господин Фийлдинг? За да се сбогуваме.

Икономката се поколеба.

— Господин Фийлдинг е много разстроен. Съмнявам се, че ще пожелае да приеме дори вас.

Смайли я последва в хола и остана там, а тя отиде до вратата на кабинета. Почука, наклонила глава, после тихо натисна дръжката и влезе. Мина доста време, преди да се завърне.

— Господин Фийлдинг ще дойде след малко — уведоми го тя, без да го погледне. — Ще се съблечете ли?

Изчака го, докато свали балтона се, пое го и го закачи недалеч от „стола на Ван Гог“. Дватамата стояха и мълчаха, вперили очи във вратата на кабинета.

После, съвсем внезапно, небръснат и по риза. Фийлдинг се появи на прага.

— За бога, какво желаете? — попита той с дрезгав глас.

— Искях само да си взема довиждане, Фийлдинг, и да ви изкажа съболезнованията си.

Един миг Фийлдинг го гледа втренчено. Тялото му беше отпуснато, тежко облегнато на отворената врата.

— Е, добре, довиждане. Благодаря, че се отбихте — рече той и махна напосоки с ръка. — Нямаше смисъл да си правите този труд, нали? — добави грубо той. — Можехте да се обадите с пощенска картичка!

— Можех, разбира се. Но нещата приеха такъв трагичен обрат тъкмо когато той е бил толкова близо до успеха.

— Какво имате предвид? Какво, по дяволите, искате да кажете?

— Имам предвид учението му... Напредъка му... Саймън Сноу ми разказа подробностите. Изумително е колко добре го е подготвил Роуд.

Последва дълго мълчание, след което Фийлдинг каза:

— Довиждане, Смайли. Благодаря, че дойдохте.

И се обърна да си влезе в кабинета, а Смайли извика:

— Няма защо... няма защо. Предполагам, че и клетият Роуд е бил доволен от изпитните резултати. Искам да кажа, та нали за Пъркинс вземането на изпитите е било въпрос на живот и смърт? При провал са щели да го изключат за следващото полугодие... Струва ми се, че макар да е отговарял за студентите, можели са да забележат, че надхвърля възрастта за това образование, а не му се е искало да ходи в армията. Горкият Пъркинс, трябва да е бил много благодарен на Роуд, нали? А и на вас, Фийлдинг, сигурен съм. Положително сте му помогнали и това е чудесно. Помогнали сте му и вие, и Роуд. Родителите му трябва да научат това. Те са в доста тежко положение, доколкото разбрах. Баща му е в армията и сега се намира някъде в Сингапур, нали? Сигурно са полагали големи усилия, за да задържат момчето в Карне. За тях ще бъде утеха да узнаят колко много е било направено за сина им, нали, Фийлдинг?

Смайли беше силно преbledнял. След малко продължи:

— Предполагам, че сте научили и последните вести: за нещастната циганка, която е убила Стела Роуд. Решили са, че може да бъде изправена пред съда. Според мен ще я обесят, а това ще бъде третата смърт, нали така? Знаете ли, ще ви кажа нещо, което е доста странно, но между нас да си остане, Фийлдинг. Не вярвам, че тази жена е убийца, а вие? Изобщо не вярвам, че го е направила тя.

Смайли не гледаше Фийлдинг. Беше стиснал здраво малките си ръце зад гърба. Стоеше с приведени рамене и наклонена на една страна глава, като че очакваше отговор.

Думите на Смайли сякаш причиниха физическа болка на Фийлдинг. Той бавно поклати глава и каза:

— Не, не. Те са убити от Карне. Карне е истинският убиец. Такова нещо може да се случи само тук. Това са правилата на нашата игра, играта на изключване. Разделяй и владей! — Фийлдинг погледна Смайли право в очите и изкрещя: — А сега, за бога, си вървете!

Получихте каквото ви трябваше, нали? Можете да ме забучите с карфичка на малката си дъска, нали?

След което, за огромно притеснение на Смайли. Фийлдинг неудържимо се затресе в ридания, притиснал длан към челото си. И веднага придоби нелеп вид, защото изтриваше детските си сълзи със своята бяла като тебешир ръка, извърнал накриво огромните си стъпала. Смайли внимателно го отведе до кабинета, внимателно го постави да седне пред угасналата камина. После му заговори тихо, със състрадание в гласа.

— Ако онова, което си мисля, е вярно, не остава много време — започна той. — Искам да ми разкажете за Тим Пъркинс и за изпита.

Фийлдинг, захлупил лицето си с ръце, кимна.

— Пъркинс е щял да получи слаба оценка, нали? Щял е да се провали и да бъде отписан следващото полугодие, щял е да напусне? — Фийлдинг мълчеше. — В самия ден Роуд му дава изпитните работи, за да ги донесе тук. Те са били в чантата на Роуд. Тази седмица Роуд е отговарял за молитвите и се е прибрал у дома си късно, но е искал да прегледа темите още същата нощ, след вечерята при вас.

Фийлдинг махна ръцете от лицето си и се облегна на креслото, наклонил назад едрата си глава, затворил очи. Смайли продължи:

— Пъркинс се прибира у дома, а после донася чантата у вас, по поръчка на Роуд, за да е на сигурно място. В крайна сметка Пъркинс е отговарял за вашите студенти, бил е съвестен... Той ви предава чантата, а вие го питате как се е справил с изпита.

— Той се разплака — каза изведнъж Фийлдинг. — Плака така, както могат да плачат само децата.

— И след като нервите му не издържат, той ви казва, че е поправил работата си, нали? Че е намерил верните отговори и ги е нанесъл. Прав ли съм? А след убийството на Стела Роуд си е спомнил какво още о видял в чантата, нали?

Фийлдинг се беше изправил.

— Не. Нима не разбирате? Тим не би го направил, дори от това да зависеше животът му! Там е цялата работа, в това се крие проклетата ирония — извика Фийлдинг. — Тим никога не лъжеше. Аз извърших измамата, не той!

— Но това не е възможно! Та вие не можете да го напишете с неговия почерк!

— Тим пишеше с химикалка. Тестът беше само от формули и диаграми. Когато донесе чантата и си тръгна, аз прегледах работата му. Безнадежден случай: беше решил само две от седемте задачи. Преписах отговорите от учебника и ги нанесох със синя химикалка, а всички тук използват такива химикалки, продават ги в магазина. Положих големи усилия да имитирам почерка му, ставаше дума само за три реда цифри. Останалото бяха диаграми.

— Значи вие сте отворили чантата? И сте видели...

— Да, аз го направих, аз, а не Тим! Той не би излъгал дори ако от това зависеше животът му! Но тъкмо Тим плати заради мен, не го ли разбирате? Когато са обявили оценките, Тим явно се е сетил, че нещо не е наред. Та нали е направил опит да реши само две от седемте задачи? А е получил шейсет и един процента. Но момчето не е знаело нищо друго, абсолютно нищо!

Двамата замълчаха задълго, Фийлдинг се беше надвесил над Смайли, радостен, че му е олекнало, защото о споделил тайната си. Смайли гледаше разсеяно надалече, а на лицето му бе изписана дълбока вглъбеност. После каза:

— Излиза, че когато Стела Роуд е била убита, вие сте знаели кой е извършил убийството.

— Да — отговори Фийлдинг. — Знаех, че я е убил Роуд.

Фийлдинг си наля коняк, сипа и на Смайли. Изглежда бе възвърнал самообладанието си. Седна и известно време замислено гледа Смайли. Накрая каза:

— Нямам пари. Никакви. Никой, освен ректора не го знае. Е, известно им е, че в общи линии не разполагам със средства, но нямат представа доколко. Преди много години направих глупост. Забърках се в една история. Беше по време на войната, когато имаше малко преподаватели. Отговарях за пансиона и фактически движех нещата в колежа, заедно с Д'Арси. Двамата ръководехме колежа, а ректорът ръководеше нас. После направих глупост. Беше по време на ваканцията. Намирах се на Север, изнасях курс лекции в образователния център на Военновъздушните сили. Направих погрешна стъпка, но ме върнаха в строя. Появи се Д'Арси, облечен в пътни дрехи, и ми съобщи условията на ректора: „Върни се в Карне,

любезни, и въпросът ще бъде приключен. Продължавай да отговаряш за пансиона си, любезни, и да ни даряваш с мъдростта си. Станалото не се е разчуло. Знаем, че това няма да се повтори, любезни, а страшно сме закъсали за преподаватели. Върни се да работиш тук на хонорар“. Така и направих и оттогава насам работя все така — всеки декември подлагам ръка на милия Д’Арси с молба да поднови договора ми. Естествено, не ми се полага пенсия. Ще трябва да преподавам в гимназия. В Съмърсет има едно училище, където ще ме вземат. Този четвъртък имам среща в Лондон с техния директор. Училището е нещо като старчески дом за бивши университетски преподаватели. Наложих се да уведомя ректора, за да ми даде препоръка.

— Тогава защо не сте казали на никого? Заради Пъркинс ли?

— В известен смисъл, да. Нали разбирате, според мен те биха пожелали да научат всичко, което съм направил за Тим. Настоятелството не би одобрило такава... прекомерна привързаност. Прави лошо впечатление, нали? Но това не беше онзи тип привързаност, Смайли, не беше като друг път. Само да бяхте чули как свиреше на виолончело! Не беше чудо, но понякога в изпълнението му имаше такава красота, той свиреше толкова прилежно и простишко, че ставаше неописуемо приятно. Тим беше непохватен и когато свиреше добре, винаги се изненадваха. Да можехте да го чуете!

— Не сте искали да го въвличате в случилото се. Ако бяхте съобщили на полицията какво сте видели, Тим би пострадал, така ли?

Фийлдинг кимна.

— Единственото, което обичах в Карне, беше Тим.

— Кое обичахте? — попита Смайли.

— За бога! — възкликна с уморен глас Фийлдинг — Защо да не го обичам? Родителите му искаха да се прехвърли в Сандхърст. За съжаление, аз бях против. Смятах, че ако успее да го задържа тук още едно-две полугодия, ще съумея да му издействам стипендия за консерваторията. Сложих го да отговаря за учениците, та родителите му да сметнат, че му е потръгнало и да го оставят тук — Фийлдинг замълча, после добави: — Но никак не го биваше за отговорник.

— А когато онази вечер отворихте чантата, за да прегледате изпитната работа на Тим, какво точно видяхте вътре? — попита Смайли.

— Прозрачна мушама... Може да е била от онези, за еднократна употреба... Чифт стари ръкавици и чифт саморъчно направени галоши.

— Как така саморъчно направени?

— Така. Според мен, отрязани от гумени ботуши.

— И нищо друго?

— Имаше и парче дебел кабел, сигурно го е използвал при лабораторни упражнения. Стори ми се напълно естествено, че вътре има такова облекло, нали е зима. После, когато научих за убийството, си обясних как го е извършил.

— А обяснявате ли си защо го е извършил? — попита Смайли.

Фийлдинг видимо се поколеба.

— Роуд е морско свинче — започна той, — защото е първият ни преподавател, завършил обикновена гимназия. Повечето от нас са учили в Карне. Бяхме в центъра на вниманието от самото начало. С Роуд не е така и това го безпокои. Самото име „Карне“ е белег за престиж, а Роуд обича престижа. Жена му обаче не беше на това мнение. И тя си имаше критерии — макар и различни, но не помаловажни. Понякога, в неделя сутрин, наблюдавах Роуд в Абатството. Нали знаете, преподавателите сядат в края на редовете, точно до пътеката. Гледах лицето му, когато край него минаваха хористите с белите си и алени дрехи, ректорът в академичните си одежди, следван от управата и настоятелите. Роуд беше като пиян — пиян от славата на Карне. Карне е силно вино за хората с гимназиално образование. Роуд сигурно е бил страшно засегнат, че Стела никак не споделя вълненията му, това си личеше. В деня, когато дойдоха на вечеря при мен, същия ден, преди тя да умре, двамата се препираха. Не съм го казвал на никого, но е така. На вечерната служба бе изнесена проповед: „Дръжте се за доброто“. Роуд започна да я обсъжда, напи се бързо, не е свикнал да пие. Говореше само за тази проповед и за красноречието на проповедника, а Стела никога не идваше в Абатството, ходеше в мизерната баптистка църква до гарата. Роуд се възхищаваше от Абатската служба, от духа на възвишеност и благоговение. Стела мълчаливо го изчака да свърши, засмя се и рече: „Горкия Стан! За мен ти винаги ще си останеш Стан“. Той се ядоса много, не бях виждал толкова ядосан човек. Пребледня като платно.

Фийлдинг отметна кичура бяла коса от челото си и продължи с тон, в който имаше нещо от предишното му перчене:

— И нея наблюдавах, по време на разни вечери. Не у дома, а на гости, когато ни канеха заедно. Гледах как върши най-обикновени неща, например как яде ябълка. Белеше я наведнъж, докато се получи дълга лента от кората. После я срязваше на четири и накълцваше парчетата — приготвяше си я за ядене. Така една миньорска жена би приготвила ябълка за мъжа си. Стела сигурно е забелязала как се държат хората тук, но не ѝ хрумваше да им подражава. Това ме възхищава. Предполагам, че и вие сте на същото мнение? Но с Карне не е така, не беше така и с Роуд. Той следеше какво върши Стела и според мен, започна да я мрази, че не се приспособява. Взе да смята, че тя е пречка за неговото издигане, че е единственият фактор, който ще го лиши от голямата кариера, а щом веднъж е стигнал до този извод, какво му е оставало да направи? Не можеше да се разведе — това би му навредило повече, отколкото ако останеше женен за нея. Роуд знае какво е отношението на Карне към развода, не забравяйте, че дължим съществуването си на църквата. Тъкмо затова я е убил. Замислил е отвратително убийство и със скудоумието на техническата си мисъл е оставил всички необходими улики, специално подготвени. Улики, сочещи несъществуващ убиец. Обаче нещо се обърква: Тим Пъркинс получава шейсет и един процента... Оценката е нереална, значи е подправил работата си. Имал е такава възможност, изпитните теми са били в чантата. Роуд впряга скудоумието си и разгадава какво се е случило: Тим е отворил чантата, значи е видял мушамата, ботушите и ръкавиците. Както и кабела. Ето защо Роуд убива и Тим.

Фийлдинг се надигна невероятно енергично и си сипа още коняк. Беше се зачервил, изглеждаше тържествуващ.

Смайли се изправи.

— Казахте, че ще идвате в Лондон. В четвъртък, нали?

— Да. Имам уговорка да обядвам с човека от гимназията, в един от ужасните клубове на Пал Мал. Винаги бъркам уговорения клуб, с вас не е ли така? За съжаление, струва ми се, че сега няма смисъл от тази среща, след като цялата история ще излезе наяве... А тогава и в гимназията няма да ме вземат.

Смайли се поколеба, после каза:

— Елате да вечеряме заедно. Ако желаете, можете и да преспите у дома. Ще покания още един-двама души, ще бъде интересно. Дотогава ще се почувствате по-добре. Ще си поговорим. Възможно е да ви помогна с нещо... заради Ейдриан.

— Благодаря ви. С удоволствие ще дойда. Без друго имам едно-две неща за уреждане в Лондон извън срещата.

— Чудесно. Заповядайте в осем без петнайсет. Улица Байуотър в Челси, номер девет, А.

Фийлдинг записа адреса в бележника си. Ръката му не трепереше.

— Облекло официално? — попита Фийлдинг, без да вдига писалката, и сякаш някакво дяволче прошепна на Смайли отговора.

— Да, официално, но не го спазваме строго — рече той.

Последва мълчание.

— Допускам, че всичко ще излезе наяве на процеса — започна боязливо Фийлдинг... — За Тим и за мен. Ако стане така, с мен е свършено, разбирате ли? Свършено!

— Не виждам как може да се скрие.

— Все пак сега се чувствам значително по-добре, наистина! — каза Фийлдинг.

Като си взе набързо довиждане, Смайли го остави сам. Тръгна право към участъка. Струваше му се, че от доста време не е срещал такъв изпечен лъжец като Терънс Фийлдинг.

ГЛАВА 17.

БЯГСТВОТО НА ЗАЕКА

Почука на вратата на Ригби и веднага влезе.

— За голямо съжаление, струва ми се, че ще трябва да арестуваме Станли Роуд — започна той и разказа за срещата си с Фийлдинг.

— Трябва да съобщя на шефа — неуверено заяви Ригби. — Готов ли сте да повторите всичко пред него? Ако ще прибираме преподавател от Карне, според мен трябва първо да уведомим шефа. Той току-що се върна. Почакайте малко.

Ригби се обади по телефона, който беше на бюрото му, и поиска да го свържат с началника на полицията. Няколко минути по-късно двамата вървяха мълчаливо по застлания с килими коридор. По стените имаше окачени снимки на отбори по ръгби и крикет, някои пожълтели и избелели от индийското слънце, други изпълнени в сепия — любимия метод на фотографите от Карне в началото на века. На равни разстояния стояха празни яркочервени кофи, върху които старателно бе изписано с бяла боя: „За пожар“. Коридорът завършваше с тъмна дъбова врата. Ригби спря пред нея и почука. Отговор не последва. Той почука отново и тогава отвътре се чу вик: „Влез!“.

Влизането им бе наблюдавано от два едри шпаньола. Зад кучетата на огромно бюро седеше бригадният командир Хавлейк, офицер на Британската империя, полицейски началник в Карне. Седеше като воден плъх върху сал.

Оскъдните кичури бяла коса по иначе плешивата му глава бяха грижливо пригладени така, че да прикриват колкото може повече плешивостта. От това изглеждаше мокър, сякаш току-що бе излязъл от водите на река. Мустаците му, които щедро компенсираха липсата на коса, бяха руси и гъсти на вид. Беше много дребен човек, облечен с кафяв костюм и бяла риза с колосана яка, чиито краища бяха заоблени.

— Сър, позволете да ви представя господин Смайли от Лондон — започна Ригби.

Хавлейк стана от бюрото и тръгна към тях, като че се предаваше — без вътрешно убеждение, но примирен. Подаде малката си топчеста ръка и каза:

— От Лондон сте, значи? Приятно ми е, сър!

Изрече това на един дъх, сякаш го беше наизустил.

— Господин Смайли е в Карне по личен въпрос — осведоми го Ригби. — Познат е на господин Фийлдинг.

— А. Фийлдинг е голям особняк, голям! — отсече полицейският началник.

— Така е, сър — съгласи се Ригби и продължи: — Господин Смайли току-що е бил при господин Фийлдинг, за да си вземе довиждане преди заминаването за Лондон.

Хавлейк стрелна с очички Смайли, сякаш се чудеше дали той е в състояние да извърши такова пътуване.

— Господин Фийлдинг е дал показания, сър, за които притежава доказателства — продължи Ригби. — Става дума за убийството, сър.

— Да чуем, Ригби! — предизвикателно каза Хавлейк.

Смайли се намеси:

— Фийлдинг заяви, че убиецът е съпругът, Станли Роуд. Фийлдинг разказа, че когато отговорникът донесъл у тях чантата на Роуд с изпитните работи...

— Какви изпитни работи?

— Не си ли спомняте? Този следобед Роуд е провеждал изпит. Освен това е бил дежурен в черквата и чак след това отишъл на вечеря у Фийлдинг. За улеснение дал изпитните работи на Пъркинс, за да...

— На момчето, което загина? — попита Хавлейк.

— Да.

— Нещо много сте осведомен по въпроса — заплашително подхвърли Хавлейк.

— Фийлдинг разказа, че когато Пъркинс му донесъл чантата, той я отворил. Искал да види как Пъркинс се е справил със задачите. За момчето е било жизненоважно да си изкара изпита — продължи Смайли.

— Е, сега от усърдието зависи всичко — с горчивина в гласа подхвърли Хавлейк. — Уверявам ви, че когато бях малък, тук нещата стояха другояче.

— Когато Фийлдинг отворил чантата, видял вътре изпитните работи. Но видял също и найлонова мушама, стари кожени ръкавици и чифт галоши, отрязани от гумени ботуши.

Последва пауза, после Хавлейк възкликна:

— Боже господи! Боже господи! Чухте ли. Ригби? Това са намерили в колета в Лондон. Боже господи!

— Освен това имало и парче кабел, дълго парче. Това е чантата, за която се е върнал Роуд в нощта на убийството. Нали си спомняте? — завърши Смайли с чувството, че е хранил дете и непрекъснато е внимавал да не препълни лъжичката.

Настъпи продължително мълчание. Накрая Ригби, който явно си познаваше човека, рече:

— Мотивът му е издигането в службата, сър. Госпожа Роуд не е проявявала желание да повиши статуса си, обличала се е неподходящо и не е вземала участие в религиозния живот на колежа.

— Момент — прекъсна го Хавлейк. — Роуд отдавна е замислял убийството, така ли?

— Да, сър.

— Искал е да се възприеме като убийство с цел грабеж?

— Да, сър.

— Взел си е чантата, върнал се е в Норт Фийлдс, а после какво е направил?

— Облякъл мушамата, която е била с качулка, обул галошите, сложил си е ръкавиците. Взел и оръдието на убийството, сър. Вмъкнал се през задната порта, минал през градината, отишъл до входната врата отпред и позвънил, сър. Жена му отворила. Той я повалил, завлякъл я до оранжерията и там я убил. Измил мушамата на дворната чешма и прибрал всичко в колета. Вързал го и тръгнал по алеята, този път към предната порта, защото знаел, че скоро стъпките му ще бъдат заличени от хората, които ще дойдат. Излязъл на пътя, където снегът е утъпкан и не остават следи, а после заобиколил и отново влязъл в къщата, където изпълнил ролята на отчаяния съпруг, като се постарал, щом открил тялото, да остави отпечатьци от пръстите си върху следите от ръкавиците. Но е имало една вещ, която е било твърде опасно да слага в колета, сър. Оръдието на убийството.

— Добре, Ригби. Прибери го. Ако ти е нужно прокурорско нареждане, господин Бороу ще ти изготви. Ако ли не, ще позвъня на

лорд Соли.

— Разбрано, сър, а да изпратя ли сержант Лоу, за да запише показанията на господин Фийлдинг?

— А защо, по дяволите, е мълчал досега, Ригби?

— Него трябва да попитате, сър — с равен глас му отговори Ригби и напусна стаята.

— В Карне ли сте завършили? — попита Хавлейк, като побутна към Смайли сребърната настолна табакера.

— Не. За съжаление, не — отвърна Смайли.

— А откъде познавате Фийлдинг?

— Срещали сме се в Оксфорд след войната.

— Голям чудак е Фийлдинг, много е особен. Казахте, че името ви е Смайли?

— Да.

— Имаше един Смайли, дето се ожени за Ан Съркоум, братовчедката на лорд Соли. Ан беше голяма красавица, а взе, че се омъжи за този човек. Някакъв смотан голтак, офицерче, което нямаше нищо, освен един златен часовник. Соли много се подразни.

Смайли не каза нищо.

— Соли има син в Карне — продължи Хавлейк. — Известно ли ви е това?

— Мисля, че четох някъде във вестниците.

— Разкажете ми за този тип, за Роуд. Той е завършил гимназия, нали?

— Да, така се оказа.

— Много странна история. Експериментите са обречени на неуспех, нали така? Традицията не се поддава на експерименти.

— Прав сте.

— Това е бедата на нашето време. Например Африка: изглежда никой не разбира, че едно общество не се изгражда за двацет и четири часа. Културата се създава с векове.

Хавлейк се намръщи и започна да си играе с ножа за разрязване на хартия. После продължи:

— Чудно ми е как парчето кабел, с което я е убил, е стигнало до канавката. Не го изпуснахме от очи цели четирийсет и осем часа след

убийството.

— И аз съм озадачен — каза Смайли. — Както и Джейн Лин.

— Какво имате предвид?

— Не вярвам, че Роуд се е осмелил по-късно да влезе в къщата, ако е знаел, че Джейн Лин го е видяла как убива жена си. Разбира се, само ако допуснем, че наистина го е знаел, което изглежда вероятно. Много хладнокръвно ми се струва, прекалено хладнокръвно...

— Странно е, много е странно — промърмори Хавлейк. Погледна часовника си, като за целта вдигна високо левия си лакът с бързото движение на кавалерист, което се видя на Смайли смешно, а и малко тъжно. Минутите се нижеха. Смайли се чудеше дали да не си тръгне, но му се стори, че Хавлейк има нужда да постои с него.

— Голяма бъркотия ще настъпи. Не всеки ден арестуваме преподавател от Карне с обвинение в убийство — каза Хавлейк и рязко пусна ножа за хартия върху бюрото. — Тия отвратителни журналисти, трябва да бъдат пердашени с камшик! — заяви той. — Само вижте какви глупости пишат за кралското семейство! Много са проклети!

Хавлейк стана, прекоси стаята и се разположи на коженото кресло край камината.

— Чудя се защо го е направил — продължи той. — Защо, по дяволите, го е направил? Такъв човек да извърши убийство, и то да убие собствената си жена!

Хавлейк изрече това простичко, сякаш очакваше да му бъде обяснено.

— Не вярвам, че е възможно някога да узнаем докрай по какви причини някой върши нещо — бавно каза Смайли.

— Божичко, имате право, не ще и дума... А вие как си изкарвате прехраната. Смайли?

— След войната известно време бях в Оксфорд. Преподавах и правех проучвания. Сега съм в Лондон.

— Май хитрец си падате, а?

Смайли се чудеше кога ли ще се върне Ригби.

— А знаете ли нещо за семейството на този човек? Има ли роднини, близки?

— Мисля, че родителите му са починали — отговори Смайли и в същия миг телефонът върху бюрото на Хавлейк рязко иззвъня. Беше Ригби. Съобщи, че Станли Роуд е изчезнал.

ГЛАВА 18.

СЛЕД БАЛА

Хвана влака за Лондон в тринайсет и трийсет. Едва не закъсня, понеже в хотела му бяха объркали сметката. Остави бележка за Ригби с адреса и телефона си в Лондон и молба да му позвъни вечерта, когато се получи резултат от лабораторната експертиза. Нямаше повече работа в Карне. Когато влакът бавно се изтегли от гарата и местните ориентирни започнаха да се изгубват един по един в студената февруарска мъгла. Джордж Смайли усети, че му олеква. Даваше си сметка, че бе дошъл с нежелание. Боеше се от мястото, където жена му бе прекарала детството си, боеше се да види полята на Карне. Но не беше открил нищо, което поне малко да му напомни за нея — нито в безжизнените очертания на замъка Соли, нито в близките околности. Бяха останали само клюките и не можеше да бъде другояче, докато съществуваха Хехтовци и Хавлейковци, които се перчат, че познават най-известния род в Карне.

Взе такси до Челси, отнесе куфара на горния етаж и извади дрехите си грижливо, като човек, свикнал да живее сам. Тръгна да се къпе, но реши първо да позвъни на Ейлса Бримли. Телефонът беше до леглото му. Седна на края на леглото и набра номера. Чу се напевен глас като на фотомодел, който каза напевно:

— Добър ден, тук е „Юнипрес“.

Смайли помоли да го свържат с госпожица Бримли. Последва дълго мълчание, след което гласът каза:

— За съжаление, госпожица Бримли е в заседание. Може ли някой друг да отговори на вашето запитване?

„На запитването ми! — каза си Смайли. — Боже господи! Защо, по дяволите, «запитване», а не «въпрос»?“

— Не — отвърна той. — Просто и съобщете, че я е търсил господин Смайли.

Затвори телефона, влезе в банята и пусна топлата вода. Тъкмо си сваляше копчетата на ръкавелите, когато телефонът звънна. Беше Ейлса Бримли.

— Джордж? Най-добре ще е, ако дойдеш веднага. Имаме гост. Господин Роуд от Карне. Исква да разговаря с нас.

Смайли бързо си облече самото, изтича на улицата и взе такси.

ГЛАВА 19.

КРАЯТ НА ЕДНА ЛЕГЕНДА

Ескалаторът беше пълен с уморено гледащи служители на „Юнипрес“, приключили работното си време. За тях видът на пълния господин на средна възраст, тръгнал нагоре със съседния ескалатор, бе неочакван повод за забавления и изкачването на Смайли бе съпроводено от подмятанията на куриерите и смеха на машинописките. Той слезе на първия етаж, за да проучи огромното табло, на което можеха да се прочетат имената на двайсет и пет процента от националните всекидневници. Накрая, в раздела „Технически отдели и други“, откри „Християнски глас“ — стая 619. Стори му се, че асансьорът се издига много бавно. Иззад плюшената облицовка се чуваше неопределена музика, а едно момче в шарено сако поклащаше бедра при по-звучните акорди. Златните врати се разтвориха с въздишка, момчето каза: „Шести!“ и Смайли бързо излезе в коридора. Малко по-късно той вече чукаше на вратата на стая 619. Отвори му Ейлса Бримли.

— Джордж, колко хубаво, че идваш! — Ведро го посрещна тя. — Господин Роуд много ще се зарадва да те види.

И без повече приказки тя направо го въведе в кабинета си. На едно кресло до прозореца седеше преподавателят от Карне, Станли Роуд, облечен в спретнат черен балтон. Когато Смайли влезе. Роуд се изправи и протегна ръка.

— Благодаря, че дойдохте, сър каза той сковано. — Много ви благодаря.

Държеше се спокойно, както и преди, и изговаряше думите все така предпазливо. Седнаха. Смайли предложи цигара на госпожица Бримли и ѝ я запали.

— Става дума за статията, която ще напишете за Стела — започна Роуд. — Да си призная, много ми е съвестно заради отношението ви към Стела и към паметта за нея. Как да ви кажа...

Зная, че имате най-добри намерения, но не искам да пишете тази статия.

Смайли не каза нищо, а и Ейлса прояви благоразумието да замълчи. Оттук нататък разговорът беше в ръцете на Смайли. Мълчанието не го обезпокои, но изглежда обезпокои Роуд.

— Няма да е редно, никакъв смисъл няма в това — продължи той. — Господин Гластон се съгласи с мен. Говорих с него вчера преди заминаването му и той се съгласи. Просто не мога да позволя да напишете статията.

— Защо?

— Как да ви кажа, известно е на твърде много хора. Горкият господин Кардю, и с него разговарях. Той знае много, добре познава Стела, затова го помолих за мнението му. Той проявява разбиране за моето преминаване към англиканската църква, но за мен беше непоносимо да гледам как тя ходи на църква всяка неделя и стои на колене — Роуд поклати глава. — Така не бива. Така вярата на човек изглежда смешна.

— И какво ви каза господин Кардю?

— Каза, че не ние сме съдниците, че трябва да оставим господ да отсъди. Но аз му обясних, че няма да е редно, хората я познават и са наясно какво е направила, а пък ще прочетат какво пише в „Гласа“. Ще сметнат това за лудост. Кардю изглежда не ме разбра. Но аз не мога да го позволя, господин Смайли.

Отново за известно време се възцари мълчание. Роуд седеше, без да помръдва, само много леко поклащаше глава. После отново заговори:

— Отначало не повярвах на стария господин Гластон. Той ме предупреди, че Стела е лош човек, но аз не му повярвах. По това време те, Стела и баща ѝ, живееха на хълма, на Прециповия хълм, на крачка от черквата. У тях прислугата никога не се задържаше, така че Стела вършеше по-голямата част от домакинската работа. Понякога, в неделя сутрин след черква, се отбивах. Стела се грижеше за баща си, готвеше му и тъй нататък и аз непрекъснато се чудех с какво сърце ще поискам ръката ѝ от господин Гластон. Семейство Гластон бяха от големците на Бранксъм. По това време бях учител в тамошната гимназия. Позволиха ми да взема някои часове, докато готвех дисертацията си, и тогава реших, изкарам ли си изпита, да предложа брак на Стела. В неделята,

когато излязоха резултатите, отидох у тях след утринната служба. Отвори ми самият господин Гластон и ме отведе право в кабинета си. От прозореца се виждат половината керамични фабрики на Пул, а отвъд тях е морето. Господин Гластон ме покани да седна и рече:

— Зная за какво си дошъл. Станли. Искаш да се ожениш за Стела. Но ти не я познаваш.

— Идвам ви на гости от две години, господин Гластон — казах аз, — и смятам, че вече съм взел решение.

Тогава той започна да ми разказва за нея. Не съм си представял, че мога да чуя човешко същество да говори така за собственото си дете. Той каза, че Стела е лоша, че е лоша по душа, че е изпълнена със злоба. Затова слугите не се задържали у тях. Каза ми, че тя се преструва, че се прави на любезна и сърдечна, докато хората не ѝ разкажат всичко за себе си, а после ги обижда, като злослови по техен адрес и разпространява полуистини, полулъжи. Каза ми още много неща, но аз не му повярвах, не повярвах на нито една негова дума. Струва ми се, че тогава си изпуснах нервите — нарекох го ревнив старец, който иска да задържи икономката си, лъжлив, завистлив старец, желаещ неговото дете да му слугува до самата му смърт. Казах му, че Стела е добра, а лошият е той и започнах да крещя: „Лъжец! Лъжец!“ Той сякаш не ме чуваше, само клатеше глава, затова изтичах в хола и извиках Стела. Мисля, че дотогава бе стояла в кухнята. Дойде, прегърна ме и ме целуна... След месец се оженихме, получих ръката ѝ от стареца. На венчавката той се ръкува с мен и каза, че съм чудесен човек, а аз си помислих за него, че е стар лицемер. Даде ни пари, даде ги на мен, не на нея — две хиляди лири. Реших, че може би го прави като извинение за ужасните неща, които ми беше наговорил, затова покъсно му изпратих писмо, в което писах, че му прощавам. Той не ми отговори и оттогава насам го виждах рядко... Година или малко повече от година бяхме щастливи в Бранксъм. Стела беше точно такава, за каквато я мислех: прибрана и непретенциозна. Обичаше да правим разходки и да се целуваме на портичките между пасищата, понякога държеше да си придаде малко важност и ходехме официално облечени на вечеря в „Долфин“. Не се срамувам да си призная, че тогава това беше от голямо значение за мен — не ходех къде да е, при това ходех там с дъщерята на господин Гластон. Той членуваше в Ротарианския клуб, участваше в ръководството му, изобщо беше важна личност в

Бранксъм. Стела обичаше да ме дразни за това, и то пред чужди хора, и аз малко се притеснявах. Спомням си, че веднъж, когато бяхме в „Долфин“, там имаше един келнер. Джони Раглан, мой съученик. Джони беше доста разпилян и след завършването на гимназията не се беше занимавал с кой знае какво, главно тичаше подир момичетата и се забъркваше в неприятности. Оказа се, че Стела го познава — кой знае откъде. Махна му като седнахме. Джони дойде и Стела го накара да донесе още един стол, за да седне при нас. Управителят бълваше змии и гущери, но не посмя да направи нищо, понеже това беше дъщерята на Самюел Гластон. Джони стоя при нас, докато вечеряхме, а Стела го разпитваше за училището и за мен като малък. Джони се радваше до немай-къде и стана много нахален, взе да разправя, че съм бил свястно и добро момче и тъй нататък, но че той, Джони, доста ме е пердашил — все лъжи, но Стела го насърчаваше. По-късно ѝ направих забележка — казах ѝ, че няма да пръскам пари в „Долфин“, за да слушам измислиците на Джони Раглан, а тя веднага настръхна като котка. Заяви, че парите са нейни и че Джони в никакъв случай не струва по-малко от мен. После ми се извини, целуна ме и аз се престорих, че ѝ прощавам...

По лицето на Роуд избиха капчици пот. Той говореше бързо, думите му се застъпваха. Приличаше на човек, който разказва кошмар, сякаш споменът още не го беше напуснал, а страхът бе останал наполовина. Замълча и втренчи поглед в Смайли, като че очакваше от него отговор, но Смайли, с безизразно лице, чиито очертания бяха застинали, гледаше надалеч.

— После заминахме за Карне. Тъкмо бях започнал да чета „Таймс“, и видях съобщението. Търсеха преподавател по научните дисциплини и аз кандидатствах. Господин Д'Арси проведе разговор с мен и ме взеха на работа. Едва след като се преместихме в Карне, разбрах, че баща и е казвал истината. Дотогава тя не беше много набожна, но с пристигането ни се развихри. Знаеше, че с това ме злепоставя, че ще ме наскърби. Как да ви кажа... Бранксъмската черква е голяма и хубава, там нямаше нищо странно човек да е баптист. Но в Карне не е така, черквата е сбутана постройка с тенекиен покрив. Стела искаше да се разграничава, напук на колежа и на мен, като се преструва на смирена. Нямаше да имам нищо против, ако тя беше искрена, но тя не беше и господин Кардю го знаеше. Той, господин

Кардю, опозна Стела. Може и баща ѝ да го беше предупредил. Както и да е, той едно време е живял на Север и добре познаваше семейството. Доколкото зная, писал си е с господин Гластон, а може и да го е посещавал по някакъв повод... В Карне Стела започна добре. Местните хора много ѝ се радваха — съпруга на преподавател, а ходи в баптистката църква. Такова нещо се случваше за пръв път. После тя се зае да подкрепи апела за бежанците: събираше дрехи и тъй нататък. Госпожица Д'Арси, сестрата на господин Д'Арси, вършеше това в колежа, но Стела реши сама да се заеме и да я надмине, да събере от баптистите повече помощи, отколкото госпожица Д'Арси от колежа. Аз обаче се досетих за намеренията ѝ, досети се и господин Кардю, а накрая и местните жители. Стела беше само уши. Поглъщаше и най-дребната клюка или гадост. Понякога, когато се прибираще вечер у дома — в сряда или петък, след като е събирала помощи в черквата, — щом си свалеше палтото, започваше да се смее и аз си мислех, че е полудяла. „Пипнах ги! Пипнах ги! — викаше тя. — Научих всичките им тайни, държа ги в шепата си, Стан!“ Така казваше, а онези, които узнаваха това, започваха да се страхуват от нея. Бог ми е свидетел, всички се занимават с клюки, но не за да извличат облаги от тях не го вършат като Стела. Тя беше коварна — принизяваше всичко почтено и добро и го каляше. Поне десетина души си бе набелязала. Например Мълиган от фирмата за пренос-превоз, който има дъщеря с детенце край Лимингтън. Беше научила отнякъде, че момичето не е омъжено, изпратили го да роди при леля му и да започне нов живот там. Веднъж Стела се обадила на Мълиган — нещо във връзка с парите, които неговите хора поискали от Саймън Сноу за превоза на мебелите му. Казала му: „Поздрави от курорта Лимингтън. Мълиган. Имаме нужда от малко помощ“. Тя сама ми го разказа — прибра се у дома и се заливаше от смях, докато говореше. Но накрая ѝ видяха сметката, нали? Тъпкано и го върнаха.

Смайли бавно кимна. Сега гледаше право в Роуд.

— Да — каза най-сетне той. — Тъпкано ѝ го върнаха.

— Мислят, че го е направила Джейни Лудата, но аз не го вярвам. Джейни по-скоро би убила собствената си сестра, отколкото Стела. Стела разправяше, че двете били близки като луната и звездите. Вечер, когато закъснявах заради заседанията на някои от дружествата или имах извънредни лекции, те си бърбореха часове наред. Стела ѝ

готвеше, даваше ѝ дрехи и пари. Имаше усещането за власт, помагайки на създание като Джейни, позволявайки ѝ да раболепничи. Не от доброта го правеше, а от жестокост... От Бранксъм си водеше едно малко куче, неопределена порода. Когато се прибрах веднъж преди няколко дена, го намерих легнало в гаража. Квичеше уплашено. Куцаше, гърбът му беше окървавен. Стела го беше пребила. Съвсем се бе побъркала. Знаех, че и друг път го беше била, но за пръв път го пребиваше, за пръв път. Тогава стана нещо... Аз се развивах, тя започна да се смее и после я ударих... Не много силно, но достатъчно силно. По лицето. Дадох ѝ срок от двацет и четири часа да умъртви кучето, иначе я заплаших да съобща в полицията. Тя се разкрещя: кучето било нейно, можела да прави с него каквото си поиска. Но на другия ден си сложи черната шапчица и отведе кучето при ветеринаря. Предполагам, че му е разказала някакво съчинение. Съчиняваше си на какви ли не теми, много я биваше. Избираше си някаква роля и я изиграваше докрай. Например съчини историята с унгарците. У госпожица Д'Арси бяха дошли да живеят някакви бежанци, пристигнали от Лондон, а Стела им наговори такива неща, че те избягали и трябвало да ги върнат в Лондон. Госпожица Д'Арси им плати и билетите, и тъй нататък, дори чиновничката от „Социални грижи“ дойде да ги посети и се опита да оправи положението. Не мисля, че госпожица Д'Арси разбра кой ги е настроил против нея, но аз знаех, защото Стела ми каза. Смееше се, винаги се смееше по един и същ начин, и рече: „Виждаш ли я колко струва твоята изискана дама, Стан, виждаш ли колко струва благотворителната ѝ дейност!“ А след историята с кучето започна да се прави, че я тормозя. Щом се доближавах до нея, се дърпаше и вдигаше ръка, сякаш се готвех да я ударя отново. Дори си внуши, че замислям да я убия. Отиде и го разказа на господин Кардю. Сама не си вярваше, понякога се смееше по този повод. Казваше ми: „Сега не си струва да ме убиваш, Стан, всички ще разберат кой го е направил“. Друг път обаче хленчеше и ми се умилкваше, молеше ме да не я убивам. „Ще ме убиеш през дългите нощи!“ — ей такива неща крещеше. Тези думи я окуражаваха: „дългите нощи“, харесваше ѝ как звучат, сякаш беше актриса, и си съчиняваше около тях цяла история. „О, Стан — казваше тя, — пази ме през дългите нощи!“ Нали си представяте какво е да нямаш никакво намерение да вършиш нещо, а някой да те моли да не го вършиш?

Накрая започваш да мислиш, че може и да го направиш, започваш да се сещаш за такава възможност...

Госпожица Бримли набързо си пое дъх. Смайли стана и отиде при Роуд.

— Защо не отидем да хапнем у нас? — предложи той. — Можем да си поговорим на спокойствие. По приятелски.

Взеха такси до улица Байуотър. Роуд седеше до Ейлса Бримли. Вече не беше толкова напрегнат, а Смайли, седнал насреща му на допълнителната сгъваема седалка, го наблюдаваше с учудване. Хрумна му най-важното нещо по отношение на Роуд: че няма приятели. Спомни си приказката на Бюхнер за детето, останало само в безлюдния свят. Като не намерило с кого да си говори, то отишло на Луната, понеже тя му се усмихвала, но се оказало, че Луната е от гнило дърво, а когато Слънцето, Луната и звездите се превърнали в нищо, детето се опитало да се завърне на Земята, но и Земята била изчезнала...

Може би защото беше уморен, а може би и защото започваше да остарява, Смайли усети, че изведнъж го изпълва чувство на състрадание към Роуд — чувството, което децата изпитват към бедните или пък родителите изпитват към децата си. Роуд беше положил толкова усилия... Говореше езика на Карне, купуваше си подходящи дрехи, мислеше, доколкото му бе възможно, както се искаше от него и въпреки това си оставаше безнадеждно изолиран, безнадеждно сам.

Докато Ейлса Бримли отскочи до деликатесния магазин на Кингс Роуд за супа и яйца, Смайли запали газовата камина в гостната. Наля две чаши уиски със сода и подаде едната на Роуд, който безмълвно я изпи на малки глътки.

— Трябваше да споделя с някого — каза накрая той. — Реших, че вие сте подходящият човек. Не ми се искаше да пускате тази статия. Нали разбирате, твърде много хора знаят истината?

— Всъщност колко души знаят?

— Мисля, че само онези, които е заплашвала. Сигурно десетина души от градчето. И господин Кардю, разбира се. Да ви кажа, тя беше много коварна. Рядко разпространяваше дочутите клюки. Знаеше безпогрешно докъде може да стигне. Тези, които са наясно, са хората,

хванати от нея на въдицата. А, знае и Д'Арси, Феликс Д'Арси. За него тя беше приготвила нещо специално, нещо, което изобщо не сподели с мен. Случваше се вечер Стела да се загърне с шала си и да се измъкне в приповдигнато настроение, сякаш отиваше на гости. Понякога много късно — в единайсет-дванайсет. Никога не я питах къде отива, понеже това я окуражаваше, но сегиз-тогиз тя ми кимваше лукаво и казваше: „Ти не знаеш, Стан, но Д'Арси знае. Д'Арси знае, но не може да го каже на никого“. После избухваше в смях, придаваше си загадъчен вид и изчезваше.

Дълго време Смайли мълча — наблюдаваше Роуд и мислеше. После внезапно попита:

— Знаете ли кръвната група на Стела?

— Моята е В, сигурен съм. Бях кръводарител в Бранксъм. Нейната беше друга.

— Откъде знаете?

— Беше се изследвала преди брака. Боледувала е от анемия. Просто си спомням, че нейната беше друга. Може би А. Но не съм сигурен. Защо питате?

— Къде бяхте регистриран като кръводарител?

— В центъра по кръвопреливане „Норт Пул“.

— Дали и сега там имат данни за вас? Дали сте още в картотеката им?

— Възможно е.

На вратата се позвъни. Беше Ейлса Бримли, връщаше се от магазина.

Ейлса се разположи в кухнята, а Роуд и Смайли останаха в топлия уют на гостната.

— Разкажете ми още за нощта на убийството — продължи Смайли. — Защо си забравихте чантата? От разсеяност ли?

— Не, не може да се каже така. Тази нощ бях дежурен в черквата и двамата със Стела отидохме поотделно у Фийлдинг. Тя беше стигнала преди мен и мисля, че Фийлдинг ѝ е дал чантата още в началото на гостуването, именно за да не я забравим. По-късно той спомена нещо в този смисъл. Стела оставила чантата до палтото си в антрето. Чантата е малка, осемнайсет на дваинч. Когато се разделяхме в антрето, мога да се закълна, че тя я държеше, но не е

изключено и да греша. Едва когато се прибрахме у дома. Стела ме попита къде е чантата.

— Тя ви е попитала къде е чантата?

— Да. И веднага изпадна в истерия, защото съм очаквал от нея всичко да помни. Много не ми се щеше да се връщам, можех да позвъня на Фийлдинг, за да се уговорим да си взема чантата рано на другата сутрин, но Стела не искаше и да чуе. Накара ме да отида. Нямах желание да разказвам на полицията за тази разправа, не ми се стори редно.

Смайли кимна.

— А когато стигнахте до къщата на Фийлдинг, позвънихте ли на вратата?

— Да. Зад предната врата там има втора, остъклена от горе до долу, да пази от теченията. Предната врата още не беше заключена, а в антрето още светеше. Позвъних и Фийлдинг ми подаде чантата.

Вече бяха приключили с вечерята, когато телефонът иззвъня.

— Обажда се Ригби, господин Смайли. Лабораторната експертиза е готова. Резултатите са доста озадачаващи.

— Първо кажете за изпитната работа. Потвърдиха ли се предположенията?

— Не, не се потвърдиха. Тукашните специалисти твърдят, че за всички цифри, за всичко написано е използвана една и съща химикалка. Не са сигурни сто процента за диаграмите, но твърдят, че навсякъде обясненията към диаграмите съответстват на останалия текст върху листа.

— Всъщност излиза, че всичко е било направено от момчето, така ли?

— Да. За сравнение занесох образци от почерка му. Изцяло съвпадат с изпитната работа. Не е възможно Фийлдинг да е правил поправки.

— Добре, а дрехите? И там ли няма нищо?

— Има само следи от кръв. По мушамата не намериха отпечатащи от пръсти.

— Между другото, каква е кръвната й група?

— А.

Смайли седна в края на леглото. Притисна слушалката към ухото си и започна да говори тихо. Десет минути по-късно той бавно слизаше по стълбите към гостната. Беше стигнал до края на преследването и изпитваше гадното чувство на ловеца, който вече трябва да убие дивеча.

Мина точно един час, преди да пристигне Ригби.

ГЛАВА 20.

РЕЧНАТА ТИНЯ

Мостът „Албърт“ изглеждаше нелепо, както винаги: ръбеста стоманена конструкция с помпозно извиващи се кулички на фона на търпеливото лондонско небе. Под него покорно влачеше водите си Темза, мъкнеше мръсотията си към доковете на Батърси, а после се шмугваше в далечната мъгла.

Мъглата беше гъста. Смайли наблюдаваше как плавеят се носи по повърхността, а когато достига мъглата, първо се превръща в бял прах, а после сякаш се издига във въздуха, разтваря се и изчезва.

Така щеше да приключи всичко: някоя сутрин, когато времето е лошо, ще измъкнат хленчещия убиец от килията и ще нахлузят на врата му примката. Дали Смайли щеше да намери достатъчно смелост, за да си припомни в бъдеще тези изминали два месеца в миг, когато зората сипва зад прозореца му, а часовникът отмерва времето? Когато вратът на убиеца няма да издържи тежестта и човекът ще се превърне в отпадък, подобно на речната тиня?

Смайли тръгна по улица Бомонт към Кингс Роуд. Край него изпухтя млекарски фургон. Тази сутрин Смайли щеше да закуси навън, а после да вземе такси до улица Кързън и да си поръча вино към обeda. Щеше да избере нещо добро. Фийлдинг би оценил това.

Фийлдинг притвори очи и отпи от чашата, леко опрял лявата си ръка на гърдите.

— Божествено, божествено! — възкликна той и Ейлса Бримли, седнала насреща му, нежно се усмихна.

— Как се каните да живеете като пенсионер, господин Фийлдинг? Като пиете френско вино?

Фийлдинг все още държеше чашата пред устата си и гледаше свещите. Сервизите бяха хубави, по-хубави от неговите. Чудеше се защо няма други хора, дошли да вечерят. Накрая каза:

— Наскоро, след като се успокоих, направих едно откритие.

— И какво е то?

— Че съм играл в театър без публика. Сега обаче имам утехата, че никой не помни как съм забравял репликите си или съм пропускал да изляза на сцената. Толкова много хора търпеливо очакват публиката да умре. След едно-две полугодия всички в Карне ще са забравили каква каша направих от живота си. Доскоро бях прекалено суетен, за да го осъзная.

Фийлдинг сложи чашата си на масата и внезапно се усмихна на Ейлса Бримли.

— Това е успокоението, за което ви споменах. Да съществувам не в чуждите, а единствено в своите представи, да бъда монах мирянин, избавен и забравен.

Смайли му доля вино и каза:

— Госпожица Бримли познаваше добре брат ви Ейдриан по време на войната. Тримата бяхме в един отдел. Известно време тя му беше секретарка. Нали така, Брим?

— Потиска фактът, че лошите оцеляват — изтъкна Фийлдинг. — Доста е притеснително. Искам да кажа, притеснително е за лошите — поясни той и въздъхна с доволството на гастроним. — Добрата храна води до откровения. Uebergangsperiode^[1] между entremets^[2] и десерта.

Всички се засмяха, после настъпи мълчание. Смайли остави чашата си и каза:

— А историята, която ми разказахте в четвъртък, когато дойдох у вас...

— Какво по-точно — подразни се Фийлдинг.

— Че сте поправили изпитната работа на Тим Пъркинс... Взели сте я от чантата и сте подменили решенията...

— И какво?

— Ами това не е вярно.

Смайли говореше с безразличие, сякаш ставаше дума за времето.

— Заключение на експертизата е, че това не е вярно — продължи той. — Почеркът навсякъде е един и същ, писало е само момчето. Ако някой е нанасял поправки, това е бил Пъркинс.

Последва тишина, която продължи дълго, Фийлдинг сви рамене.

— Скъпи приятелю, не можете да очаквате, че ще ви повярвам. Тия хора всъщност са глупаци.

— Естествено, това не означава нищо. Тоест, може би просто сте искали да защитите момчето, нали? Излъгахте, за да го прикриете, за да спасите честта му, така да се каже. Нали може да се даде такова обяснение?

— Казах ви истината — отговори кратко Фийлдинг. — А вие мислете каквото си искате.

— Да речем, представям си момента, когато сте стигнали до споразумение. Взели сте присърце притеснението на момчето, когато е донесло у вас изпитните работи, импулсивно сте отворили чантата, извадили сте темата му и сте го накарали да я поправи.

— Вижте какво — ядосано го прекъсна Фийлдинг, — защо не престанете да се занимавате с тия работи? Какво значение има това за вас?

Смайли му отговори неочаквано разпалено:

— Опитвам се да ви помогна, господин Фийлдинг. Моля ви да ми повярвате, опитвам се да ви помогна. Заради Ейдриан. Не искам да има неприятности и мъка повече от необходимото. Искам да изясня въпроса, преди да дойде Ригби. Джейни вече е извън подозрение. Известно ви е, нали? Изглежда смятат, че Роуд е убиецът, но още не са го арестували. Имат основания, но не го правят. Само са го накарали да даде допълнителни показания. Разбирате, че историята с чантата е от голямо значение. Всичко зависи от това какво наистина сте видели вътре и дали Пъркинс също го е видял. Не ви ли е ясно? Ако в крайна сметка Пъркинс е поправил работата си, значи само той е отварял чантата. Тогава ще поискат да узнаят отговора на един много важен въпрос: *ще поискат да узнаят как сте разбрали какво има в чантата.*

— За какво намекувате?

— Всъщност те не са глупаци и вие го знаете. Нека за миг да започнем от другия край. Да предположим, че убиецът на Стела сте вие, да предположим, че сте имали причина за това, и то доста основателна причина, а те знаят каква би могла да бъде тя. Да предположим, че онази нощ сте връчили чантата на Роуд, а после сте го изпреварили — например с велосипед. Както Джейни каза, убиецът е бил носен от вятъра. Ако наистина е така, всичко, което според вас е било в чантата, всъщност не е било там. Може да сте го съчинили, а когато по-късно стават известни оценките и вие разбирате, че Пъркинс е поправил работата си, тогава се досещате какво е видяло момчето в

чантата, тоест че не е видяло нищо, освен изпитните работи. Според мен това би било достатъчно като обяснение защо ви се е наложило да убиете момчето — Смайли замълча и погледна Фийлдинг. — И в известен смисъл — добави някак неохотно той, — така историята изглежда по-смислена, нали?

— А каква, ако смея да попитам, е причината, за която говорите?

— Може би Стела ви е изнудвала. Тя положително е знаела, че сте съден на Север по време на войната. Баща ѝ е бил мирови съдия, нали така? Разбрах, че са прегледали досиетата. Баща ѝ е участвал в съдебния състав на този процес. Тя е знаела, че нямате средства, че ще трябва да работите другаде и ви е държала под прицел. Изглежда и Д'Арси го е знаел, тя му го е казала. Не е имала какво да губи. Д'Арси е бил наясно с всичко от самото начало и не би позволил на вестниците да се докопат до историята. Тя е знаела това, познавала си е човека, а вие, Фийлдинг, не сте ли казали също на Д'Арси? Струва ми се, че може и да сте го направили. Когато Стела е дошла при вас и ви е казала, че знае за процеса, когато ви се е подигравала и присмивала, вие сте отишли при Д'Арси и сте му го разказали. Попитали сте го какво да правите, а той ви е казал... Какво ли ви е казал той? Може би ви е накарал да разберете какво иска Стела от вас. Но тя не е искала нещо материално, поне не пари. Имала е нужда от нещо по-приятно, по-благоотворно за перверзния ѝ нищожен разсъдък: искала е да зависите от нея, да ви притежава. Стела е обичала да заговорничи, викала ви е на срещи в невероятни места: в гори, в занемарени черкви, и то най-вече нощем. Не е искала от вас нищо, освен да пречупите волята си. Карала ви е да слушате хвалбите ѝ, историите за налудничавите ѝ интриги, заставяла ви е да се подмазвате и да се свивате, а после ви е пускала да избягате до следващия път — Смайли отново погледна Фийлдинг. — Ясно ви е, че мислите им могат да приемат такава посока. Затова е необходимо да знаем кой е отворил чантата. И кой е подправил изпитната работа.

И Смайли, и Ейлса гледаха Фийлдинг. В погледа на Ейл са се криеше ужас, а Фийлдинг стоеше безучастен и не помръдваше. Накрая каза:

— Ако разсъждават така, откъде могат да предположат, че аз съм знаел, че Роуд ще се върне за чантата си тази вечер?

— О, те ще предположат, че Стела ви е определила среща след вечерята у вас — Смайли подхвърли това, сякаш добавяше някаква скучна подробност. — Като част от любимата ѝ игра.

— А откъде могат да знаят?

— От показанията на Роуд — продължи Смайли. — Стела е взела чантата от антрето, всъщност я е държала. Когато стигнали в Норт Фийлдс, чантата липсвала. Стела изпаднала в ярост и обвинила Роуд, че я е забравил. Накарала го да отиде и да я прибере. Не си ли вадите заключение?

— О, всичко е ясно — каза Фийлдинг, а Смайли чу как Ейлса Бримли ужасена прошепва името му.

— С други думи, когато Стела е замисляла номера, с който да задоволи перверзните си желания, вие сте съзрели възможност да я убие, като прехвърлите вината върху някакъв несъществуващ скитник или, в случай че не успеете, върху Роуд, като резервен вариант за защита. Да предположим, че сте възнамерявали да я убие. Сигурно сте се канели да отидете до тях с велосипед някоя вечер, когато Роуд остане до късно в колежа. Пригответе си галоши и мушама, дори сте откраднали кабел от кабинета на Роуд, възнамерявайки да заблудите следствието. И само каква златна възможност се е появила, когато се е явил Пъркинс с чантата! Стела е настоявала да се срещнете, чантата е била забравена нарочно, за да осъществите срещата. За съжаление, според мен, те ще разсъждават така. Разбирате, че за тях убиецът не е Роуд.

— Откъде знаят? Как е възможно да знаят? Роуд няма алиби.

Смайли сякаш не го чуваше. Той гледаше към прозореца и към тежките кадифени завеси, които неспокойно се поклащаха.

— Какво има? Какво гледате? — изведнъж попита Фийлдинг извънредно настойчиво, но Смайли не му отговори. Чак след време каза:

— Вижте какво, Фийлдинг, ние просто не знаем какви могат да бъдат хората, никога не можем да сме сигурни. Не съществува неоспорима истина за човешките същества, няма формула, която да е приложима към всеки от нас, а някои са нищожества, нали така? Някои са толкова лабилни, че се изумяваме. Хората са хамелеони. Веднъж прочетох разказ за един поет, който се къпел в басейните на студени фонтани, за да усети при този контакт собственото си съществуване.

Необходимо му е било да получава доказателства, като дете, мразено от родителите си. Може да кажете, че е искал да застави слънцето да го осветява, за да вижда сянката си и да се чувства жив.

Фийлдинг нетърпеливо махна с ръка.

— А откъде знаете, че убиецът не е Роуд?

— Такива хора... а те съществуват, Фийлдинг... И знаете ли тяхната тайна? Те не усещат нищо в душите си, нито болка, нито любов, нито омраза, затова се срамуват и се боят — защото нямат чувства, а техният срам, Фийлдинг, техният срам ги подтиква към екстравагантност и показност, принудени са да усещат студа на водата, без нея те са нищо. Светът ги вижда като циркаджии, като фантазьори и лъжци, може би и като търсачи на силни усещания, но не вижда истинския им облик: те са живи мъртъвци.

— Откъде знаете? Откъде знаете, че не е Роуд? — извика ядосано Фийлдинг.

А Смайли му отвърна:

— Ще ви кажа.

— Ако Роуд е убил жена си, той го е замислил отдавна. Найлоновата мушама, ботушите, оръдието на убийството, използването на Пъркинс, за да отнесе чантата в къщата ви — всичко това свидетелства за отдавнашно, предварително планиране. Разбира се, човек би могъл да попита защо му е трябвало изобщо да се занимава с Пъркинс, защо се е налагало да се разделя с чантата си? Както и да е... Да видим какво е направил Роуд. След вечерята той се прибира с жена си, като нарочно забравя чантата. Остава жена си у дома и се връща у вас за чантата. Оказва се, че е било рисковано да забравя чантата. Да оставим настрана факта, че никой не би очаквал чантата да е заключена, жена му можеше да забележи на тръгване, че той не я е взел. Вие също или госпожица Трубоди също сте могли да забележите, но за щастие, това не се случва. Роуд си взема чантата, бързо се връща, убива жена си и подготвя уликите, с които да заблуди полицията. Слага мушамата, галошите и ръкавиците в колета за бежанците, връзва пакета и се приготвя да обмисли добре измъкването си оттам. Може би го уплашва Джейни Лудата, но той все пак излиза на пътя и отново влиза в къщата като Станли Роуд. Пет минути по-

късно вече е в дома на Д'Арси. Следващите четирийсет и осем часа е под непрекъснато наблюдение. Възможно е това да не ви е било известно, Фийлдинг, но полицията е открила оръдието на убийството на четири мили от там, хвърлено в канавката. Намират го десет часа след като научават за убийството, много преди Роуд да има възможност да го скрие там. И тъкмо това е спорното място, Фийлдинг. Тъкмо това не могат да проумеят. Допускам, че е възможно оръдието на убийството да бъде наподобено. Роуд може да е взел косми от гребена на Стела, да ги е залепил с човешка кръв към парче коаксиален кабел и да го е подхвърлил в канавката, преди да е извършил убийството. Но той е можел да използва единствено собствената си кръв, която е от друга група, а кръвта върху намерения кабел е от групата на Стела. Не го е направил Роуд, а има и още едно конкретно доказателство, свързано с колета. Вчера Ригби говорил с госпожица Трубоди. Оказва се, че на сутринта в деня на убийството тя се е обадила на Стела Роуд. Обадила се е по ваше искане. Фийлдинг, за да съобщи, че едно от момчетата ще занесе някои стари дрехи в Норт Фийлдс в четвъртък сутринта, а молбата ѝ била Стела да не пакетира нещата дотогава. С какво ви заплаши Стела, Фийлдинг? Че ще изпрати анонимно писмо до следващото ви работно място?

След тези думи Смайли сложи ръка на рамото на Фийлдинг и рече:

— А сега, за бога, си вървете. Остава много малко време. Заради паметта на Ейдриан, вървете си.

В този миг Ейлса Бримли прошепна нещо, което той не чу.

Фийлдинг обаче изглежда също не го чуваше. Едрата му глава бе отметната назад, очите му оставаха полузатворени, дебелите му пръсти все още стискаха чашата с вино.

Звънецът на входната врата прозвуча като писък на жена в празна къща.

Смайли изобщо не разбра откъде се взе шумът — дали защото Фийлдинг се опря с ръце на масата, когато ставаше, или защото бутна стола си и той се прекатури, а може би това съвсем не беше шум, а просто изненада от рязкото и неочаквано движение: миг по-рано Фийлдинг седеше в креслото, обзет от летаргия, а сега тичешком прекосяваше стаята. После Ригби го спря — хвана дясната му ръка и направи нещо, така че Фийлдинг изкрещя от болка и страх, след което,

принуден от хватката на Ригби, се извърна с лице към тях. После Ригби каза очакваните думи, а Фийлдинг вторачи ужасено очи в Смайли.

— Спрете го, Смайли, за бога, спрете го! Ще ме обесят!

И той продължи да крещи, като повтаряше: „Ще ме обесят! Ще ме обесят!“, чак докато детективите, останали на улицата, не се качиха горе и не го натикаха, без много да се церемонят, в чакащата отпред кола.

Смайли гледаше как колата потегля. Тръгна бавно, избирайки си пътя по мократа улица, накрая изчезна. Смайли остана дълго на същото място, загледан в края на пътя, а минувачите му хвърляха учудени погледи или се мъчеха да отгатнат в какво се е вторачил. Но не се виждаше нищо. Улицата тънеше в полумрак, а по нея се движеха сенки.

[1] Време на преход (нем.). — Бел.пр. ↑

[2] Предястия (фр.). — Бел.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.